

Nr 123

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1955/56 m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1955.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Hedlund

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas en av statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande framlagd plan för upprustning m. m. av de statliga sinnessjukhusen för vård av psykiskt efterblivna. I anslutning till denna plan föreslås, att principbeslut fattas om uppförande av ett nytt sinnessjukhus för höggradigt psykiskt efterblivna i Mellansverige. För närmare utredning rörande utformning och förläggning av sjukhuset äskas medel för nästa budgetår.

Vidare föreslås i propositionen att anslaget till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för nästa budgetår upptages till 28 482 000 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till anslaget på riksstaten för innevarande budgetår med cirka 3 500 000 kronor. Anslagen till Utrustning av nya sinnessjukhus och Statens anstalt för fallandesjuka: Om- och utbyggnadsarbeten upptages till resp. 2 672 000 och 60 000 kronor. Härjämte äskas, att å riksstaten för nästa budgetår uppföres ett nytt anslag, nämligen Statens anstalt för fallandesjuka: Utrustningskostnader, å 184 000 kronor.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari
1955.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund.

I årets statsverksproposition, elfte huvudtiteln, punkten 31, har anslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus upptagits med ett preliminärt beräknat belopp, 2 500 000 kronor. Anledningen härtill var, att medicinalstyrelsen vid tiden för statsverkspropositionens färdigställande inkommit med allenast preliminärt förslag.

Vidare har Kungl. Maj:t i sagda proposition på min hemställan under kapitalbudgeten, inrikesdepartementet, statens allmänna fastighetsfond, punkten 2, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1955/56 beräkna ett investeringsanslag av 28 500 000 kronor.

Sedan förslag nu inkommit från medicinalstyrelsen beträffande beräkningen av anslaget för utrustning av nya sinnessjukhus och från statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande angående byggnadsarbeten vid sinnessjukhusen under nästa budgetår (skr. 31/1 1955) anhåller jag, att till fortsatt behandling få upptaga hithörande spörsmål. Innan jag ingår på dessa frågor torde jag emellertid först få anmäla den del av det av nyssnämnda kommitté den 18 december 1954 avgivna betänkandet, som avser plan för upprustning m. m. av sjukhusen för psykiskt efterblivna. Det avsnitt, som behandlar personalbehovet, har jag emellertid för avsikt att upptaga i annat sammanhang.

I. Upprustning och utbyggnad av statens sjukhus för psykiskt efterblivna m. m.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 maj 1950 utsåg chefen för inrikesdepartementet en kommitté bestående av sex ledamöter med

uppdrag att — i enlighet med de riktlinjer, som förordats av föredragande departementschefen i propositionen nr 113 till 1950 års riksdag samt med beaktande av vad som anförts i statsutskottets utlåtande nr 127/1950 — inom inrikesdepartementet biträda med den fortsatta handläggningen av frågorna om modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen. Till ledamöter utsågs ledamoten av riksdagens andra kammare, grosshandlaren E. Birke, ordförande, medicinalrådet P. B. T. Björck, överläkaren vid Långbro sjukhus i Stockholm G. A. R. Lundquist, e. o. byrådirektören hos centrala sjukvårdsberedningen M. E. Molander, ledamoten av riksdagens första kammare, förste uppsyningsmannen J. G. Snygg och numera generaldirektören G. W. Wejke.

Kommittén har i enlighet härmed årligen avgivit förslag till byggnadsarbeten vid de egentliga sinnessjukhusen.

I skrivelse den 26 mars 1952 framlade medicinalstyrelsen vissa riktlinjer för utbyggnad av den statliga vården av psykiskt efterblivna.

Genom remiss anbefalldes statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggnad att avgiva utlåtande över förslaget. Kommittén anförde i sitt utlåtande i huvudsak följande.

Det är enligt kommitténs mening uppenbart, att frågan om inrättande av tillräckligt antal rationellt anordnade vårdplatser för dessa kategorier sjuka måste upptagas till prövning snarast möjligt. Utredningen bör främst taga sikte på en undersökning av olika utvägar att anskaffa ur medicinsk och ekonomisk synpunkt rationellt anordnade vårdplatser, t. ex. genom modernisering av befintliga sjukhus eller, därest så visar sig nödvändigt, uppförande av nya vårdavdelningar. Uppgiften i detta hänseende överensstämmer helt med de åligganden, som åvila kommittén beträffande de egentliga sinnessjukhusen. Även det förhållandet, att åtskilliga patienter, tillhörande ifrågavarande kategorier sjuka, vårdas vid de egentliga sinnessjukhusen pekar på att denna fråga lämpligen bör lösas i sammanhang med tillgodoseendet av vårdplatser för de sinnessjuka. Med hänsyn till bl. a. önskvärdheten av samordning och överblick synes det kommittén lämpligt att utredningsuppdraget lämnades åt kommittén.

Genom beslut den 25 september 1952 uppdrog Kungl. Maj:t åt kommittén att verkställa utredning angående vården av psykiskt efterblivna på de för sådana patienter avsedda statliga sinnessjukhusen samt modernisering och utbyggnad av dessa sjukhus ävensom till Kungl. Maj:t inkomna med de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Med skrivelse den 18 december 1954 har kommittén avgivit betänkande med bl. a. plan för upprustning m. m. av sjukhusen för psykiskt efterblivna.

Över betänkandet har yttranden avgivits av socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, statskontoret, skolöverstyrelsen, medicinalstyrelsen, samtliga läns landstings förvaltningsutskott, svenska stadsförbundet, svenska landstingsförbundet, svenska läkaresällskapet, svenska psykiatriska föreningen och statens sjukhuspersonals förbund.

Kommitténs utredning

Nuvarande förhållanden

Genom den av 1954 års riksdag antagna lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, vilken träder i kraft den 1 januari 1955, har regler givits rörande bl. a. huvudmannskapet för landstingen och städerna utanför landsting. Sålunda stadgas i lagens 2 § att det åligger landsting (städer utanför landsting) att svara för att de psykiskt efterblivna erhåller undervisning och vård enligt bestämmelserna i lagen och med stöd av densamma meddelade föreskrifter. Lagen avser dels barn under skolåldern, som på grund av allmän psykisk efterblivenhet icke kan erhålla tillfredsställande vård i enskilt hem, dels andra barn under aderton år, som av sådan orsak icke kan tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning och hjälpundervisning, dels ock personer över aderton år, som av samma grund är ur stånd att taga vård om sig själva. Från lagens tillämpning undantagas de, som är intagna på eller försöksutskrivna från sinnessjukhus eller staten tillhörig anstalt för psykiskt efterblivna. Skyldighet för landsting att svara för undervisning och vård enligt 2 § föreligger ej i fråga om a) psykiskt efterblivna, som är blinda, dövstumma, höggradigt vanföra eller epileptiska eller som på grund av asocialitet, indisciplinärt uppträdande, hypersexualitet eller av annat liknande skäl svårigen kan undervisas eller vårdas tillsammans med andra psykiskt efterblivna samt b) höggradigt psykiskt efterblivna, som är så svårskötta, att de fordrar vård på specialanstalt, eller som lider av tuberkulos i smittsamt skede (i det följande benämnda höggradigt psykiskt efterblivna).

I fråga om utnyttjandet av statens sinnessjukhus för psykiskt efterblivna har kommittén erinrat om, att Västra Ny sjukhus, Västra Marks sjukhus i Örebro jämte Brotorps arbetshem i Hidingebro och Salberga sjukhus i Sala är avsedda för vård av asociala imbecilla patienter. Härjämte utnyttjas ungefär en tredjedel av Källshagens sjukhus i Vänersborg för vård av asociala imbecilla män. De svårskötta höggradigt psykiskt efterblivna vårdas på Vipeholms sjukhus i Lund.

I fråga om tillkomsten m. m. av *sjukhusen för asociala psykiskt efterblivna* har kommittén lämnat i huvudsak följande redogörelse.

I syfte att avhjälpa den stora brist i sinnesslövardens organisation, som avsaknaden av anstalter för asociala och indisciplinära sinnesslöa innebar, väcktes vid 1916 års riksdag motioner om utredning på vad sätt vård lämpligen borde anordnas för sinnesslöa, som på grund av vanart icke kunde intagas eller behållas på de vanliga sinnesslöanstalterna. Med anledning av bl. a. härav föranledd riksdagsskrivelse tillsattes en utredning — 1920 års sinnesslövardssakkunniga — vilken upptog frågorna rörande vården av de s. k. vuxna vanartade sinnesslöa. Uppdrag lämnades sedermera åt utredningens ordförande, professorn Alfred Petréén att ensam fullfölja utred-

ningen i denna del. År 1927 framlade utredningsmannen betänkande rörande vården av vuxna asociala imbecilla (SOU 1927: 18).

I propositionen nr 165 till 1928 års riksdag, vilken proposition i huvudsak godkändes av riksdagen, förordades att Västmanlands trängkårs kaserner i Sala efter om- och tillbyggnad skulle användas för vård av manliga asociala imbecilla. Platsantalet föreslogs bli 380. Vidare förordades att en av Västgöta regementes tre kaserner i Vänersborg skulle övertagas för samma ändamål. Antalet vårdplatser i denna kasern beräknades bli 286. De båda andra kasernerna skulle användas som sekundäravdelningar inom den egentliga sinnessjukvården. Svea trängkårs kaserner i Örebro, vilka efter om- och tillbyggnad skulle ge 360 platser, avsågos för vård av kvinnliga asociala imbecilla.

Det slutliga, av riksdagen fastställda platsantalet blev för Salaanstalten (Salberga sjukhus) 374, för den del av Vänersborgsanstalten (Källshagens sjukhus), som avsågs för sinnesslövärd, 283 och för Örebroanstalten (Västra Marks sjukhus) 350.

Vad utredningsmannen anförde i frågan om omhändertagandet av sådana asociala imbecilla, vilka tillika vore behäftade med annan abnormitet, lyte eller sjukdom föranledde ej erinran från departementschefens eller riksdagens sida. Den sakkunniges uttalanden i denna fråga innebar följande.

Asociala imbecilla, vilka tillika äro fallandesjuka, skulle tills vidare, intill dess en sluten avdelning för fallandesjuka kunde komma till stånd, mottagas på anstalterna i Örebro och Sala men därefter helst omhändertagas inom epileptikeranstalt.

Vanartade imbecilla, som jämväl äro blinda, skulle icke intagas på de ifrågasatta sinnesslöanstalterna, enär den år 1922 öppnade statsanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte vore avsedd för alla blinda, beträffande vilka lytet är komplicerat med någon annan defekt. Vad däremot angår vanartade imbecilla, som äro dövstumma, skulle dessa få omhändertagas på de nu föreslagna anstalterna, emedan möjlighet för deras vård på något till dövstumsväsendet hörande arbetshem icke fanns eller kunde beräknas i framtiden komma att beredas. Likaledes skulle imbecilla över huvud taget, som lida av någon smittsam sjukdom, vårdas på de nu ifrågasatta slutna anstalterna. Att vårda ett under alla förhållanden jämförelsevis litet antal med smittsam sjukdom behäftade personer på de föreslagna sinnesslöanstalterna i Örebro och vid Sala borde enligt den sakkunnige icke bereda några olägenheter.

De nu nämnda sjukhusen togos i bruk, Salberga och Källshagen år 1930 och Västra Mark år 1931. Medelbeläggningen vid sjukhusen (Salberga och Källshagen i vad avser avdelningarna för psykiskt efterblivna) uppgick under år 1953 till resp. 338, 290 och 346.

Kommittén har påpekat, att sedan sjukhusen tagits i bruk annan åtgärd ej vidtagits, som inverkat på deras vårdkapacitet, än att på Salberga sjukhus inrättats en alkoholistanstalt, vilken omfattar i runt tal 40 vårdplatser. För sinnesslövärd disponeras härefter sålunda f. n. (374—40) 334 platser. Visserligen medgav 1951 års riksdag, att Brotorps arbetshem i Hidingebro om cirka 40 vårdplatser finge förvärfvas för kronans räkning för att användas såsom en sekundäravdelning till Västra Marks sjukhus, men detta innebar i realiteten ingen ökning av vårdmöjligheterna. Redan tidigare ut-

nyttjades nämligen arbetshemmet såsom en sekundäravdelning till sjukhuset. Beträffande Källshagens sjukhus har man enligt riktlinjerna för 1950 års generalplan för sinnessjukvårdens upprustning räknat med att sjukhuset i dess helhet framdeles kommer att tagas i anspråk för sinnesslö-vårdsklientel. Detta skulle innebära, att jämväl de nu för sekundärklientel inom sinnessjukvården avsedda 597 vårdplatserna tillfördes sinnesslö-vårdsorganisationen.

Kommittén har framhållit, att vissa förbättringar i andra avseenden dock genomförts eller håller på att genomföras. Sålunda har bostadshus för personal uppförts vid Salberga och fest- och samlings-salar inrättats vid Salberga och Västra Marks sjukhus. Vid sistnämnda sjukhus pågår även en upp-rustning av ekonomilokalerna.

Sedan förutvarande statens uppfostringsanstalt å Bona, belägen cirka 2 mil utanför Motala, blivit obehövlig för sitt dåvarande ändamål, beslöt 1946 års riksdag, att anstalten skulle efter viss ombyggnad användas inom sta-tens sinnessjuk- eller sinnesslö-vårdsorganisation fr. o. m. den tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde. Anstalten — som erhöll namnet Västra Ny sjukhus — hör sedan den 1 juli 1948 till sjukhusen för asociala imbecilla. Till en början avsågs anstalten för 120 patienter, men genom beslut av 1950 års riksdag bestämdes vårdplatsantalet till 205. De i anledning härav beslutade byggnadsarbetena är ännu ej avslutade. Härefter har 1952 års riksdag an-visat medel till uppförande av ny värmecentral. De nu pågående byggnads-arbetena beräknas vara slutförda under år 1955, då anstalten skall kunna beläggas i full utsträckning. Det vid anstalten vårdade klientelet utgöres av yngre asociala imbecilla män.

Med undantag av Västra Ny sjukhus och sekundäravdelningen Brotorp har kommittén karakteriserat sjukhusen för asociala imbecilla på föl-jande sätt.

Sjukhusen äro alla ursprungligen planerade eller uppförda såsom kasern-etablissemang. De ha visserligen innan de tagits i bruk som sjukhus un-dergått betydande om- och tillbyggnader, men kunna helt naturligt icke uppfylla de krav, som man numera ställer på sjukhus för ifrågavarande ändamål. Förutom att planläggningen av anläggningarna icke avsetts för sjukhusändamål äro ombyggnaderna utförda för så lång tid sedan, att de ej längre ansluta sig till nutida uppfattning av vårdavdelningarnas storlek och utrustning m. m. Nästan genomgående äro avdelningarna planerade för ett för stort antal patienter. Därjämte förekommer att avdelningarnas gemensamma utrymmen, såsom sköljrum, expeditioner o. dyl. äro inbördes olämpligt placerade. Nu nämnda bristfälligheter försvårar övervakningen av patienterna och gör sjukvårdsarbetet mer betungande än som skulle varit fallet om avdelningarna vore rationellt planlagda.

Patientrummen ha i regel ett alltför stort antal sängplatser. Det förekommer sålunda rum med ända till 14 sådana platser. Även tillgången på enkel-rum inom avdelningarna är mycket begränsad. Sistnämnda förhållande, vilket är särskilt besvärande på avdelningar med oroliga patienter, förhind-

rar en önskvärd differentiering av patienterna. Vidare sakna avdelningarna ofta tillräckliga bilokaler (förråd, sköljrum, bad, m. m.). Dag- och matrumsavdelningarna äro otillräckliga och olämpligt utformade bl. a. beroende på att korridorerna i stor utsträckning utnyttjats för dessa ändamål.

I tekniskt avseende sakna vårdavdelningarna sådana arbetsbesparande anordningar som piskbalkonger, nedkast för sopor och smutskläder. Även den sanitära och elektriska utrustningen är till övervägande del otillfredsställande.

Sjukhusen äro genomgående i avsaknad av tillräckliga och lämpliga lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi.

Ekonomilokaler och värmecentralerna äro visserligen icke moderna men äro dock i sådant skick att de ännu ett antal år i huvudsak äro tillräckliga för att tillgodose sjukhusens nuvarande behov.

Vad slutligen angår bostäderna för personal äro dessa i stor utsträckning omoderna och olämpligt belägna. Enkelrummen för ogift personal äro i viss utsträckning förlagda i vårdpaviljonger och ekonomibyggnader.

I fråga om Västra Ny sjukhus och sekundäravdelningen Brotorp har kommittén framhållit följande.

Sedan de nu pågående arbetena vid Västra Ny sjukhus avslutats uppfyller sjukhuset de krav man efter nutida mått ställer på en anstalt av detta slag. Sekundäravdelningen Brotorp, som består av ett flertal äldre byggnader av trä, förvärvades av staten i befintligt skick. Sedan byggnaderna nu varit i bruk en tid har erfarenhet vunnits om deras användbarhet. För att en mera rationell och effektiv vård skall bli möjlig erfordras en omdisponering av rummen samt en förbättring och utökning av de sanitära installationerna. Någon upprustning av avdelningen har ej ägt rum sedan den överfördes i statens ägo.

Vad angår *vårdplatserna för svårskötta, höggradigt psykiskt efterblivna* har kommittén erinrat om att sådana platser är anordnade vid ett statligt sinnessjukhus, nämligen Vipeholms sjukhus i Lund. Rörande detta sjukhus har kommittén anfört.

Behovet av ett dylikt sjukhus underströks redan år 1902 av medicinalstyrelsen. Frågan om inrättande av särskilda paviljonger upptogs till behandling i propositioner 1911 och 1917, men med hänsyn till det stora platsbehovet för sinnessjuka ansågs tillgodoseendet av det senare behovet böra givas företräde. År 1929 föreslog kasernkommittén, dels att kasernerna på Vaxön skulle om- och tillbyggas för att bereda plats för 300 svårskötta obildbara kvinnor och dels att den påbörjade kasernanläggningen vid Vipeholm skulle få disponeras för motsvarande manligt klientel. Här fanns en färdigbyggd, ännu ej inredd kasern samt grunder till tre andra. Enligt förslaget skulle den färdiga kasernen inredas och de tre övriga byggas upp efter ändrade ritningar. De sålunda erhållna fyra byggnaderna skulle vardera inrymma 150 eller tillhopa 600 vårdplatser. Medicinalstyrelsen avstyrkte Vaxö- och tillstyrkte Vipeholmsförslaget.

Genom beslut av 1931 års riksdag anvisades medel till uppförande av sjukhuset, som togs i bruk under senare hälften av år 1935 för vård av våldsamma och svårskötta obildbara män från såväl sinnessjukhusen som de statsunderstödda vårdhemmen.

Sjukhuset har sedermera utbyggt i olika etapper. Sålunda beslöt 1935 års riksdag att en ny paviljong för 150 svårskötta obildbara sinnesslöa kvinnor skulle uppföras. Vidare fattade 1946 års riksdag beslut om uppförande av ännu en paviljong om 150 vårdplatser för nyssnämnda kategori kvinnor. Paviljongerna togs i bruk år 1937 resp. år 1950. Det totala antalet platser vid sjukhuset utgör f. n. 914. Medelbeläggningen under år 1953 uppgick till 1 002. Personalbostäderna vid sjukhuset ha efter hand utökats och i viss omfattning renoverats.

Den omständigheten att sjukhuset till största delen uppbyggt på befintliga, för kaserner avsedda grunder har satt sin prägel på sjukhusets planering. Bl. a. till följd härav ha vårdavdelningarna kommit att bli alla alltför stora — i vissa fall ända till 70—80 vårdplatser.

Kommittén har härefter lämnat en redogörelse för de *statliga anstalterna för blinda och döva* och därvid anfört bl. a.

För vården av blinda finnes f. n. fyra anstalter, vilka drivas av staten. Tre av dessa äro avsedda för blinda, som icke äro behäftade med annat komplicerande lyte. På den fjärde anstalten — vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte — vårdas sådana blinda, som på grund av komplicerat lyte icke kunna mottagas i andra för abnorma avsedda anstalter. Inom anstalten fördelas de blinda i två huvudgrupper, en för döva och en för sinnesslöa. Anstalten är uppdelad på tre samarbetande avdelningar, nämligen skola, arbetshem och vårdhem (asyl).

I skolan intagas i regel endast barn i skolåldern. Skolan har till uppgift att bibringa de blinda döva samma kunskaper och färdigheter, som meddelas i vanlig skola för döva, och de blinda sinnesslöa samma kunskaper och färdigheter, som meddelas i vanlig skola för sinnesslöa. Övriga blinda skola bibringas samma kunskaper och färdigheter, som meddelas i vanlig blindundervisningsanstalt. Skolan inrymmer f. n. 50 platser och antalet elever i varje klass varierar mellan 5 och 10.

Efter avslutad skolkurs överflyttas eleverna till arbetshemmet för att där utvecklas till självverksamhet och större arbetsförmåga. Arbetshemmet har plats för 65 intagna, av vilka f. n. 17 äro döva och övriga psykiskt efterblivna.

På vårdhemmet intagas dels sådana barn, som ännu är för unga eller för utvecklade för att kunna intagas i skolan, och dels sådana blinda, som visa sig sakna förutsättningar att tillgodogöra sig undervisning. Vårdhemmet, som inrymmer 60 platser, har till uppgift att vårda de där intagna, vänja dem vid snygghet, renhet och ordning och att bibringa dem goda vanor. I regel äro de där intagna i behov av anstaltsvård hela livet.

Anstalten i dess helhet omfattar alltså 175 platser, vilka samtliga äro belagda. Den övervägande delen av klientelet har sinnesslöhet som komplicerande lyte.

Inom byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen har igångsatts en utredning om upprustning av anstalten, vilken utredning dock vilat i avbidan på här förevarande utredning.

Vad angår vården av döva finnas anordnade fem barndomsskolor, tre fortsättningsskolor och en vårdanstalt för döva med komplicerat lyte. Vårdanstalten — skol- och arbetshemmet å Mogård — inrättades fr. o. m. budgetåret 1942/43 och omfattar ett skolhem och ett arbetshem för män och kvinnor med f. n. resp. 43 och 54 intagna. Av dessa är övervägande delen

sinnesslöa och blott ett fåtal vanföra. Totalt kan på anstalten mottagas 125 vårdbehövande.

Behandlingen av psykiskt efterblivna

Den av kommittén lämnade redogörelsen för behandlingen av psykiskt efterblivna är av följande lydelse.

Med sinnesslöhet eller psykisk efterblivenhet avses tillstånd, där framför allt den intellektuella psykiska utvecklingen blivit avsevärt fördröjd eller hämmad, så att individen icke når upp till samma nivå som andra människor. Den psykiska efterblivenheten kan vara av olika grader från lättare tillstånd av hämmad utveckling, som kallas debilitet till svårare grader som kallas imbecillitet och idioti. Många psykiskt efterblivna kunna i övrigt vara lugna, beskedliga och arbetssamma men det finns också efterblivna med samtida rubbningar i temperaments- och karaktärsavseende. Dessa senare äro ofta oroliga och impulsiva och ha svårigheter att anpassa sig i samhället.

Orsakerna till psykisk efterblivenhet är fortfarande till stor del okända. Man vet emellertid att den kan ha övertvägande ärftliga orsaker eller att den kan bero på skador, som drabbat individen före, under eller efter födelsen. Vissa former av efterblivenhet sammanhänga med rubbningar i de s. k. endokrina körtlarnas funktion.

Frekvensen av ärftliga former av psykisk efterblivenhet söker man minska genom sådana åtgärder som äktenskapsförbud och sterilisering. Former av psykisk efterblivenhet, som beror på tidiga skador, förvärvade t. ex. under förlösningsen eller vid sjukdomar i tidig ålder, söker man reducera bl. a. genom förebyggande mödra- och barnavård.

För närvarande synes endast en sjukdom förenad med psykisk efterblivenhet vara tillgänglig för medicinsk behandling. Det är kretinismen, vilken sammanhänga med rubbningar i sköldkörtelns hormonproduktion. Dessa tillstånd kunna avsevärt förbättras genom tillförsel av sköldkörtelsubstans.

Vid andra tillstånd förenade med psykisk efterblivenhet är man tills vidare hänvisad till sådan understödande behandling, som avser att mildra följderna av efterblivenheten och att behandla med denna förenade symptom av annan art.

Ett fåtal tillstånd kan förbättras genom kirurgisk terapi, t. ex. i vissa fall av s. k. hydrocefali på svenska benämmt vattenhuvud, varvid på grund av hinder för avflödet, vätska ansamlas i de rum, som finnas i hjärnan. Trycket inne i hjärnan stiger varför hjärnan trängs undan och om ingen åtgärd vidtages förstöres så småningom hjärnceller med i värsta fall förlamningar, kramper och reduktion av de intellektuella funktionerna som följd. Den sjukets tillstånd kan i vissa fall förbättras, om man genom ett kirurgiskt ingrepp skaffar den ansamlade vätskan avflödesmöjligheter.

Är efterblivenheten förenad med epilepsi, kan en förbättring i den sjukets tillstånd åstadkommas genom behandling av epilepsin med medicinska och i vissa utvalda fall kirurgiska åtgärder.

Vid efterblivenhet hos en person med förlamningar eller andra rubbningar i rörligheten som tecken till skada på nervsystemet (bl. a. s. k. spastiker), kan en förbättring i den sjukets hela tillstånd åstadkommas genom att man i första hand angriper hans rörelserubbningar med ortopedisk och sjukgymnastisk behandling.

Psykosor och neuroser kan också förekomma hos psykiskt efterblivna och behandlas då med gängse metoder anpassade efter sjukdomstillståndens art. I vissa fall kan lobotomioperation vara lämplig, varvid man genom ett kirurgiskt ingrepp i hjärnan kan minska oro, ångest och spänning.

Den utan tvekan viktigaste behandlingen av psykiskt efterblivna är den behandling, som kan kallas den psykologiskt-pedagogiska. Dessa behandlingar syftar till att på bästa möjliga sätt utveckla de begränsade psykiska resurser, som dock finnas hos alla efterblivna. Lek- och sysselsättningsterapi i olika former har visat sig vara av stor betydelse för att stimulera till en bättre utveckling. Det har visat sig, att även patienter, som är mycket lågtstående, genom lämpliga terapeutiska åtgärder kan lära sig enkla sysselsättningar, t. ex. att nysta garn, klippa mattor, väva band, montera tvättklämmor m. m. Uppgifterna kan synas enkla och obetydliga, och resultatet av arbetet kan vara av ringa eller intet ekonomiskt värde men för den efterblivne innebär redan det att kunna utföra någonting alls en tillfredsställelse. Sysselsättningen verkar även avledande och minskar de efterblivnas benägenhet för orostillstånd. Genom systematisk sysselsättnings-terapi under sakkunnig ledning kan vidare de efterblivnas prestationsförmåga utvecklas. I varje fall ger sysselsättningen innehåll åt de efterblivnas tillvaro.

Behovet av vårdplatser

Kommittén har erinrat om att det klientel bland de psykiskt efterblivna, för vars vård landstingen icke svarar enligt 1954 års lagstiftning, utgöres av två huvudgrupper. Till den ena gruppen hänföres de psykiskt efterblivna, som är blinda, dövstumma, höggradigt vanföra eller epileptiska eller som på grund av asocialitet, indisciplinärt uppträdande, hypersexualitet eller av annat liknande skäl svårligen kan undervisas eller vårdas tillsammans med andra psykiskt efterblivna. Den andra gruppen omfattar höggradigt psykiskt efterblivna, vilka är så svårskötta, att de fordrar vård på specialanstalt, eller är behäftade med tuberkulos i smittsamt skede.

I syfte att utröna omfattningen av behovet av vårdplatser för psykiskt efterblivna har kommittén under sommaren 1954 inhämtat uppgifter om antalet intagna och anmälda exspektanter, tillhörande de olika, nyssnämnda kategorierna. Uppgifter begärdes från samtliga av landsting, föreningar och enskilda drivna vårdhem, arbetshem och skolhem samt externat även från de statliga sjukhusen för egentligt sinnessjuka och sjukhusen för vård av psykiskt efterblivna. Vid avgivandet av uppgifterna skulle särskilt anmärkas, huruvida vederbörande patient lämpligen borde vårdas på statens skol- och yrkeshem på Salbohed eller i Vänersborg. I uppgifterna från de egentliga sinnessjukhusen och sjukhusen för vård av psykiskt efterblivna skulle upptagas de, som vore att anse såsom vårdhemsfall och sålunda borde vårdas på landstingsanstalt.

Kommittén har i detta sammanhang anfört bl. a.

När det gäller att undersöka platsbehovet överhuvud för psykiskt efterblivna är det givet, att detta behov i verkligheten är större än vad enbart

siffrorna för intagna och exspektanter ger vid handen. Säkerligen finns det ett latent behov av vård för psykiskt efterblivna, vilka icke anmälts för intagning på anstalt, ett förhållande, som väl i stor utsträckning betingats av bristen på vårdplatser. Men när det som vid kommitténs undersökning gällt att utröna platsbehovet för de svårskötta psykiskt efterblivna torde man kunna utgå från att detta dolda behov ej är alltför stort. Det övervägande antalet svårskötta torde nämligen redan vara omhändertaget på anstalt eller anmält för intagning. Det är emellertid naturligt att bedömningen av uppgiftslämnarna av vilka, som böra vårdas på statlig anstalt, har måst bli varierande. Fall av liknande art ha sannolikt vid en anstalt bedömts kunna fortfarande vårdas där, medan man vid andra anstalter ansett vård på statlig anstalt vara erforderlig. En förklaring till bedömningen i sistnämnda riktning kan vara, att det av olika anledningar ej varit möjligt att differentiera klientelet inom anstalten i önskvärd utsträckning, vilket skulle ha möjliggjort fortsatt vård vid anstalten.

Resultatet av kommitténs undersökning framgår av den till statsrådsprotokollet i detta ärende fogade *Bilaga 1*. I sammanställningen å denna bilaga har icke intagits de, som enligt vederbörande anstaltsläkare bör vårdas på landstingsanstalter eller på Salboheds- och Vänersborgshemmen.

Enligt de tillgängliga uppgifterna skulle alltså erfordras sammanlagt 4 283 vårdplatser. Av dessa platser skulle tillhoppa 130 behövas för blinda och döva psykiskt efterblivna utöver det antal, som nu finnes på specialanstalter för patienter med nämnda lyten. Behovet av vårdplatser för asociala, hypersexuella och svårskötta i övrigt skulle utgöra 1 445. Vid de nuvarande sjukhusen för vård av sådant klientel finnes f. n. sammanlagt 1 127 platser. Vad angår de höggradigt vanföra och epileptikerna skulle erfordras 627 vårdplatser. Några platser, utformade med hänsyn tagen till vanförhet, finnes f. n. ej. Slutligen skulle ej mindre än närmare 2 100 platser behövas för vård av höggradigt psykiskt efterblivna, medan tillgången på platser för detta klientel f. n. utgör endast 914.

I enlighet härmed skulle alltså erfordras (4 283 — 1 127 — 914) 2 242 platser utöver de nu befintliga.

Kommittén har påpekat, att av det redovisade klientelet är i tablån upptaget ett antal patienter under 21 år, vilka rubricerats som svårskötta i övrigt, samt har framhållit, att dessa patienter sålunda bedömts vara så svårskötta att de icke lämpligen kan vårdas på anstalter av den karaktär, som Salboheds- och Vänersborgsanstalterna f. n. har. Särskilda avdelningar, omfattande även skolavdelningar, behöver enligt kommitténs mening inrättas för denna kategori.

För att erhålla en uppfattning om storleken av platsbehovet år 1970 har kommittén uppdragit åt docenten C.-O. Segerdahl att på grundval av de av kommittén införskaffade uppgifterna om det nuvarande vårdbehovet verkställa en utredning i ämnet.

Kommittén har anfört härom bl. a.

I avlämnad redogörelse för denna undersökning har Segerdahl påpekat,

att hänsyn ej tagits till det lilla antalet höggradigt psykiskt efterblivna, som lida av tuberkulos i smittsamt skede, emedan de dels vore så få att de ej inverkade på beräkningarna, dels kunde förväntas med utvecklingen av tuberkulosvården ytterligare minska i antal och dels borde bli omhändertagna i särskild ordning. Beräkningen av antalet patienter vid utgången av år 1970 inom olika åldersklasser av de berörda kategorierna har grundats på gjorda undersökningar rörande befolkningsutvecklingen. I utredningen har särskilt framhållits, att talen inom de olika kategorierna och åldersklasserna äro så små, att de ej var för sig kunna ge någon mera pålitlig bild av det framtida läget. Såsom visande en ungefärlig bild av åldersfördelningen bland de sjuka kunde de måhända användas. Slutsiffrorna för varje kategori nådde däremot upp till sådana tal, att de icke alltför mycket syntes komma att avvika från de verkliga talen relativt sett såvida icke förändringar i behandlingsmetoderna komme att påverka dem.

De för år 1970 framräknade talen framgår av följande uppställning.

Beräknat platsbehov vid slutet av år 1970

Ålder	Psykiskt efterblivna, som tillika äro							Höggradigt psykiskt efterblivna, som äro i behov av vård av vård å specialanstalt	Summa
	blinda	döva	höggradigt vanföra	epileptiska	asociala	hypersexuella	svårskötta i övrigt		
0—5	13	—	15	17	1	—	10	16	72
5—10	8	8	47	29	1	—	21	104	218
10—15	8	2	41	37	5	5	31	188	317
15—20	6	8	40	39	48	19	54	256	470
20—25	8	11	51	54	144	23	97	307	695
25—30	6	5	30	34	78	29	97	295	574
30—35	2	5	22	38	59	13	73	202	414
35—40	4	3	15	28	49	13	65	179	356
40—45	3	2	9	27	47	7	87	183	365
45—50	5	3	14	28	42	15	81	150	338
50—55	8	3	9	20	38	10	76	129	293
55—60	2	1	6	11	45	3	62	105	235
60—65	6	3	4	10	34	4	48	79	188
65—70	4	5	3	3	24	1	41	41	122
70—75	5	—	3	5	7	3	27	22	72
75—80	—	—	3	1	3	1	14	12	34
80—85	—	1	1	—	—	—	4	4	10
85—	1	—	—	—	3	—	—	—	4
Summa	89	60	313	381	628	146	888	2 272	4 777

Enligt prognosen skulle sålunda år 1970 erfordras 4 777 platser, dvs. en ökning i förhållande till det platsbehov, som redovisats för sommaren 1954, med 494 platser.

Enligt kommitténs mening bör emellertid ur olika synpunkter utökningen av vårdplatserna inom den av staten vid sjukhusen för psykiskt efterblivna

bedrivna vården tills vidare begränsas till ett mindre antal än vad prognosen givit vid handen. Beträffande de psykiskt efterblivna, som tillika är blinda eller döva, har kommittén erinrat om att inom byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen igångsatts en utredning rörande om- och utbyggnad av vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte samt att skol- och arbetshemmet å Mogård ej är till fullo utnyttjat. Efter underhandssamråd med de båda styrelserna har kommittén kommit till den uppfattningen, att det ytterligare platsbehov, som nu föreligger för ifrågavarande kategorier, skulle kunna tillgodoses vid de båda anstalterna. Det har emellertid förutsetts, att åtminstone anstalten i Lund utökas.

Kommittén har med hänsyn till det anförda i fortsättningen bortsett från de nyssnämnda kategorierna.

Beträffande epileptikerna har kommittén framhållit följande.

Epilepsi är ofta förenad med efterblivenhet och det är därför många gånger svårt att avgöra, huruvida epilepsien eller efterblivenheten är det dominerande draget hos den sjuke. Endast i de fall då epilepsien är mest framträdande torde vård böra ifrågakomma på särskild anstalt för epileptiker. Övriga, mera grava fall torde böra beredas plats på statligt sjukhus för psykiskt efterblivna. De lättskötta fallen kunna beräknas bli omhändertagna på landstingens anstalter för psykiskt efterblivna. Hela frågan om epileptikervårdens ordnande är emellertid föremål för särskild utredning. Kungl. Maj:t har nämligen den 30 juni 1954 uppdragit åt medicinalstyrelsen att verkställa denna utredning. Förslag i ämnet torde komma att avgivas under år 1955. Då det sålunda är ovisst hur epileptikervården framdeles kommer att gestalta sig, bortser kommittén i det följande jämväl från denna kategori. Därest en uppdelning av ifrågavarande klientel på olika anstalter efter nu antydda riktlinjer skulle komma till stånd, vill kommittén emellertid förutskicka, att ytterligare behov av ett antal vårdplatser kan uppkomma.

Med bortseende från nu angivna kategorier — blinda, döva och epileptiker — skulle det återstående platsbehovet bli 3 806 enligt uppgifterna för sommaren 1954 och 4 247 enligt prognosen för år 1970.

Kommittén har ansett, att de inhämtade uppgifterna beträffande de höggradigt vanföra och de höggradigt psykiskt efterblivna kan ge en någorlunda säker bild av vårdbehovet, då symptomen hos patienter, tillhörande dessa kategorier, är mera påtagliga. Däremot råder större osäkerhet ifråga om övriga grupper. Det är enligt kommitténs mening icke uteslutet, att den nu pågående uppbyggnaden av anstaltsvården för psykiskt efterblivna kan ge till resultat, att en del såsom svårskötta, nu bedömda fall skulle kunna rubriceras som så lätta, att de kan vårdas inom den icke-statliga vårdorganisationen. Med hänsyn till dessa omständigheter och då upprepade prognoser med jämna mellanrum bör företagas för att behovet av vårdplatser skall kunna säkrare bedömas, har kommittén funnit, att utbyggnaden bör ske försiktigt. Kommittén har sålunda ansett, att antalet vårdplatser för

asociala, hypersexuella och svårskötta i övrigt tills vidare begränsas till sammanlagt 1 286. Däremot bör enligt kommitténs mening så många platser anordnas att hela antalet nu som höggradigt vanföra och höggradigt psykiskt efterblivna rubricerade kan omhändertagas på statliga anstalter, vilket innebär en ökning av platsantalet för dessa kategorier till 2 361. Härigenom skulle en önskvärd avlastning av de mest svårskötta patienterna kunna genomföras vid landstingens m. fl. vårdanstalter.

I enlighet härmed skulle enligt kommitténs uppfattning platsantalet i dess helhet ökas från f. n. 2 083 till (1 286 + 2 361) 3 647 eller med 1 564.

Platsbehovets tillgodoseende

Kommittén har erinrat om att det vid de befintliga sjukhusen f. n. finnes sammanlagt 2 083 platser för psykiskt efterblivna samt att det vid Västra Ny sjukhus tillkommer 40 å 50 beslutade nya vårdplatser under nästa budgetår. I enlighet härmed skulle det erfordras nybyggnad av i runt tal (3 647 — 2 083 — 45) 1 520 platser. En upprustning av de befintliga sjukhusen skulle emellertid innebära, att platsantalet vid dessa sjukhus kommer att reduceras bl. a. på grund av erforderlig ökning av avdelningarnas bilokaler. Kommittén har även påpekat, att den i samband med en översyn av den gällande generalplanen för sinnessjukvårdens upprustning räknat med, att Källshagens och Gådeå sjukhus samt ett antal vårdplatser vid Umedalens sjukhus skulle disponeras för annat ändamål än för vård av egentligt sinnessjuka. Nu avsedda vårdplatser bör enligt kommitténs mening helt utnyttjas för vård av psykiskt efterblivna. I fråga om Gådeå sjukhus har kommittén i likhet med sinnessjukvårdsberedningen förutsatt, att sjukhuset framdeles ej skulle utnyttjas för vård av egentligt sinnessjuka. Med hänsyn till det stora behovet av platser för vård av psykiskt efterblivna har kommittén emellertid ansett, att det är ekonomiskt försvarligt att upprusta sjukhuset och utnyttja det för vård av detta klientel. Man skulle därigenom få ett tillskott av vårdplatser av detta slag även inom den norra delen av landet, vilket kommittén ansett önskvärt. Kommittén har emellertid framhållit, att man på längre sikt torde få räkna med att Gådeå sjukhus ersättes med ett nytt sjukhus.

Kommittén har vidare uttalat, att åtskilliga skäl talar mot att förlägga vård av psykiskt efterblivna till sjukhus för egentligt sinnessjuka. En sådan placering är ej aktuell i andra fall än beträffande Umedalens sjukhus, där antalet vårdplatser för sinnessjuka inom det förordade nya upptagningsområdet för sjukhuset enligt en för sinnessjukvården verkställd prognos beräknas komma att överstiga behovet. Då det enligt kommittén är angeläget, att samtliga vårdresurser väl utnyttjas, har kommittén emellertid låtit de ekonomiska synpunkterna överväga.

Kommittén har beräknat, att efter renovering av de befintliga vårdpavil-

jongerna, som avses för ifrågavarande ändamål, skulle antalet vårdplatser inom dessa uppgå till 2 344. Nybyggnadsbehovet skulle alltså utgöra (3 647 — 2 344) 1 303. Detta behov är enligt kommittén av en sådan storleksordning, att det endast till mindre del kan tillgodoses genom utbyggnad av befintliga sjukhus. Möjligheterna att utöka dessa sjukhus begränsas även av storleken av den patientkategori, som lämpligen bör vårdas vid resp. sjukhus. Kommittén har förordat, att de befintliga sjukhusen utbygges med i runt tal 320 platser i enlighet med sammanställningen å den vid denna proposition fogade *Bilaga 2*.

Det kvarstående platsbehovet, (1 303 — 320) 983, har med hänsyn till det trängande behovet av vårdplatser och för vars tillgodoseende något nu befintligt sjukhus icke lämpar sig, av kommittén ansetts böra fyllas genom uppförande av ett nytt sjukhus, vilket föreslagits bli förlagt till Mellansverige.

I fråga om moderniseringen av de befintliga sjukhusens vårdavdelningar har kommittén räknat med förhållandevis omfattande ingrepp. Den närmare dispositionen av de olika sjukhusens vårdavdelningar enligt kommitténs förslag framgår av bilagor, som fogats till betänkandet.

Beträffande upprustningen av de befintliga sjukhusen och dispositionen av det nya sjukhuset har kommittén anfört följande.

Vipeholms sjukhus. De två senast uppförda paviljongerna samt befintliga expeditions- och behandlingslokaler kunna tills vidare begagnas i oförändrat skick. De övriga i sjukhuset ingående vårdenheterna äro så utformade att en förhållandevis genomgripande ombyggnad av dem kräves. I övrigt erfordras utvidgning av lokalerna för arbets- och sysselsättningsterapi samt anordnande av ny samlingsal.

Källshagens sjukhus. Samtliga vårdavdelningar måste byggas om. Så är fallet även med expeditions- och behandlingsavdelningarna samt kök och matsalar. För övrigt erfordras en utökning av de befintliga lokalerna för arbets- och sysselsättningsterapi.

Västra Ny sjukhus. Detta sjukhus, som är under ombyggnad, kan i stort sett bibehållas i oförändrat skick. Vid sjukhuset behöver endast uppföras en verkstadsbyggnad i stället för den nyligen nedbrunna.

Västra Marks sjukhus. Även vid detta sjukhus måste de befintliga vårdavdelningarna omdisponeras.

Vidare böra administrations- och behandlingsavdelningarna moderniseras och lokalerna för arbets- och sysselsättningsterapi utvidgas. Då det förutsattes att vid sjukhuset nya vårdpaviljonger uppföras kräves jämväl utbyggnad och upprustning av panncentralen.

Salberga sjukhus. Den inom sjukhuset inrymda alkoholistanstalten om 40 platser bör enligt kommitténs mening slopas. Det kan ifrågasättas om den ej bör överflyttas till statens alkoholistanstalt å Venngarn i samband med att sistnämnda anstalt blir föremål för ombyggnad. Moderniserings- och utbyggnadsåtgärder av enahanda slag, som angivits för Västra Marks sjukhus, böra genomföras även vid ifrågavarande sjukhus. Därutöver måste köket och matsalarna vid sjukhuset byggas om.

Gådeå sjukhus. De byggnader, som nu inrymma vårdavdelningar, färdig-

ställdes år 1862. Härefter har sjukhuset tillbyggt i början av 1880-talet och varit föremål för flera moderniseringar. Sjukhusanläggningen omfattar f. n. ett 20-tal byggnader, varav 1 administrationsbyggnad, 2 vårdpaviljonger, ekonomibyggnad inrymmande kök och matsalar, 5 bostadshus samt ett antal uthusbyggnader, växthus m. m. Det fastställda platsantalet vid sjukhuset uppgår till 279. Om rationell vård skall kunna bedrivas vid sjukhuset böra såväl vårdavdelningarna som expeditions- och behandlingslokaler samt utrymmena för arbets- och sysselsättningsterapi omdisponeras och upprustas.

Vårdpaviljongen vid Umedalens sjukhus. Utöver de arbeten, som erfordras för iordningställande av vårdavdelningarna, kräves anordnande av särskilda lokaler för arbets- och sysselsättningsterapi.

Nytt sjukhus i Mellansverige. Då vid sjukhuset förutsättes skola vårdas dels psykiskt efterblivna och dels höggradigt psykiskt efterblivna bör sjukhuset organiseras så att helt från varandra väl avskilda enheter för resp. kategori tillskapas. Den för den större kategorien — de höggradigt psykiskt efterblivna — avsedda enheten bör utrustas med ekonomilokaler av sådan kapacitet, att de kunna försörja även den andra enheten. Jämväl i administrativt avseende bör den mindre enheten repliera på den större.

Inom den för de höggradigt psykiskt efterblivna avsedda delen bör inrättas en särskilt anordnad barnavdelning till vilken sammanføres barn av ifrågavarande kategori från hela riket. För den skolpliktiga delen av de psykiskt efterblivna bör anordnas särskilda skolavdelningar i härför avsedda lokaler.

Kostnadsberäkningar

Kommittén har funnit det angeläget att söka klarlägga storleksordningen av totalkostnaderna för upprustningen och utbyggnaden av såväl de egentliga sinnessjukhusen som sjukhusen för vård av sinnesslöa. Då emellertid ett förverkligande av den av kommittén framlagda planen skulle medföra kostnader även för utrustning samt en utökning av antalet befattningshavare ävensom ökade utgifter för driften av sjukhusen, har kommittén verkställt en preliminär beräkning jämväl av dessa kostnader.

Beträffande *investeringskostnaderna* har kommittén anfört bl. a.

Kostnaderna för de nya platser, som beräknas tillkomma vid befintliga sjukhus, samt för ombyggnad och modernisering av befintliga platser ha beräknats efter i huvudsak samma grunder som för motsvarande platser vid de egentliga sinnessjukhusen.

Beräkningar av medelsbehovet för uppförande av det helt nya sjukhuset i mellersta Sverige har påverkats av att vårdavdelningarna med hänsyn till klienteletts art måst i genomsnitt göras mindre än vid de föreslagna sjukhusen för egentligt sinnessjuka samt att de föreslagna avdelningarna för höggradigt vanföra på grund av sin utformning äro mera kostnadskrävande. Kommittén har uppskattat genomsnittskostnaden för dessa platser till cirka 39 000 kronor. Detta belopp innesluter även kostnader för uppförande av erforderliga personalbostäder.

De sammanlagda kostnaderna, vilka beräknas till 82 miljoner kronor, fördela sig på de olika sjukhusen enligt följande.

Sjukhus	Vårdpav., adm.- byggn., arbets- terapilokaler och samlings-salar milj. kr.	Panncentraler, köks- och tvätt- byggn., matsalar milj. kr.	Summa milj. kr.
Nytt sjukhus i mellersta Sverige	38,0	—	38,0
Vipeholm	8,0	—	8,0
Källshagen	9,5	0,5	10,0
Västra Ny	0,5	—	0,5
Västra Mark	10,0	0,5	10,5
Salberga	6,5	1,5	8,0
Gådeå	3,5	—	3,5
Umedalen	1,5	—	1,5
Andra anordningar för patienternas sys- selsättning och förströelse m. m.	2,0	—	2,0
Summa	79,5	2,5	82,0

För modernisering samt för uppförande av nya bostäder vid de befintliga sjukhusen kan beräknas att ett sammanlagt belopp av i runt tal 3 miljoner kronor erfordras. I sin helhet skulle alltså för om- och utbyggnaden av sjukhusen för psykiskt efterblivna erfordras (82 + 3) 85 miljoner kronor.

Enligt en i betänkandet intagen plan har kommittén räknat med, att de ifrågasatta byggnadsarbetena skulle vara genomförda med utgången av budgetåret 1965/66, d. v. s. om cirka 10 år.

Vad härefter angår *drift- och utrustningskostnaderna* har kommittén uppskattat merkostnaderna för personalen till omkring 1,7 miljoner kronor och för omkostnaderna — med utgångspunkt från nuvarande dagkostnader — till 2,1 miljoner kronor per år. De av utbyggnaden föranledda utrustningskostnaderna har angivits till i runt tal 5,5 miljoner kronor.

Yttranden

Vad först angår frågan om behovet av vårdplatser har de av kommittén verkställda beräkningarna lämnats i huvudsak utan erinran. *Medicinalstyrelsen* har likväl framhållit, att vårdbehovet kan komma att visa sig större än vad kommittén antagit.

Finansavdelningen inom Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott har uttalat, att utbyggnaden av vårdresurserna bör göras med betryggande marginal för framtida behov.

Svenska stadsförbundet har förklarat sig ej övertygat om att planen fått en för tillgodoseende av platsbehovet tillräcklig omfattning. Risken att utbyggnaden härigenom blir otillräcklig är enligt stadsförbundets mening ur kommunalfinansiell synpunkt och ur vårdsynpunkt betänklig, då en underdimensionering av den statliga vårdorganisationen måste antagas i praktiken gå ut över kommunerna. Man bör från kommunalt håll snarast kunna be-

gära, att den statliga vårdorganisationen skall dimensioneras i överkant för att en övervältring på kommunerna av en del av statens vårduppgifter ej skall ske.

Kommitténs förslag i fråga om platsbehovets tillgodoseende har tillstyrkts av flertalet remissmyndigheter. Vissa erinringar har dock gjorts. Sålunda har *medicinalstyrelsen* anfört betänkligheter mot att inom det nya sjukhuset i Mellansverige blanda vuxna och barn. Styrelsen har vidare ansett det speciellt problematiskt att koncentrera vissa grupper psykiskt efterblivna, främst de höggradigt vanföra, till en plats. Genom en sådan koncentration kan enligt styrelsens mening betydande vårdtekniska svårigheter väntas uppkomma. Det kan sålunda komma att visa sig ytterst besvärligt att på en ort erhålla vårdpersonal för hela denna tungarbetade patientkategori. Styrelsen anser, att det bör övervägas, om icke dessa vanföra bör fördelas på minst tre olika sjukhus i olika delar av landet. Med avseende på de höggradigt efterblivna barnen har styrelsen uttalat, att ett sammanförande av samtliga dessa skulle medföra att avståndet för flertalet anhöriga, som vill besöka patienterna, blir betydande. Ur olika synpunkter borde därför övervägas att uppföra nybyggnader i anslutning till t. ex. Vipeholms eller Gådeå sjukhus eller till ett sinnessjukhus. Styrelsen har förutsatt, att förläggningarna i så fall effektivt skiljes från varandra och har olika namn.

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott har ifrågasatt förläggning till Ulleråkers sjukhus av en avdelning för vård av psykiskt efterblivna. En sådan avdelning, motsvarande exempelvis Upplands läns behov av vårdplatser, skulle enligt förvaltningsutskottet kunna inorganiseras i sjukhuset. Såsom ett preliminärt förslag har utskottet framfört tanken på överförande eller omorganisation helt eller delvis av exempelvis Sundby och Sätters sjukhus till vårdavdelningar för psykiskt efterblivna, varigenom möjligheter skulle yppas att ansluta större psykiatriska vårdenheter till resp. centrallasarett.

Södermanlands läns landstings hälso- och sjukvårdsstyrelse har uttalat, att Sundby sjukhus med hänsyn till sitt läge synes väl lämpa sig för vård av höggradigt vanföra psykiskt efterblivna samt höggradigt psykiskt efterblivna samt föreslagit, att sjukhuset — efter ombyggnad — samt de till sjukhuset anslutna sekundäravdelningarna i Rosöga och Ribbingelund skulle tagas i anspråk för ändamålet.

Örebro läns landstings förvaltningsutskott och *Västmanlands läns landstings förvaltningsutskott* har funnit skäl tala för att det föreslagna nya sjukhuset förlägges till resp. län.

Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott å sin sida har ansett, att man bör överväga, om ej sjukhuset lämpligen bör förläggas i Norrland.

Psykiatriska föreningen har ställt sig helt avvisande till tanken att koncentrera vården av de höggradigt psykiskt efterblivna barnen till ett sjukhus

i Mellansverige. Såsom främsta skäl till denna ståndpunkt har föreningen anfört, att det skulle vara inhumant att icke för dessa barn underlätta kontakten mellan dem och deras anhöriga. Även med hänsyn till möjligheten att inom detta klientel uppnå behandlingsresultat, som skulle möjliggöra utskrivning och placering i relativ frihet, är det enligt föreningens mening viktigt att barnen ej vårdas för långt från hemorten. Föreningen har vidare hävdad, att dessa barnavdelningar helst bör förläggas till universitetscentra, i varje fall på plats med tillgång till lasarett med all sakkunskap. Enligt föreningens mening bör ifrågavarande kategori fördelas mellan fyra anstalter.

Svenska läkaresällskapet har funnit det synnerligen ovisst att avdelningar vid Umedalens sjukhus skulle komma att stå till förfogande för vården av de psykiskt efterblivna.

Svenska landstingsförbundet har understrukit önskvärdheten av att den av kommittén föreslagna upprustningen och utbyggnaden av berörda vårdgren forceras i möjligaste mån. I samma riktning har flertalet av de övriga landstingsorganen uttalat sig.

Framställning av kommittén

I skrivelse den 31 januari 1955 har *statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande* anfört, att den särskilt med hänsyn till angelägenheten av att från de av landstingen och enskilda drivna anstalterna till statlig vård överföra de mest svårskötta patienterna, nämligen de höggradigt psykiskt efterblivna och de psykiskt efterblivna, som tillika är höggradigt vanföra, ansett upprustningen inom ifrågavarande vårdgren böra påbörjas med en utökning av vårdresurserna för dessa kategorier. I enlighet med de i betänkandet uppdragna riktlinjerna har kommittén föreslagit, att beslut fattas om uppförande av det i betänkandet förordade nya sjukhuset i mellersta Sverige med ett beräknat platsantal av 983. Kommittén har erinrat om att i den investeringsplan, som är intagen i betänkandet, förutsatts att sjukhuset skulle kunna börja uppföras under budgetåret 1956/57. Med utgångspunkt härifrån har kommittén hemställt, att för nästa budgetår måtte anvisas 100 000 kronor för de utredningar, som erfordras för att kommittén skall kunna framlägga förslag till sjukhusets förläggning och utformning m. m. inom sådan tid, att förslaget kan underställas 1956 års riksdag.

Departementschefen

Genom den av 1954 års riksdag antagna lagen om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna har riktlinjer uppdragits för huvudmannskapet och organisationen av denna vårdgren. Sålunda stadgas i lagen, att landstingen och städerna utanför landsting i princip skall svara för att de

psykiskt efterblivna erhåller undervisning och vård i enlighet med lagens föreskrifter och med stöd därav meddelade bestämmelser. Från lagen är undantagna de, som är intagna på eller försöksutskrivna från sinnessjukhus eller staten tillhörig anstalt för psykiskt efterblivna. Skyldighet för landstingen och städerna utanför landsting att ansvara för vård enligt lagens 2 § föreligger ej beträffande två huvudgrupper. Till den ena gruppen hänföres de psykiskt efterblivna, som är blinda, dövstumma, höggradigt vanföra eller epileptiska eller som på grund av asocialitet, indisciplinärt uppträdande, hypersexualitet eller annat liknande skäl svårigen kan undervisas eller vårdas tillsammans med andra psykiskt efterblivna. Den andra gruppen omfattar höggradigt psykiskt efterblivna, vilka är så svårskötta att de fordrar vård på specialanstalt eller är behäftade med tuberkulos i smittsamt skede. Denna lag, som trädde i kraft den 1 januari 1955, har föranlett landstingen att som en första åtgärd i den upprustning av vården för psykiskt efterblivna, vartill lagen syftar, påbörja en planläggning av denna upprustning. Det har även blivit möjligt för staten att på grundval av lagen verkställa en översyn av vårdplatsbehovet vid de statliga sinnessjukhusen för vård av psykiskt efterblivna. Som ett led härutinnan och till fullgörande av ett år 1952 lämnat uppdrag har statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande avgivit betänkande med förslag till plan för upprustning m. m. av de statliga sinnessjukhusen för vård av psykiskt efterblivna.

På dessa sjukhus finns f. n. 2 083 platser, av vilka 1 169 på sjukhusen för asociala imbecilla och med dem jämställda grupper (Salberga, Källshagen och Västra Ny för män samt Västra Mark med Brotorps sekundäravdelning för kvinnor). Övriga vårdplatser är avsedda för höggradigt efterblivna och anordnade vid Vipeholms sjukhus. På detta sjukhus är överbeläggningen ganska betydande; under år 1953 i genomsnitt 1 002 patienter på 914 platser. I övrigt föreligger ingen nämnvärd överbeläggning vid dessa sjukhus.

Enligt av kommittén under sommaren 1954 företagen undersökning skulle platsbehovet för de psykiskt efterblivna, för vilkas vård landstingen ej är skyldiga att ansvara, utgöra i runt tal 4 300. I detta antal har ej inräknats erforderliga platser för vård av det klientel, vilket lämpligen bör vårdas på statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg. I syfte att erhålla en uppfattning av motsvarande platsbehov år 1970 har kommittén låtit verkställa en prognos, vilken givit vid handen, att det då skulle behövas inalles cirka 4 800 platser eller omkring 500 platser mer än sommaren 1954.

Kommittén har emellertid vid sin uppskattning av platsbehovet undantagit tre kategorier av de psykiskt efterblivna, nämligen de som tillika är blinda, döva eller epileptiska. Beträffande de blinda har kommittén erinrat om, att inom skolöverstyrelsen och byggnadsstyrelsen upptagits frågan om en renovering och utbyggnad av statens institut för blinda med komplicerat lyte i Lund. Antalet döva psykiskt efterblivna har beräknats kunna inrym-

mas inom den ej fullt utnyttjade anstalten å Mogård. I fråga om de psykiskt efterblivna epileptikerna har kommittén framhållit, att medicinalstyrelsen erhållit uppdrag att verkställa utredning rörande hela frågan om epileptikervårdens ordnande. Det återstående platsbehovet skulle med utgångspunkt från siffrorna för sommaren 1954 utgöra omkring 3 800.

Från kommitténs sida har framhållits, att de inhämtade uppgifterna kan ge en någorlunda säker bild av platsbehovet i fråga om de höggradigt vanföra och de höggradigt psykiskt efterblivna med hänsyn till de mera påtagliga symptomen hos dessa sjuka. Platsbehovet för sistnämnda grupper har angivits till omkring 2 360. Större osäkerhet vidlåder enligt kommitténs mening däremot uppskattningen av platsbehovet för övriga av här ifrågasvarande kategorier. Kommittén håller det ej för uteslutet, att uppbyggnaden av anstaltsorganisationen kan ge till resultat att ett större antal än det, som uppgifterna för sommaren 1954 ger vid handen, kan vårdas inom den icke-statliga vårdorganisationen. Antalet vårdplatser för asociala, hypersexuella och av kommittén som svårskötta i övrigt rubricerade har tills vidare ansetts kunna begränsas till cirka 1 290. Enligt kommitténs uppfattning skulle alltså platsantalet i dess helhet ökas från f. n. 2 083 till (2 360 + 1 290) 3 650 eller med omkring 1 570.

I remissvaren har denna beräkning i huvudsak godtagits, i vissa fall dock med påpekande om att den kan vara i underkant.

Med avseende på platsbehovets tillgodoseende innebär kommitténs förslag rörande de höggradigt psykiskt efterblivna, att ett nytt sjukhus skulle uppföras i mellersta Sverige för en beräknad kostnad av 38 miljoner kronor. Sjukhuset har ansetts böra organiseras i två enheter. Den större delen av sjukhuset, som föreslås omfatta 704 platser, skulle inrymma samtliga vårdbehövande barn av denna kategori samt avdelningar för vuxna. Vidare skulle Källshagens och Gådeå sjukhus, som enligt gällande generalplan för sinnessjukvårdens tillgodoseende skall utgå ur denna vårdgren, tagas i anspråk för vård av höggradigt psykiskt efterblivna, Gådeå helt och Källshagen delvis. Slutligen beräknas ett antal vårdplatser i en i Umeådalens sjukhus ingående paviljong.

För vård av de höggradigt vanföra har kommittén ansett, att en särskild anläggning bör uppföras om 279 platser — den mindre delen av det nya sjukhuset i Mellansverige — vilken till sin administrativa och ekonomiska försörjning är ansluten till sjukhusets större enhet men som ändå ligger väl avskild från denna del.

Västra Ny, Västra Marks, Salberga och Källshagens sjukhus, det senare endast till en del, samt Brotorps arbetshem har avsetts för asociala imbecilla, hypersexuella och svårskötta i övrigt.

Den av kommittén lämnade redogörelsen för det nuvarande tillståndet av sjukhusen för psykiskt efterblivna ger vid handen, att dessa sjukhus med undantag för Västra Ny sjukhus, två paviljonger vid Vipeholms sjuk-

hus och Brötorps arbetshem ursprungligen planerats eller uppförts såsom kasernetablissemang. Trots betydande ombyggnader i samband med att de togs i anspråk för sjukvård kan de ej anses fylla rimliga anspråk på sjukhusstandard. Avdelningar och patientrum är i allmänhet för stora och medger ej en nödvändig differentiering av vårdklientelet. Ofta saknas tillräckliga bilokaler, såsom förråd, sköljrum och bad. Dag- och matrumsavdelningarna är otillräckliga. I stor utsträckning är dessa utrymmen förlagda till korridorer. Även i tekniskt avseende är sjukhusen behäftade med stora brister. Kommittén har därför förordat omfattande renoveringsarbeten. Även Brotorps arbetshem anses i behov av ombyggnad. Däremot skulle för Västra Ny sjukhus ej krävas några nämnvärda byggnadsåtgärder. Förändringen av platsantalet genom den föreslagna upprustningen framgår närmare av Bilaga 2 till denna proposition.

För egen del vill jag framhålla, att det helt naturligt måste föreligga stora svårigheter att uppskatta platsbehovets storlek vid de statliga anstalterna. Redan den personliga bedömningen från de olika uppgiftslämnarna — bortåt 200 — måste vara mycket varierande. Givetvis finns här stora grupper gränsfall, som gör bedömningen svår. Den av kommittén verkställda prognosen måste sålunda anses vara förhållandevis osäker. I likhet med kommittén anser jag, att undersökningar bör verkställas med jämna mellanrum för att man därigenom skall få en säkrare bild av behovet på detta område. Utan tvivel föreligger emellertid ett starkt behov av vårdplatser särskilt för de höggradigt psykiskt efterblivna. Utöver de nuvarande 914 platserna vid Vipeholms sjukhus torde redan nu erfordras drygt 1 000 platser. Jag finner det därför synnerligen angeläget att ytterligare platser inrättas för dessa sjuka inte minst med hänsyn till att detta skulle innebära en väsentlig avlastning från de icke-statliga vårdanstalterna och minska överbeläggningen på Vipeholm. I likhet med kommittén anser jag, att ytterligare platser bör anordnas genom att ett nytt sjukhus uppföres. Sjukhuset bör enligt min mening liksom Vipeholms sjukhus inrymma platser för såväl barn som vuxna. För barnen bör emellertid ordnas en särskild avdelning, som om möjligt borde få förläggas avskild från avdelningen för vuxna. Jag ifrågasätter emellertid starkt om man till detta sjukhus bör förlägga samtliga erforderliga barnplatser. Det bör i stället övervägas om icke — såsom medicinalstyrelsen och psykiatriska föreningen föreslagit — flera barnavdelningar bör inrättas, anslutna till redan existerande sjukhus. Det är som nämnda remissmyndigheter framhållit nämligen främst barnen, som får besök av sina anhöriga. Genom en större spridning av barnplatserna skulle sådana besök underlättas. Därest sålunda flera barnavdelningar inrättas skulle det för sjukhuset beräknade platsantalet kunna begränsas. Kostnaderna torde då kunna nedbringas under det av kommittén för denna del av sjukhuset beräknade beloppet, 27 miljoner kronor. Sjukhuset torde böra förläggas till Mellansverige. Därmed skulle vårdplatser för ifrågava-

rande klientel finnas att tillgå inom de delar av landet, där befolkningkoncentrationen är som störst. För tillgodoseende av vårdplatsbehovet inom den norra delen av landet torde såsom kommittén föreslagit i första hand Gädeå sjukhus tagas i anspråk. När detta kan ske är beroende av takten i upprustningen inom den egentliga sinnessjukvården. Även kommitténs förslag att framdeles taga vissa platser vid Umedalens sjukhus i anspråk för vård av höggradigt efterblivna är beroende av utvecklingen inom sinnessjukvården och jag är därför icke beredd att redan nu tillstyrka detta förslag. Däremot har jag ej något att erinra mot att Källshagens sjukhus helt avses för vård av psykiskt efterblivna sedan genom sinnessjukvårdens utbyggnad möjligheter tillskapats för att överföra sinnessjuka därifrån till andra sjukhus.

Till förslaget om uppförande av särskilda avdelningar för vård av psykiskt efterblivna, som tillika är höggradigt vanföra, i anslutning till det nya sinnessjukhuset i Mellansverige är jag ej nu beredd att taga ställning. Detta torde ej heller vara påkallat nu. Kommittén har i sin plan räknat med, att dessa avdelningar skulle komma till stånd först sedan sagda sjukhus uppförts.

Med hänsyn till vad jag nyss anfört angående osäkerheten i beräkningen av platsbehovet anser jag mig icke heller nu böra taga ställning till den framlagda planen i övrigt. Jag vill i detta sammanhang erinra om att kommittén den 17 december 1954 erhållit i uppdrag att i vissa delar överarbeta det av 1948 års sinnesslövårdssakkunniga framlagda betänkandet angående skol- och yrkeshem för barn med komplicerad utvecklingshämning. En lösning av vårdplatsbehovet för det yngre klientelet efter andra linjer än de av kommittén nu uppdragna skulle härigenom bli möjlig. Kommitténs plan torde emellertid kunna tjäna som underlag för vidare bearbetning av förslag rörande upprustningen inom förevarande sjukvårdsområde. Uppdrag synes böra lämnas kommittén att, såsom nu sker beträffande byggnadsarbetena vid de egentliga sinnessjukhusen, till Kungl. Maj:t inkomna med delförslag. Dessa torde inom ramen för möjliga medelsanvisningar få underställas riksdagens prövning.

Vad slutligen angår kommitténs förslag om medelsanvisning för närmare utredning rörande utformning och förläggning av det föreslagna sjukhuset för höggradigt efterblivna tillstyrker jag, att det äskade beloppet, 100 000 kronor, anvisas för ändamålet för nästa budgetår.

Under detta år bör kommittén göra ingående undersökningar av den lämpligaste förlägningsplatsen och träffa preliminärt avtal om eventuellt markförvärv etc. samt uppgöra skissritningar över sjukhuset. Härigenom skulle det bli möjligt att underställa 1956 års riksdag förslag icke endast om förläggningssort och om godkännande av träffade avtal utan även äskande av medel till påbörjande av sjukhusbygget så att detta enligt vad kommittén förutsatt kan ske under budgetåret 1956/57.

II. Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Inledning

I skrivelse den 31 januari 1955 har *statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande* framlagt förslag till byggnadsarbeten vid sinnessjukhusen under budgetåret 1955/56. Kommittén har påpekat, att dess förslag i allt väsentligt ansluter sig till gällande generalplan, samtidigt som de omfattar vissa av de byggnadsåtgärder, vilka förutsatts i betänkandet. Förslagen avser bl. a. uppförande av åtta vårdpaviljonger och renovering av fem befintliga paviljonger. Efter slutförande av dessa och nu pågående arbeten av motsvarande slag skulle det totala antalet vårdplatser vid sjukhusen öka med 1 930. Härjämte skulle paviljonger med sammanlagt 486 platser vara moderniserade.

Kommittén har i detta sammanhang erinrat om, att till vissa av de av kommittén för budgetåret 1954/55 förordade arbetena icke anvisats några medel, men att de upptagits såsom beredskapsarbeten. Dessa objekt har hittills icke kommit till utförande, och kommittén har uttalat, att man ej heller torde kunna räkna med att de ianspråktogets såsom beredskapsarbeten före nästa budgetårsskifte. Kommittén har föreslagit, att medel för vissa av dessa arbeten upptages på kapitalbudgeten med hänsyn till angelägenheten av att dessa arbeten snarast igångsättes. Det totala medelsbehovet har angivits till 36 497 000 kronor. Vidare har framhållits, att de för nya ändamål angivna kostnaderna, vilka beräknats av byggnadsstyrelsen, grundar sig på prisläget den 1 juli 1954.

Förslag

Ulleråkers sjukhus i Uppsala

Ombyggnad av norra mansavdelningen

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 113 till 1950 års riksdag framlagt förslag anvisade riksdagen (skr. nr 209) 475 000 kronor till ombyggnad av norra mansavdelningen vid sjukhuset.

Genom beslut den 19 maj 1950 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att verkställa ombyggnad av avdelningens södra flygel samt föreskrev, att styrelsen för ändamålet skulle för budgetåret 1950/51 äga disponera 475 000 kronor.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 151 till 1951 års riksdag anvisade riksdagen (skr. nr 195) 900 000 kronor för fortsättande av byggnadsarbetena.

Vidare anvisade 1952 års riksdag (skr. nr 245) efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 123 ytterligare 895 000 kronor för slutförande av

arbetena å den södra flygeln samt för påbörjande av ombyggnaden av den norra flygeln.

Slutligen anvisade 1953 års riksdag (prop. nr 124; riksd. skr. nr 237) 1 330 000 kronor för slutförande av ombyggnaden av sistnämnda flygel.

Sålunda har för ombyggnad av flyglarna anvisats tillhopa (475 000 + 900 000 + 895 000 + 1 330 000) 3 600 000 kronor.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1954 års riksdag ombyggnad av återstående del av norra mansavdelningen, nämligen mittpartiet, för en beräknad kostnad av högst 1 600 000 kronor.

Den 21 maj 1954 bemyndigades byggnadsstyrelsen att för arbetets påbörjande disponera 600 000 kronor för budgetåret 1954/55.

Kommittén har — med förmälan att ifrågavarande ombyggnadsarbeten torde kunna påbörjas under första halvåret 1955 — hemställt, att för nästa budgetår måtte anvisas 400 000 kronor för arbetenas fortsättande.

Uppförande av administrationsbyggnad

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras en administrationsbyggnad för en kostnad av högst 950 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 600 000 kronor för arbetets påbörjande.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra administrationsbyggnaden, samt ställde för budgetåret 1954/55 ett belopp av 600 000 kronor till styrelsens förfogande.

Kommittén har upplyst, att uppförandet av administrationsbyggnaden påbörjats under hösten 1954 och att byggnaden beräknas bli helt färdigställd under budgetåret 1955/56 samt hemställt, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (950 000 — 600 000) 350 000 kronor.

Uppförande av två paviljonger för oroliga patienter

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras två paviljonger för oroliga patienter för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 775 000 kronor.

Den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande byggnadsarbeten samt ställde för budgetåret 1954/55 ett belopp av 1 000 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Kommittén har — med förmälan, att uppförandet av paviljongerna kommer att påbörjas under 1955 — hemställt, att för nästa budgetår måtte anvisas 1 300 000 kronor för arbetenas fortsättande under nästa budgetår.

Ombyggnad av paviljongerna n:ris 12 och 15

Kommittén har uttalat, att renoveringen av sjukhusets norra del nu framskridit så långt att det ur arbetssynpunkt kan anses lämpligt att påbörja moderniseringen av sjukhusets södra del. Som en första etapp i denna modernisering föreslår *kommittén* ombyggnad av paviljongerna 12 och 15. Härom anför *kommittén* följande.

I de av *kommittén* för budgetåret 1953/54 förordade arbetena upptogs installation av hissar i nämnda paviljonger. Hissinstallationerna, som avsågos bli en första åtgärd i paviljongernas fullständiga modernisering, syftade bl. a. till att underlätta vårdpersonalens arbete. Vårdavdelningarna äro nämligen mycket arbetskrävande, emedan de äro vertikalt organiserade med matsalar i källarvåningen, dagrum i bottenvåningen, övervaknings- och sovsalar i våningarna 1 och 2 trappor samt förråd i vindsvåningen.

I paviljongerna, som nu inrymma 328 vårdplatser, vårdas f. n. kroniskt sjuka. *Kommittén* anser, att de även efter ombyggnad böra avses för samma slags klientel. Utan att den tekniska och vårdmässiga standarden efter sättas bör det enligt *kommitténs* mening vara möjligt att i envar av paviljongerna inrymma tre vårdavdelningar med varandra 42 platser eller sammanlagt 252 platser. De nuvarande kommunikationslederna genom avdelningarnas sovsalar ha bibehållits. De stora sovsalarna, som nu inrymma 12 patienter eller flera, ha uppdelats och antalet enkelrum har begränsats. *Kommittén* räknar med att sovsalarna skola omfatta högst sex platser. Till byggnadernas källarvåningar ha förlagts omklädningsrum för personal och patienter, förrådsrum och skyddsrum m. m. De till paviljongerna hörande promenadgårdarna, som nu äro förlagda till byggnadernas norra sidor, beräknas bli förlagda söder om byggnaderna.

Kostnaderna för nu föreslagna ombyggnader av paviljongerna 12 och 15 ha beräknats till sammanlagt 3 130 000 kronor, varav 2 970 000 kronor för ombyggnad av paviljongerna och 160 000 kronor för övriga arbeten.

Kommittén hemställer, att för nästa budgetår ett belopp av 500 000 kronor måtte anvisas för arbetenas påbörjande.

Komplettering av utrustning i panncentralen

För sjukhusets värmeledning finnas installerade sex värmeväxlar för ånga med en sammanlagd värmeyta av nära 100 m². Värmeväxlarna är förslitna och ha ofta krävt betydande reparationer. De äro vidare ej tillräckligt hållfasta för att tåla en eventuell erforderlig tryckökning. På grund härav och då sjukhuset utbygges med nya paviljonger och äldre paviljonger, som nu äro försedda med separata värmecentraler, anslutas till panncentralen, erfordras enligt *kommitténs* mening nya värmeväxlar med cirka 30 procent större kapacitet än de befintliga.

Kostnaderna för anskaffning och installation av nya värmeväxlar jämte rörledningar och elektriska ledningar har beräknats till sammanlagt 115 000 kronor. *Kommittén* föreslår, att detta belopp anvisas för nästa budgetår.

Anslutning av vissa byggnader till panncentralen

Kommittén har uttalat, att vissa byggnader inom sjukhuset, som nu är försedda med egna värmecentraler, bör anslutas till den gemensamma panncentralen. I anslutning härtill har *kommittén* anfört.

Driften av de separata värmecentralerna är dyrbar på grund av den förhållandevis stora arbetskraft, som den fordrar. Man bör därför eftersträva att slopa dessa separata anläggningar och i stället ansluta ifrågavarande byggnaders uppvärmnings- och varmvattenssystem m. m. till sjukhusets värmecentral. De byggnader, som närmast böra komma ifråga, äro vårdpaviljongerna nr 3, 4 och 5, nuvarande administrationsbyggnaden, garage och bostadshus nr 27 och 28, samtliga belägna inom sjukhusets norra del. Värmeanläggningarna inom dessa byggnader äro tillika i stor utsträckning starkt förslitna. Vid bifall härtill skulle enligt uppgift från sjukhusdirektionen tre eldarebefattningar kunna indragas, vilka nu erfordras för skötseln av värmeanläggningarna inom nämnda byggnader. Kostnaderna för de nu föreslagna åtgärderna ha beräknats till 125 000 kronor.

För att möjliggöra anslutning till panncentralerna av nu nämnda byggnader och för att säkerställa värmeförsörjningen inom norra sjukhusets huvuddistributionsledningar måste ledningarna mellan panncentralen och paviljong 2 utökas. Sålunda bör å nämnda sträcka en ny ledning med 200 mm diameter framdragas. Denna ledning är avsedd att tjänstgöra såsom returledning, medan två befintliga ledningar skulle användas såsom s. k. framledningar, den ena för den västra delen och den andra för den östra delen av området. Kostnaderna för den nya ledningen har beräknats till 145 000 kronor.

Sammanlagt skulle för nu avsedda ändamål sålunda erfordras (125 000 + 145 000) 270 000 kronor. *Kommittén* hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Vissa kostnader i samband med markbyte

Kommittén hemställer, att 60 000 kronor måtte anvisas för att möjliggöra ett markbyte mellan Ulleråkers sjukhus och I 8. Till stöd härför anför *kommittén*.

De av 1954 års riksdag beslutade paviljongerna för oroliga patienter komma att placeras i närheten av övriga nyuppförda paviljonger vid sjukhuset och invid gränsen mot det av I 8 disponerade övningsområdet. För att möjliggöra utläggandet av lämpligt friområde mellan paviljongerna och kasernområdet har fortifikationsförvaltningen efter förslag av *kommittén* förklarat sig ej ha något att erinra mot byte av mark mellan regementet och sjukhuset. Genom ett sådant byte skulle en cirka 50 m bred markremsa av regementets mot sjukhuset gränsande övningsområde upplåtas till sjukhuset, medan sjukhuset till regementet skulle överlåta viss utmed Stockholmsvägen belägen, sjukhuset tillhörig mark. En förutsättning för markbytet är emellertid att vissa å övningsområdet belägna förrådsbyggnader flyttas, att nytt stängsel uppsättes och att en mindre väg inom övningsområdet omlägges.

Kostnaderna för arbetena ha av fortifikationsförvaltningen beräknats till 60 000 kronor. Då markbytet bör komma till stånd under nästa budgetår föreslår kommittén, att för sagda budgetår anvisas ett belopp av 60 000 kronor.

Sundby sjukhus vid Strängnäs

Uppförande av personalbostäder

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras tre bostadshus — ett för ogift personal och två läkarbostäder — för en kostnad av 875 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 500 000 kronor till uppförande av bostäderna.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra bostäderna samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 500 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Kommittén erinrar om, att byggnaderna avsågos utgöra en första etapp i utbyggnaden av ett bostadsområde, inom vilket skulle uppföras tre läkarbostäder och fyra byggnader för i huvudsak ogift personal. *Kommittén* anför vidare.

I etappen ingick två läkarbostäder samt den byggnad för ogift personal, som planerats ligga närmast det egentliga sjukhusområdet. Vid senare överväganden rörande bostadsbehovets tillgodoseende och efter överläggningar med sjukhusdirektionen har det ansetts lämpligare, att börja utbyggnaden med en annan av de planerade byggnaderna för ogift personal, vilket medför ökade kostnader för denna byggnads anslutning till sjukhusets vatten- och avloppssystem. Dessa merkostnader ha beräknats till 35 000 kronor.

Vid planläggningen av dessa byggnader hade vidare förutsatts, att det nya bostadsområdet skulle anslutas till sjukhusets panncentral vid en framtida utbyggnad av densamma. I avvaktan härpå skulle anordnas en mindre, provisorisk panncentral i bostadshuset för ogift personal. Senare, mera ingående undersökningar ha klarlagt, att bostadsområdets värmeförsörjning ur ekonomiska synpunkter lämpligast bör ske från en inom området belägen värmeanläggning. Merkostnaden för anordnandet av denna värmeanläggning, vilken bör kunna försörja hela det planerade bostadsområdet har uppskattats till 60 000 kronor. Totalkostnaden för uppförande av ifrågavarande tre bostadshus jämte erforderliga yttre arbeten skulle i enlighet härmed komma att uppgå till (875 000 + 35 000 + 60 000) 970 000 kronor.

Kommittén upplyser, att uppförandet av byggnaderna påbörjats under hösten 1954 och att arbetena beräknas vara avslutade under budgetåret 1955/56 samt hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade totalkostnaden, (970 000 — 500 000) 470 000 kronor.

Om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden

Kommittén föreslår, att sjukhusets administrationsbyggnad ombygges och utökas samt anför till stöd härför följande.

Administrationsbyggnaden vid sjukhuset är uppförd i två våningar, varvid dock byggnadens bredare mittparti upptager en tredje våning. I byggnadens bottenvåning inrymmas 3 läkarexpeditioner, direktionsrum tillika rum för skrivbiträde, apotek, operationsrum, laboratorium, 2 föreståndarinneexpeditioner och sjukhuskontoret samt telefonväxel. I våningen 1 trappa finnas 2 expeditioner och 2 familjebostäder för läkare. Övriga utrymmen inom denna våning jämte hela våningen 2 trappor disponeras för personalbostäder.

De nuvarande expeditions-, undersöknings- och behandlingslokalerna äro otillräckliga. Sålunda disponera 4 å 5 underläkare tillsammans en enda expedition. Väntrum saknas för patienter, som skola erhålla behandling vid polikliniken. Behandlingslokalerna och läkarexpeditionerna sakna bl. a. erforderlig sanitär utrustning. Arbetsförhållandena äro sålunda mycket otillfredsställande, och det är nödvändigt att snarast möjligt vidtaga åtgärder för förbättrande av ifrågavarande lokaler.

Sedan uppförandet av de av 1954 års riksdag beslutade nya personalbostäderna vid sjukhuset (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) avslutats, vilket beräknas kunna ske under nästa budgetår, är det möjligt att utrymma bostäderna i administrationsbyggnaden och påbörja renoveringen av densamma. *Kommittén* har därför låtit upprätta förslag till ombyggnad. Förslaget innebär i huvudsak att i byggnadens bottenvåning komma att förläggas samtliga till undersöknings- och behandlingsavdelningar hörande lokaler jämte tandklinik, laboratorier och apotek. Våningen 1 trappa avses skola disponeras för expeditioner av olika slag och våningen 2 trappor för sjukhuskontoret. Då föreliggande lokalbehov icke kan tillgodoses inom den befintliga byggnaden är det nödvändigt att verkställa en mindre tillbyggnad. Denna föreslås skola uppföras i en våning. I tillbyggnadens källarvåning beräknas erforderliga skyddsrum skola förläggas för administrationsbyggnaden i dess helhet.

Kostnaden för den föreslagna om- och tillbyggnaden av sjukhusets administrationsbyggnad har beräknats till 1 150 000 kronor. *Kommittén* hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 600 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Birgittas sjukhus i Vadstena**Uppförande av vårdpaviljong C II**

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras en vårdpaviljong C II för en kostnad av högst 1 425 000 kronor.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongen samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 400 000 kronor.

Kommittén beräknar, att uppförandet av vårdpaviljongen kan påbörjas under första halvåret 1955 samt att den är helt färdigställd under budgetåret 1955/56. För slutförande av ifrågakvarande arbeten hemställer kommittén om anvisande för nästa budgetår av återstoden av den beräknade kostnaden, (1 425 000 — 400 000) 1 025 000 kronor.

Uppförande av administrationsbyggnad

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras administrationsbyggnad för en kostnad av högst 1 260 000 kronor.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra administrationsbyggnaden samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 600 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Kommittén hemställer — med förmälan att uppförandet av byggnaden påbörjats i augusti 1954 och beräknas bli slutfört under år 1955 — att för nästa budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (1 260 000 — 600 000) 660 000 kronor.

Uppförande av paviljong C III

Kommittén erinrar om att 1954 års riksdag med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) beslutat, att vid sjukhuset skulle uppföras en vårdpaviljong, C II. Denna byggnad, som är avsedd för halvoraliga män, ingår som en andra paviljong i planen för utbyggnad av sjukhusets manliga avdelning. Enligt denna plan skall för manliga patienter uppföras ytterligare två vårdpaviljonger, avsedda för oroliga patienter.

Under nästa budgetår bör enligt kommitténs mening utbyggnaden av sjukhuset fortsätta med uppförande av en paviljong — C III — för oroliga manliga patienter. Denna paviljong avses bli utformad i överensstämmelse med den nyligen färdigställda paviljongen D IV och kommer sålunda att inrymma två avdelningar om vardera 24 vårdplatser eller sammanlagt 48 vårdplatser.

Kostnaden för paviljongen jämte utvändiga ledningar och planeringsarbeten har beräknats till 1 465 000 kronor, varav 1 245 000 kronor för paviljongen och 220 000 kronor för promenadgårdar, yttre ledningar samt väg- och planeringsarbeten m. m. *Kommittén* hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 600 000 kronor för påbörjande av paviljongen.

Utvidgning av verkstadsbyggnad

Kommittén har erinrat om att 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) beslutat, att vid sjukhuset skulle såsom en första etapp uppföras

vissa verkstäder för sjukhuset i anslutning till panncentralen. Behovet av verkstäder och därtill hörande förrådslokaler hade nämligen i samband med sjukhusets fortsatta utbyggnad och överflyttning till det nya sjukhusområdet blivit alltmer trängande. Kommittén upplyser, att den sålunda beslutade byggnaden, som skulle inrymma lokaler för mekanisk och elektrisk verkstad samt smedja, börjat uppföras och beräknas vara färdigställd under hösten 1955. Enligt kommitténs mening bör den andra etappen av ifrågavarande verkstadsbyggnad, innefattande lokaler för måleri och snickeri, utföras i direkt anslutning till den första etappen. Byggnaden beräknas även skola inrymma omklädnings- och matrum samt skyddsrum för de i verkstäderna sysselsatta befattningshavarna. Arbetena härmed bör om möjligt igångsättas under hösten 1955.

Kostnaden för inrättande av nu föreslagna lokaler har beräknats till 435 000 kronor, varav 400 000 kronor för byggnadsarbeten och 35 000 kronor för yttre ledningar och planeringsarbeten. Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 435 000 kronor.

Ryhovs sjukhus i Jönköping

Uppförande av medicinskt centrum m. m.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras ett nytt medicinskt centrum m. m. för en kostnad av högst 980 000 kronor.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra nämnda medicinska centrum m. m. för en kostnad av högst 980 000 kronor samt ställde ett belopp av 600 000 kronor till styrelsens disposition för arbetenas påbörjande.

Kommittén upplyser, att arbetena påbörjats under hösten 1954 och beräknas bli i huvudsak slutförda under budgetåret 1955/56 samt hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (980 000 — 600 000) 380 000 kronor.

S:t Sigfrids sjukhus i Växjö

Uppförande av panncentral jämte kolgård och verkstäder

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1952 års riksdag (prop. nr 123; riksd. skr. nr 245), att vid sjukhuset skulle uppföras panncentral jämte kolgård och verkstäder för en beräknad kostnad av högst 2 150 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1952/53 ett belopp av 130 000 kronor för beställning av ångpannor.

Genom beslut den 30 maj 1952 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra nämnda byggnadsarbeten för en kostnad av högst 2 150 000 kronor samt ställde ett belopp av 130 000 kronor till styrelsens disposition för budgetåret 1952/53.

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag (prop. nr 127) anvisade 1954 års riksdag (skr. nr 266) vidare 1 000 000 kronor för arbetenas fortsättande under budgetåret 1954/55.

Kommittén upplyser, att uppförandet av panncentralen skall igångsättas i början av år 1955 samt att arbetet beräknas vara i huvudsak avslutat under budgetåret 1955/56. För detta budgetår skulle således erfordras återstoden av den beräknade kostnaden, (2 150 000 — 130 000 — 1 000 000) 1 020 000 kronor. *Kommittén* hemställer, att detta belopp måtte anvisas.

Uppförande av personalbostäder

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras en överläkarbostad, en byggnad för familjebostäder och ett bostadshus för ogift personal för en beräknad kostnad av sammanlagt 1 500 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 150 000 kronor för ändamålet.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra nämnda byggnadsarbeten för en kostnad av högst 1 500 000 kronor samt ställde ett belopp av 150 000 kronor till styrelsens disposition för arbetenas påbörjande.

Kommittén erinrar om att de anvisade medlen avsågs i första hand för uppförande av bostad åt sjukhuschefen, vars nuvarande bostad är belägen i omedelbar närhet av den nya panncentralen. Ifrågavarande byggnad anses av *kommittén* framdeles böra utnyttjas för bostäder åt ogift personal, i första hand maskinpersonal. *Kommittén* anför vidare.

De beslutade nya bostäderna skulle förläggas till ett särskilt bostadsområde utanför det egentliga sjukhusområdet. På området är belägen en äldre mangårdsbyggnad, kallad Kampagården, jämte flygelbyggnad, vilken senare är ombyggd och moderniserad. Mangårdsbyggnaden, som inrymmer ett antal mindre lägenheter, är i dåligt skick men bör bibehållas, då den har ett visst kulturhistoriskt värde. Denna ombyggnad ingick icke i de av riksdagen beslutade åtgärderna. *Kommittén* har nu närmare utrett, hur byggnaden skall kunna utnyttjas. I byggnaden kan inrymmas fyra bostäder, varav en överläkarbostad och 3 bostäder för läkare. Vid en sådan användning av byggnaden blir det nuvarande behovet av läkarbostäder vid sjukhuset tillgodosett. Den beslutade nya överläkarbostaden skulle därvid icke behöva uppföras.

Beträffande övriga beslutade bostadshus har *kommittén* i samråd med Växjö stad funnit lämpligt att med hänsyn till stadsbilden närmare pröva utformningen av bostadsområdet. *Kommittén* har i samband härmed upp-

tagit förhandlingar med staden om dess medverkan vid tillgodoseendet av behovet av personalbostäder för sjukhusets del. I avvaktan på slutförandet av dessa förhandlingar får kommittén föreslå, att nu endast »Kampagården» ombygges och att övriga byggnadsåtgärder i fråga om bostäder uppskjutas tills vidare.

Kostnaderna för själva ombyggnaden har beräknats till 270 000 kronor. Härtill kommer kostnaderna för yttre avloppsledning, som uppskattats till 60 000 kronor. Denna avloppsledning blir förhållandevis lång och av grov dimension med hänsyn till att den kommer att ingå som en första etapp i en framtida anslutning av hela sjukhuset till stadens avloppsnät. Vidare beräknas »Kampagården» och de byggnader, som i övrigt kunna komma att uppföras på området, att anslutas till sjukhusets centrala värmesystem. Kostnaderna för erforderliga värmeledningskulvertar jämte ledningar uppgå till 35 000 kronor. För bostadsområdets förseende med elenergi bör en ny transformator för en beräknad kostnad av 25 000 kronor installeras.

Sammanlagt skulle sålunda för de föreslagna arbetena erfordras (270 000 + 60 000 + 35 000 + 25 000) 390 000 kronor. Kommittén föreslår, att för ändamålet måtte få tagas i anspråk det för innevarande budgetår anvisade beloppet å 150 000 kronor samt att härutöver 240 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Omläggning av värmesystemet

Kommittén föreslår, att vissa värme- och varmvattenledningar omläggas vid sjukhuset samt anför till stöd härför följande.

Genom tillkomsten av centralen är det nu möjligt att ansluta sjukhusets befintliga distributionsledningar för värme och varmvatten. Enligt verkställd utredning erfordras för värmedistributionen en kulvert med ledningar mellan panncentralen och paviljong 3. Härjämte måste värmeledningarna mellan paviljongerna 3 och 38 utbytas mot ledningar av större dimensioner, bl. a. för att möjliggöra en inkoppling av bostadshusen inom det planerade nya bostadsområdet. I övrigt torde värmedistributionsledningarna tills vidare kunna användas i befintligt skick. Däremot måste distributionsledningarna för förbrukningsvarmvatten till stor del om- och nyläggas. Dessa arbeten torde dock f. n. kunna begränsas till en ny ledning mellan panncentralen och paviljong 3, medan ledningarna i övrigt lämpligen böra renoveras i samband med moderniseringen av sjukhusets byggnadsbestånd.

Kostnaderna för de föreslagna arbetena har beräknats till sammanlagt 450 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av paviljongerna n:ris 57 och 58 m. m.

Kommittén erinrar om att enligt gällande generalplan för sjukhusets upprustning skulle vid sjukhuset byggas två tuberkulospaviljonger och

3 — Bihang till riksdagens protokoll 1955. 1 saml. Nr 123

två paviljonger för oroliga patienter om sammanlagt 120 resp. 96 platser. Sjukhuset skulle efter om- och utbyggnaden erhålla sammanlagt 850 vårdplatser. Kommittén föreslår emellertid, att två paviljonger för akut sjuka uppföres samt anför till stöd härför bl. a.

Verkställd undersökning rörande behovet av särskilda platser för tuberkulossjuka patienter i smittsamt skede utvisar, att redan beslutade tuberkulosavdelningar vid Ulleråkers, S:t Lars' och Umedalens sjukhus täcka det nu förefintliga behovet av sådana platser. Några ytterligare platser för vård av tuberkulösa sinnessjuka behöva alltså ej anordnas och den för ifrågavarande sjukhus planerade tuberkulosavdelningen bör sålunda icke komma till stånd. Antalet platser vid sjukhuset skulle i enlighet härmed uppgå till cirka (850 — 120) 730. Sjukhuset har f. n. 905 fastställda platser för egentligt sinnessjuka. Medelbeläggningen på dessa platser överstiga emellertid detta antal med närmare 200. Med hänsyn till det stora platsbehovet anser kommittén det erforderligt att antalet platser vid sjukhuset ökas. Utöver det antal platser, som enligt generalplanen skulle kunna inrymmas i befintliga byggnader — 634 — bör enligt kommitténs mening tills vidare anordnas 112 platser i nybyggnader. Enligt generalplanen skulle behovet av akutplatser tillgodoses inom befintliga paviljonger. Då det är förhållandevis svårt och kostnadskrävande att inom befintliga byggnader anordna rationella vårdplatser för akut sjuka, anser kommittén emellertid att dessa platser bör anordnas i nybyggnader.

Under återopande av det anförda föreslår kommittén, att vid sjukhuset uppföres två vårdpaviljonger, nr 57 och nr 58, den ena för män och den andra för kvinnor, vardera med två avdelningar om 28 platser. Till frågan om nya platser för oroliga patienter anser sig kommittén f. n. icke beredd att taga ställning.

Paviljongerna beräknas skola utföras i huvudsaklig överensstämmelse med tidigare uppförda paviljonger av ifrågavarande slag. Byggnaderna avses bli förlagda öster om paviljong 3, inom vilken sjukhusets administrationslokaler och medicinska centrum enligt gällande generalplan beräknats bli inrymda. Med denna placering blir det enligt kommitténs mening nödvändigt att riva tre smärre, redan utdömda bostadshus. Det genom sloandet av bostadshusen uppkomna behovet av bostäder anses kunna tillgodoses inom den öppna marknaden.

Kostnaderna för paviljongerna har beräknats till sammanlagt 2 590 000 kronor, varav 2 260 000 kronor för paviljongerna samt 330 000 kronor för rivningsarbeten, yttre ledningar och planeringsarbeten. Kommittén hemställer, att för arbetenas påbörjande måtte för nästa budgetår anvisas 1 000 000 kronor.

S:t Gertruds sjukhus i Västervik

Uppförande av två vårdpaviljonger

Kommittén föreslår, att vid sjukhuset uppföres två vårdpaviljonger för akut sjuka samt anför till stöd härför.

Vårdpaviljongerna vid sjukhuset ha sedan sjukhusets tillkomst år 1912 icke varit föremål för någon mera betydande modernisering. Inredning och utrustning äro sålunda praktiskt taget genomgående otidsenliga och otillfredsställande. Detta medför givetvis, att vården blir i hög grad arbetskrävande och försvårad. Kommittén finner det därför synnerligen angeläget, att sjukhusets vårdavdelningar snarast upprustas. Den av 1950 års riksdag beslutade panncentralen beräknas bli färdigställd under nästa budgetår. Därefter föreligga inga tekniska hinder för ett igångsättande av sjukhusets renovering.

I gällande generalplan räknade man ej med att i samband med sjukhusets renovering behöva uppföra några nybyggnader. Vårdplatsbehovet avsågs i sin helhet kunna tillgodoses genom ombyggnad av befintliga paviljonger. Vid närmare utredning av frågan om sjukhusets renovering har kommittén emellertid funnit det ur olika synpunkter olämpligt att ombygga de äldre vårdpaviljongerna för akut sjuka i den utsträckning, som förutsatts i sagda plan. Byggnadernas planlösning är nämligen sådan, att även om genomgripande ombyggnadsarbeten företagas, föreligga stora svårigheter att inom byggnaderna åstadkomma tillfredsställande vårdavdelningar. Då ett av de väsentligaste syftena med upprustningen av sjukhuset är att åstadkomma goda och rationella vårdplatser för de akut sjuka, anser kommittén det mest ändamålsenligt, att platserna för dessa sjuka anordnas inom nybyggnader. Vissa av sjukhusets paviljonger — särskilt de s. k. kolonibyggnaderna — torde framdeles icke lämpligen böra utnyttjas för sjukvård.

Enligt kommitténs mening bör den första åtgärden i sjukhusets upprustning av vårdavdelningarna innefatta uppförande av två nya vårdpaviljonger. Därigenom skulle det även bli möjligt att evakuera patienter från de paviljonger, som skola moderniseras.

Paviljongerna böra inrymma 112 vårdplatser för akut sjuka, fördelade på fyra vårdavdelningar om 28 platser.

Paviljongerna tänkas uppförda i endast en våning och utan andra källarutrymmen än skyddsrum. Genom en sådan utformning, som möjliggjorts av terrängförhållandena på byggnadsplatsen, kan man enligt gjorda beräkningar nedbringa byggnadskostnaderna per vårdplats samtidigt som ett sådant byggnadssätt kan skapa ökade trevnadsvärden. Paviljongerna beräknas bli utrustade enligt de normer, som numera tillämpas beträffande vårdavdelningar av ifrågavarande slag.

De två nya paviljongerna avses skola anslutas till sjukhusets värmedistributionsnät. Matarledningarna från anslutningspunkten till panncentralen äro nedsitna och ha en alltför liten dimension för att tåla en dylik anslutning. Med hänsyn härtill bör en omläggning av ledningarna på denna sträcka komma till stånd. En omläggning av ledningarna har tidigare beräknats ske i samband med upprustningen av paviljongerna 3, 5, 7 och 8.

Kostnaderna för uppförande av vårdpaviljongerna har beräknats till sammanlagt 2 330 000 kronor, varav 1 930 000 kronor för själva byggnaderna och 400 000 kronor för yttre ledningar, vägar och planeringsarbeten samt omläggning av matarledningar. Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 1 000 000 kronor för arbetenas påbörjande.

S:t Olofs sjukhus i Visby**Uppförande av snickeriverkstad m. m.**

Under återopandande av vad inledningsvis anförts hemställer *kommittén*, att för uppförande av den i propositionen nr 127/1954 såsom beredskapsarbete föreslagna snickeriverkstaden m. m. måtte för nästa budgetår anvisas ett belopp av 165 000 kronor.

Gullberna sjukhus i Karlskrona**Uppförande av ekonomibyggnader och vårdpaviljonger m. m.**

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1952 års riksdag (prop. nr 123; riks. skr. nr 245), att i Karlskrona skulle uppföras nytt sinnessjukhus för en beräknad kostnad av högst 27 000 000 kronor, kostnaderna för personalbostäder och arbetsterapibygnad ej inräknade, samt anvisade för budgetåret 1952/53 ett belopp av 1 500 000 kronor för påbörjande av dels etapp I — uppförande av stommen till en paviljong, kostnadsberäknad till 1 200 000 kronor — och dels yttre arbeten, vilka beräknats till sammanlagt 3 760 000 kronor.

Vidare har 1953 års riksdag (prop. nr 124; riksd. skr. nr 237) för slutförande av etapp I och påbörjande av etapp II — uppförande av kök, matsalar, panncentral, administrationslokaler och intagningsavdelning m. m., kostnadsberäknade till 6 475 000 kronor — samt fortsättande av yttre arbeten anvisat sammanlagt 3 500 000 kronor.

Slutligen anvisade 1954 års riksdag (skr. nr 266) efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 ytterligare 4 500 000 kronor för slutförande av etapp II, påbörjande av etapp III — uppförande av sex vårdpaviljonger för män, kostnadsberäknade till 8 200 000 kronor — samt fortsättande av de yttre arbetena.

Sålunda har hittills anvisats sammanlagt (1 500 000 + 3 500 000 + 4 500 000) 9 500 000 kronor.

Kommittén erinrar om, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 till 1955 års riksdag hemställt, att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 måtte under ifrågavarande anslag anvisas 3 500 000 kronor för fortsättande av etapp III. Förslaget var närmast föranlett av önskemålet att den ökade byggnadstakten vid sjukhuset skulle kunna bibehållas. Vid bifall till förslaget beräknades sjukhuset kunna bli i huvudsak färdigställt vid årsskiftet 1957—58, dvs. cirka två år tidigare än som ursprungligen planerats.

Med utgångspunkt härifrån beräknar *kommittén*, att för nästa budgetår

erfordras 7 500 000 kronor för slutförande av etapp III samt påbörjande av etapp IV, vilken omfattar uppförande av fem vårdpaviljonger för kvinnor samt fortsättande av de yttre arbetena. Sistnämnda etapp har kostnadsberäknats till 7 000 000 kronor.

Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 7 500 000 kronor.

Uppförande av personalbostäder

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) uppförande av en bostad för överläkare vid Gullberna sjukhus samt anvisade för budgetåret 1954/55 300 000 kronor för ändamålet, varav 103 000 kronor för själva byggnaden och 197 000 kronor för utvändiga ledningar, vägar och planeringsarbeten.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra nämnda byggnadsarbeten för en kostnad av högst 300 000 kronor samt ställde sagda belopp till styrelsens förfogande för nämnda arbeten.

Ifråga om behovet av bostäder vid sjukhuset erinrar *kommittén*, att den i sina anslagsäskanden för budgetåret 1952/53 anfört bl. a.

Behovet av personalbostäder vid sjukhuset är beroende av tillgången på bostäder i fria marknaden. Uppförandet av här berörda sjukhus liksom förverkligandet av generalplanen för de äldre sinnessjukhusens utrustning kommer, därest icke personalen kan söka sig bostäder utom sjukhusen, att för statens del medföra betydande kapitalinvesteringar även i bostadsbyggnader. Med hänsyn härtill och i anslutning till numera tillämpade principer rörande bostadsbyggandet i allmänhet synes det angeläget, att där så prövas lämpligt söka erhålla vederbörande kommuns medverkan till lösningen av bostadsfrågorna vid sjukhusen. Kommittén har därför med avseende på bostäder för personal vid Karlskronasjukhuset diskuterat detta spörsmål med Karlskrona stad. Enär behovet av bostäder för sjukhuset icke torde bli aktuellt förrän 2 à 3 år efter det arbetena med anläggningen i övrigt påbörjats, anser sig *kommittén* icke nu böra framlägga förslag i ämnet. Kommittén vill dock redan nu framhålla, att uppförandet av de i tävlingsprogrammet föreslagna bostäderna — 7 bostäder för läkare och intendent, 22 familjebostäder, 34 dubletter och 100 enkelrum — beräknats draga en kostnad av i runt tal 5 300 000 kronor.

Kommittén framhåller vidare, att den i sin framställning om anvisande av medel för uppförande av ovannämnda överläkarbostad m. m. upplyst om att det vid den fortsatta bearbetningen av bostadsprogrammet och vid förhandlingar med staden framkommit, att det i tävlingsprogrammet angivna bostadsbehovet till icke oväsentlig del ansågs kunna reduceras. Kommittén var dock ej då beredd att framlägga slutligt förslag i ämnet, utan begränsade sina äskanden till att omfatta överläkarbostaden jämte bostad för sjukhusintendenten, då dessa befattningshavare ansågs böra knytas

till sjukhuset under senare delen av uppbyggnadsperioden. Förslaget i vad det avsåg intendentbostaden vann emellertid icke Kungl. Maj:ts bifall.

Kommittén anför vidare.

Kommittén har nu slutfört utredningen rörande bostadsbehovet. Utredningen har bibragt kommittén den uppfattningen, att för sjukhusets befattningshavare — cirka 380 — följande antal bostäder böra uppföras vid sjukhuset, nämligen

- 2 lägenheter om 6 rum och kök för överläkare,
- 1 lägenhet om 5 rum och kök för intendent,
- 4 lägenheter om 4 rum och kök för läkare,
- 9 lägenheter om 3 rum och kök för övriga befattningshavare,
- 4 enkelrum med sovalkov för läkarvikarier,
- cirka 7 enkelrum med sovalkov för föreståndarinna och översköterskor,
- cirka 50 enkelrum för sköterskor och skötare samt
- cirka 36 enkelrum för ekonomipersonal och vikarier.

Kommittén har härvid särskilt beaktat svårigheterna att i öppna bostadsmarknaden anskaffa tillräckligt antal enkelrum. De bostäder i övrigt, som kunna erfordras, skola enligt med staden träffad uppgörelse tillhandahållas av staden.

Av de vid sjukhuset erforderliga bostäderna får kommittén föreslå, att beslut nu fattas om uppförande av samtliga bostäder med undantag av lägenheter för läkare och intendent, beträffande vilka kommittén icke nu är beredd att framlägga förslag.

Nu föreslagna bostäder beräknas förlagda till en byggnad i tre våningar. Bostäderna äro till storlek och utrustning planerade i enlighet med de normer, som numera tillämpas för bostäder vid de statliga sinnessjukhusen.

Kostnaderna för byggnaden jämte yttre ledningar, vägar och planeringsarbeten har beräknats till sammanlagt 2 570 000 kronor, varav 2 290 000 kronor för själva byggnaden och 280 000 kronor för yttre ledningar, planeringsarbeten m. m. Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 1 800 000 kronor för arbetenas påbörjande.

S:t Lars' sjukhus i Lund

Uppförande av paviljongerna nr 83 och nr 84

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras två nya vårdpaviljonger, nr 83 och 84, för en beräknad kostnad av högst 2 500 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 1 000 000 kronor för paviljongernas påbörjande.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra nämnda paviljonger samt ställde för budgetåret 1954/55 ett belopp av 1 000 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Kommittén upplyser, att paviljongerna börjat uppföras under hösten 1954 och beräknas bli helt färdigställda under budgetåret 1955/56 samt hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (2 500 000 — 1 000 000) 1 500 000 kronor.

Ombyggnad av vårdpaviljong nr 42

Kommittén erinrar, att riksdagen som ett led i sjukhusets upprustning hittills beslutat uppförande av de i generalplanen ingående nya paviljongerna vid sjukhuset, nämligen två tuberkulospaviljonger och två paviljonger för akut sjuka. Av nämnda byggnader är tuberkulospaviljongerna färdigställda och de två övriga under uppförande. *Kommittén* upplyser, att arbetet med sistnämnda paviljonger beräknas vara avslutat vid årsskiftet 1955—56 samt framhåller, att uppförandet av de nya paviljongerna skapat möjligheter för påbörjande av renoveringen av de befintliga paviljongerna.

Kommittén uttalar, att den efter samråd med sjukhusets direktion funnit lämpligt, att renoveringen påbörjas inom sjukhusets västra del, varvid i första hand paviljongen nr 42 bör ifrågakomma. *Kommittén* anför vidare.

Denna byggnad är uppförd i fyra våningar med undantag för byggnadens mittparti, vilket är uppfört i tre våningar jämte vind. I denna äro inredda lokaler, vilka disponeras för arbetsterapi. Paviljongen inrymmer f. n. tre vårdavdelningar, varav två äro vertikalt organiserade med matsalar och kök förlagda i källarvåningen, dagrum i bottenvåningen samt sovsalar i våningarna 2 och 3 trappor. Byggnaden saknar därjämte bilokaler i erforderlig utsträckning och hiss. Den sanitära utrustningen och de elektriska installationerna äro vidare av mycket dålig beskaffenhet. Det är sålunda angeläget att en renovering av byggnaden kommer till stånd.

Den åtgärd, som i första hand bör vidtagas inom byggnaden, är om-disposition av samtliga avdelningar och installation av hiss. I varje våningsplan beräknas kunna inrymmas en avdelning med 27 platser, fördelade på 5 enkelrum, 2 tre-patient- och 4 fyra-patientrum. I övrigt böra avdelningarna utrustas med dag-, arbets- och matrum jämte erforderliga biutrymmen. De i vinden å byggnadens mellanparti inredda lokalerna för arbetsterapi böra enligt *kommitténs* mening slopas. Vinden bör i stället påbyggas till full våningshöjd, varigenom paviljongen skulle kunna inrymma fyra vårdavdelningar med sammanlagt (4 × 27) 108 platser. Till byggnadens källarvåning bör förläggas förråd och skyddsrum m. m.

Kostnaderna för ombyggnaden har beräknats till sammanlagt 1 750 000 kronor. *Kommittén* hemställer, att 500 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår för arbetenas påbörjande.

Anordnande av arbetsterapilokaler m. m.

Kommittén erinrar, att ett bifall till det av *kommittén* framlagda förslaget till ombyggnad av paviljongen nr 42 skulle medföra, att de inom

paviljongens vindsvåning belägna arbetsterapilokalerna komme att utgå. Därest sysselsättningsterapien skall kunna upprätthållas i önskvärd omfattning är det enligt kommitténs mening nödvändigt att dessa lokaler ersättes med nya. Kommittén anför vidare.

Enligt gällande generalplan beräknades behovet av lokaler för arbetsterapi vid sjukhuset skola tillgodoses genom två nybyggnader, en vid västra och en vid östra delen av sjukhuset. Då utformningen av dessa byggnader är beroende av sjukhusets slutliga storlek och organisation och då dessa spörsmål f. n. äro föremål för omprövning, är kommittén icke nu beredd att framlägga förslag till någon nybyggnad för arbetsterapi.

Enligt de av kommittén uppgjorda planerna för en samordning av den statliga tvättverksamheten m. m. (betänkande den 14 juni 1954) skulle tvättbehovet vid sjukhuset tillgodoses vid en utanför sjukhuset belägen centraltvätt. Någon ställning till detta förslag har ännu ej tagits. Därest en dylik centraltvätt ej skulle komma till stånd och tvättbehovet måste tillgodoses inom sjukhuset, anser kommittén det mest ändamålsenligt att för sådant ändamål uppföres en ny tvättbyggnad. Den nu befintliga tvättbyggnaden, vilken f. n. står i huvudsak oanvänd, då sjukhusets tvättbehov tills vidare tillgodoses vid fabriksstyrelsens tvättanläggning i Landskrona, kan sålunda disponeras för annat ändamål. I den gällande generalplanen förutsattes, att byggnaden skulle användas för centralförråd och verkstäder för sjukhusets drift. Kommittén anser dock, att inom tvättbyggnaden bör inrymmas lokaler för arbetsterapi. Även om byggnaden vid en prövning framdeles av frågan om förläggningen av arbetsterapilokalerna inom sjukhuset skulle bli disponibel för det med generalplanen avsedda ändamålet, skulle detta låta sig göra efter vissa mindre ändringar.

Enligt kommitténs förslag skulle i tvättbyggnaden inrymda tvättbytesförråd, sömnadsverkstad och desinfektionsanläggning bibehållas, medan byggnaden i övrigt — med undantag av de i översta våningen inrymda personalbostäderna — skulle tagas i anspråk för arbetssalar och förråd. Byggnaden förutsattes därutöver skola förses med hiss, erforderliga kapprum och toalettutrymmen.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till sammanlagt 510 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Vipeholms sjukhus i Lund

Uppförande av personalbostäder

Under återopande av vad kommittén inledningsvis anfört hemställer kommittén, att för uppförande av de i propositionen nr 127/1954 såsom beredskapsarbete föreslagna personalbostäderna måtte för nästa budgetår anvisas 250 000 kronor.

S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg**Ombyggnad av ekonomibygnaden**

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1953 års riksdag (prop. nr 124; riksd. skr. nr 237), att ekonomibygnaden vid sjukhuset skulle ombyggas för en beräknad kostnad av högst 1 600 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1953/54 ett belopp av 500 000 kronor för ändamålet.

Genom beslut den 5 juni 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra nämnda byggnadsarbeten för en kostnad av högst 1 600 000 kronor samt ställde ett belopp av 500 000 kronor till styrelsens disposition för arbetenas påbörjande.

Vidare har 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) anvisat ytterligare 600 000 kronor för arbetenas fortsättande.

Sälunda har hittills anvisats sammanlagt (500 000 + 600 000) 1 100 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Kommittén upplyser, att ombyggnaden beräknas vara i huvudsak genomförd under nästa budgetår samt hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (1 600 000 — 1 100 000) 500 000 kronor.

Uppförande av bostadshus för ogift personal

Under åberopande av vad kommittén inledningsvis anfört hemställer *kommittén*, att för uppförande av det i propositionen nr 127/1954 såsom beredskapsarbete föreslagna bostadshuset för ogift personal måtte för nästa budgetår anvisas 395 000 kronor.

Ombyggnad av paviljong nr 5

Under åberopande av vad kommittén inledningsvis anfört hemställer *kommittén*, att för ombyggnad av den i propositionen nr 127/1954 såsom beredskapsarbete föreslagna paviljong nr 5 måtte för nästa budgetår anvisas 700 000 kronor.

Anslutning av vissa personalbostadshus till panncentralen

Kommittén upplyser, att bostadsbyggnaderna vid sjukhuset, sammanlagt 14, uppvärms och erhåller varmvatten från separata värmeanläggningar, vilka numera är i hög grad förslitna. Ur driftsynpunkt är det enligt kommitténs mening oekonomiskt med ett så spritt och på små enheter fördelat uppvärmningssystem. För skötseln av dessa värmeanläggningar erfordras nämligen under vinterhalvåret två eldare, och sommar-

tid kräver eldningen för varmvatten en man. Vissa fördelar skulle kunna vinnas genom en anslutning av byggnaderna till panncentralen. Sålunda skulle behovet av särskild arbetskraft för uppvärmningen m. m. av bostadshusen bortfalla och bränslekostnaderna kunna nedbringas bl. a. till följd av att uppvärmningen till stor del kunde ske med avloppsånga.

Enligt kommitténs mening är en centralisering av uppvärmningen av ifrågavarande byggnader väl motiverad ur ekonomisk synpunkt. Kommittén föreslår därför, att byggnaderna anslutes till sjukhusets panncentral.

Kostnaderna för erforderliga ledningar m. m. har beräknats till 380 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

S:t Jörgens sjukhus i Göteborg

Uppförande av vårdpaviljong nr 1

Kommittén föreslår, att vid sjukhuset uppföres en vårdpaviljong för akut sjuka samt anför härom följande.

De flesta byggnaderna vid sjukhuset befinna sig i dåligt skick. På grund av sjukhusets tillkomst i etapper och markområdets delvis ogynnsamma beskaffenhet ha de olika byggnaderna även fått ett inbördes mindre lämpligt läge. För att möjliggöra en mera rationell drift och en intensifiering av vården synes man böra räkna med ett successivt ersättande av sjukhusets samtliga vårdpaviljonger, administrationsbyggnad, panncentral och verkstadsbyggnad. Möjligtvis kunna paviljongerna C, G och F efter ombyggnad bibehållas.

Såsom en första etapp i sjukhusets upprustning har 1950 års riksdag (prop. nr 113; riksd. skr. nr 209) beslutat uppförandet av en ny panncentral med maskinverkstäder. Panncentralen beräknas bli färdigställd under nästa budgetår. Därefter föreligger inga hinder att påbörja sjukhusets upprustning i övrigt. Fortsättningsvis bör enligt kommitténs mening utbyggnaden av sjukhuset i första hand inriktas på att skapa vårdavdelningar för akut sjuka. Dessa böra utformas så att de äro lämpade även för den av den av sinnessjukvårdsberedningen föreslagna undervisnings- och forskningsavdelningen. Kommittén förordar därför, att en ny vårdpaviljong för ifrågavarande klientel snarast uppföres. Med hänsyn till den begränsade tillgången på byggnadsmark och rådande svåra grundförhållanden föreslås byggnaden uppförd i fyra våningar, vardera rymmande en avdelning med 33 platser eller sammanlagt 132 vårdplatser. Dessa avdelningar omfatta sålunda 5 vårdplatser mer än av kommittén tidigare föreslagna avdelningar för akut sjuka. Å andra sidan äro avdelningarnas patientrum avsedda att uppdelas i två grupper, vilka vardera skola fördes med dag- och arbetsrum samt snyggningsrum och toaletter. Övriga erforderliga biutrymmen skola vara gemensamma för de båda enheterna. Genom avdelningarnas storlek ges möjlighet att framdeles taga vissa nu såsom patientrum avsedda utrymmen i anspråk för det ökade behov av undersöknings- och behandlingsrum, som kan erfordras inom en undervisnings- och forskningsavdelning.

Till byggnadens källarvåning, som åt väster har full dagerbelysning, tänkes — förutom sedvanliga förråds- och skyddsrum — förlagda vissa arbetsterapilokaler.

Kostnaden för vårdpaviljongen jämte yttre arbeten m. m. har beräknats till sammanlagt 2 815 000 kronor, varav för paviljongen 2 270 000 kronor, för pålningsarbeten 230 000 kronor och för yttre ledningar, promenadgårdar och vägar m. m. 215 000 kronor. Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas ett belopp av 900 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Restads sjukhus i Vänersborg

Uppförande av upptagningspaviljong

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras en ny upptagningspaviljong för en beräknad kostnad av högst 1 125 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 700 000 kronor för påbörjande av paviljongen.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongen samt ställde för budgetåret 1954/55 ett belopp av 700 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Kommittén hemställer — med förmälan att upptagningspaviljongen börjat uppföras under hösten 1954 och beräknas bli helt färdigställd under nästa budgetår — att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (1 125 000 — 700 000) 425 000 kronor.

Anordnande av försäljningslokal och vänthall

Under åberopande av vad kommittén inledningsvis anfört hemställer *kommittén*, att medel måtte anvisas för uppförande av en i propositionen nr 127/1954 såsom beredskapsarbete föreslagen byggnad, inrymmande försäljningslokal och vänthall. Det i nämnda proposition framlagda förslaget hade kostnadsberäknats till 110 000 kronor. Genom omarbetning av förslaget har kostnaderna kunnat nedbringas till 95 000 kronor. Kommittén hemställer, att sistnämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av två vårdpaviljonger

Kommittén erinrar om att den i skrivelse den 27 februari 1953 med förslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1953/54 framhöll angelägenheten av att en upprustning av sjukhusets vårdpaviljonger snarast komme till stånd samt att 1953 års riksdag som en

första etapp i denna renovering godkänt den upptagningspaviljong, till vars slutförande kommittén i det föregående hemställt om medel.

Kommittén framhåller vidare, att enligt gällande generalplan skulle de befintliga vårdpaviljongerna bibehållas och upprustas. Vid närmare utredning av frågan om sjukhusets renovering har kommittén emellertid funnit det ur olika synpunkter olämpligt att i befintliga byggnader inrätta vårdavdelningar för det oroligaste klientelet. Paviljongernas utformning bereder nämligen bl. a. stora svårigheter att inom desamma tillgodose kravet på anordnande av det stora antal enkelrum, som erfordras för dessa vårdavdelningar. De paviljonger, vilka med hänsyn till sitt läge skulle vara lämpade för avdelningar med oroligt klientel, dvs. de från administrationsbyggnaden längst bort belägna, är så stora, att man enligt kommitténs mening skulle i samma byggnad nödgas inrymma jämväl avdelningar för mera lugna patienter. Även paviljongerna 4 och 9 kan ur lägesynpunkt vara lämpliga för detta klientel. I dessa byggnader kan emellertid enligt kommitténs mening på grund av byggnadernas ringa storlek — de kan inrymma vardera endast en avdelning om 23 vårdplatser — och med hänsyn till deras planlösning ej utan mycket stora kostnader anordnas ur driftsynpunkt rationella vårdavdelningar. Några andra byggnader anses ej lämpliga för ombyggnad till vårdavdelningar av här ifrågavarande slag. Kommittén föreslår därför, att paviljongerna 4 och 9 rives för att ge plats åt två nybyggnader. Den inom paviljongen 4 nu inrymda insulinavdelningen skulle härigenom slopas. Kommittén förutsätter, att dylik behandling i fortsättningen bedrivs antingen inom en härför lämpad vårdavdelning såsom fallet är vid några sjukhus eller att den överflyttas till den beslutade nya upptagningspaviljongen i avvaktan på renoveringen av sjukhusets övriga avdelningar.

Nybyggnaderna föreslås inrymma vardera två avdelningar om 24 platser eller sammanlagt 96 platser. Kommittén framhåller, att genom det tillskott av platser, som tillkomsten av dessa byggnader innebär, skapas större möjligheter att evakuera patienterna från de paviljonger, som framdeles måste ombyggas.

Byggnaderna tänkes utformade och utrustade enligt numera tillämpade normer för vårdavdelningar av ifrågavarande slag.

Kostnaderna har beräknats till sammanlagt 2 410 000 kronor, varav 2 350 000 kronor för byggnaderna jämte rivning av paviljongerna nr 4 och 9 samt 60 000 kronor för promenadgårdar och yttre ledningar. Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas ett belopp av 1 000 000 kronor för arbetenas påbörjande.

Anordnande av avloppsledning m. m.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1952 års riksdag (prop. nr 123; riksd. skr. nr 245), att vid sjukhuset skulle utföras renovering

av familjebostadshus, bl. a. mangårdsbyggnaden vid Gamla Restad, uppföras ett nytt bostadshus för ogift personal och företagas yttre arbeten för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 1 360 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1952/53 ett belopp av 500 000 kronor för ändamålet.

Genom beslut den 30 maj 1952 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande arbeten för en kostnad av högst 1 360 000 kronor samt ställde 500 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Vidare har 1953 års riksdag (prop. nr 124; riksd. skr. nr 237) och 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) anvisat sammanlagt 860 000 kronor för arbetenas slutförande.

Kommittén upplyser, att i kostnadsberäkningen för moderniseringen av mangårdsbyggnaden vid Gamla Restad icke medtagits några kostnader för yttre avlopp, enär separat avlopp från denna byggnad till älven redan fanns. *Kommittén* framhåller, att med hänsyn till att hela sjukhusets avloppsnät inom en snar framtid beräknas bli anslutet till ett av staden planerat reningsverk det nu är nödvändigt att utföra en ny ledning från ifrågavarande byggnad till sjukhusets avloppsnät. På grund av nivåförhållandena måste denna ledning utföras såsom tryckledning med pumpverk.

Kostnaderna för dessa åtgärder har beräknats till 35 000 kronor. *Kommittén* hemställer, att detta belopp måtte anvisas för budgetåret 1955/56.

Anordnande av sekundäravdelning i Uddevalla

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1953 års riksdag (prop. nr 124; riksd. skr. nr 237), att i ett av kronan förvärvat ålderdomshem i Uddevalla skulle genom ombyggnad m. m. anordnas en sekundäravdelning till Restads sjukhus i Vänersborg för en beräknad kostnad av högst 1 415 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1953/54 600 000 kronor för ändamålet.

Genom beslut den 5 juni 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta anordna sekundäravdelningen för en kostnad av högst 1 415 000 kronor samt ställde för budgetåret 1953/54 ett belopp av 600 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Efter förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 127) beslöt vidare 1954 års riksdag (skr. nr 266), att vissa ytterligare arbeten skulle vidtagas för en kostnad av sammanlagt 190 000 kronor. De totala kostnaderna skulle i enlighet härmed uppgå till (1 415 000 + 190 000) 1 605 000 kronor. Sagda riksdag anvisade för arbetenas slutförande 1 005 000 kronor för budgetåret 1954/55.

Kommittén erinrar om, att den i sin skrivelse den 22 januari 1954 med förslag till medelsanvisning för nämnda budgetår anförde rörande byggandens grundförhållanden bl. a. följande.

Arbetena ha påbörjats under senare delen av år 1953 och beräknas kunna bli slutförda under budgetåret 1954/55. I samband med upprättandet av slutliga ritningar för ombyggnaden har det visat sig, att vissa arbeten, vilka icke kunnat förutses vid tidigare verkställda besiktningar, äro ofrånkomliga. Sålunda har konstaterats, att huvudbyggnadens grund behöver förstärkas. Byggnaden är nämligen uppförd på pålar, vilka ruttnat till följd av sänkning av grundvattenytan. Såvitt nu kan bedömas omfattar grundskadorna byggnadens mittparti. Huruvida det är möjligt att begränsa förstärkningsåtgärderna till denna del kan icke nu med säkerhet fastställas.

Kommittén upplyser, att sedan ombyggnadsarbetena igångsatts har en närmare undersökning av grundförhållandena verkställt. Därvid har framkommit, att ett större antal pålar under byggnaden än vad som tidigare kunnat beräknas är ruttna. Rötan sträcker sig till ett djup varierande mellan 0,5 och 1,5 m från grundplattans underkant. Att under sådana förhållanden utföra den föreslagna ombyggnaden utan en föregående grundförstärkning av hela byggnaden anser kommittén icke vara försvarligt. Vidtagna provtryckningar av vissa pålar har visat, att de provade pålarna är nedslagna till fast botten. Med ledning av undersökningarna har vederbörande konstruktör inkommit med förslag till förstärkning av samtliga grundmurar. Kostnaderna för ytterligare grundförstärkningar har beräknats till 275 000 kronor.

Kommittén påpekar, att ombyggnaden av avdelningen i enlighet härmed skulle kräva (1 605 000 + 275 000) 1 880 000 kronor. Härtill kommer ett belopp av 300 000 kronor, som erlagts i köpeskilling för ifrågavarande fastighet. De totala kostnaderna för anordnandet av avdelningen belöper sig sålunda till 2 180 000 kronor, i vilken kostnad innefattas utgifter för renovering av jämväl ekonomi- och arbetsterapilokaler samt bostäder. Med bortseende från sistnämnda utgifter kan kostnaden per vårdplats uppskattas till cirka 14 000 kronor, vilken kostnad kommittén anser vara godtagbar.

Kommittén föreslår, att för nästa budgetår anvisas 275 000 kronor för genomförande av grundförstärkningsarbetena.

Mariebergs sjukhus i Kristinehamn

Ombyggnad av vårdpaviljongerna n:ris 15 och 16

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1953 års riksdag (prop. nr 124; riksd. skr. nr 237), att vårdpaviljongerna n:ris 15 och 16 vid sjukhuset skulle ombyggas för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 800 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1953/54 ett belopp av 918 000 kronor för ändamålet.

Genom beslut den 5 juni 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrel-

sen att låta utföra nämnda byggnadsarbeten för en kostnad av högst 2 800 000 kronor samt ställde ett belopp av 918 000 kronor till styrelsens disposition för arbetenas påbörjande.

Vidare har 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) anvisat 1 200 000 kronor för arbetenas fortsättande under budgetåret 1954/55. Således har hittills anvisats tillhopa (918 000 + 1 200 000) 2 118 000 kronor.

Kommittén upplyser, att arbetena beräknas bli helt färdigställda under nästa budgetår samt hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (2 800 000 — 2 118 000) 682 000 kronor.

Uppförande av två vårdpaviljonger

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras två nya vårdpaviljonger — C 6 och C 7 — för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 420 000 kronor samt anvisade 800 000 kronor till ändamålet för budgetåret 1954/55.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongerna för en kostnad av högst 2 420 000 kronor samt ställde ett belopp av 800 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Kommittén upplyser, att den ena paviljongen påbörjats under hösten 1954 och att den andra beräknas komma igång under våren 1955. Båda paviljongerna beräknas bli färdigställda under budgetåret 1955/56. *Kommittén* hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (2 420 000 — 800 000) 1 620 000 kronor.

Anordnande av vissa kulvertar

Kommittén föreslår, att vid sjukhuset anordnas en regnvattenkulvert och en värmeledningskulvert samt anför till stöd för detta förslag följande.

Paviljongerna C 6 och C 7 ha förlagts väster om de befintliga kvinnliga paviljongerna. Byggnadernas placering är betingad av bristen på lämplig byggnadsplats i närheten av övriga i den kvinnliga avdelningen ingående paviljonger. En närmare undersökning av markförhållandena på byggnadsplatsen har givit vid handen, att extra åtgärder måste vidtagas för avledande av ytvattnet från byggnadsområdet. Sålunda bör för undvikande av framtida olägenheter en större regnvattenkulvert anordnas mellan de befintliga paviljongerna för kvinnor och paviljongerna C 6 och C 7. Kostnaderna för nämnda arbeten ha beräknats till sammanlagt 60 000 kronor.

I det förslag som låg till grund för kostnadsberäkning av den av 1952 års riksdag beslutade nya paviljongen C 3 räknades med en mindre rörkulvert för värmeledning från den nya panncentralen fram till paviljongen. Den äldre kulverten till de befintliga kvinnopaviljongerna har befunnits vara i så bristfälligt skick att den måste omläggas. Det har härvid befunnits

lämpligt att denna kulvert dimensioneras så, att den kan försörja såväl paviljongen C 3 och övriga befintliga paviljonger i den kvinnliga avdelningen som de planerade nya paviljongerna. Den nu avsedda kulverten bör med hänsyn till den framtida tillsynen av däri nedlagda ledningar vara gångbar. Kostnaderna för ordnande av kulvertssystemet i enlighet härmed ha beräknats till 155 000 kronor.

Sammanlagt skulle sålunda för ifrågavarande arbeten erfordras (60 000 + 155 000) 215 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Säters sjukhus

Uppförande av upptagningspaviljong

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras en upptagningspaviljong för en beräknad kostnad av högst 1 250 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 600 000 kronor för påbörjande av paviljongen.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongen för en kostnad av högst 1 250 000 kronor samt ställde 600 000 kronor till styrelsens disposition för arbetets påbörjande.

Kommittén upplyser om att paviljongen börjat uppföras under hösten 1954 och beräknas bli helt färdigställd under nästa budgetår samt hemställer, att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (1 250 000 — 600 000) 650 000 kronor.

Uppförande av två vårdpaviljonger

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 127 till 1954 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 266), att vid sjukhuset skulle uppföras två vårdpaviljonger för en beräknad kostnad av högst 2 600 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 600 000 kronor för påbörjande av paviljongerna.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta uppföra paviljongerna samt ställde 600 000 kronor till styrelsens disposition för arbetets påbörjande.

Kommittén hemställer — med förmälan att paviljongerna börjat uppföras under hösten 1954 och beräknas bli helt färdigställda under nästa budgetår — att för detta budgetår måtte anvisas återstoden av den beräknade kostnaden, (2 600 000 — 600 000) 2 000 000 kronor.

Komplettering av reningsverket

Kommittén upplyser om att det till sjukhuset hörande vattenledningsverket är utrustat med sex filterbassänger för långsamfiltrering samt att två av dessa bassänger, som är utförda av betong, befinner sig i dåligt skick. Sålunda är betongen så söndervittrad och otät att en tillfredsställande tätning skulle kräva hel pågjutning med vattentät betong på såväl bassängens botten som väggar. Vidare är den till bassängen hörande överbyggnaden av trä angripen av röta. Träkonstruktionen är därjämte så utformad, att snö lätt samlas och kvarhålls på taket och därvid åstadkommer en onödig belastning av konstruktionen samtidigt som den ökar risken för angrepp av röta. Ett iståndsättande av filterbyggnaden skulle komma att draga så stora kostnader att kommittén anser det vara lämpligare att anordna helt nya filter med överbyggnad.

Kostnaden för ifrågavarande arbeten och därmed sammanhängande rörledningsarbeten har beräknats till 140 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Sekundäravdelningen i Olofsfors

Anordnande av vårdavdelning m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1949 års riksdag att inom det tidigare baracklägret i Olofsfors skulle anordnas en sekundäravdelning till Sätters sjukhus. Härvid inreddes tre av de fyra barackerna till vårdavdelningar varjämte administrationsbyggnaden, panncentralen, ekonomibyggnaden, bostadshuset, vattenverksanläggningen m. m. upprustades. Avdelningen är nu belagd med 120 kvinnliga patienter.

Kommittén upplyser, att direktionen för Sätters sjukhus hemställt om dels iordningställande av anläggningens fjärde barack för en vårdavdelning om 40 platser för manliga patienter och dels uppförande av en byggnad, inrymnande samlingssal och arbetsterapilokaler. Vidare har direktionen föreslagit anordnande av ytterligare terapilokaler inom de befintliga tvättlokalerna, vilka icke längre utnyttjas för sitt ändamål, då tvättbehovet vid sekundäravdelningen tillgodoses vid Sätters sjukhus. Därjämte har föreslagits viss komplettering och förbättring av promenadgårdar och vägar inom sjukhusområdet. Tillkomsten av ännu en vårdavdelning kräver en utbyggnad av bostadsbeståndet med 3 familjebostäder och 3 bostäder för ogift personal.

Kommittén framhåller, att förslaget till utbyggnad av sekundäravdelningen är i första hand motiverat av behovet av ytterligare sekundärplatser och sysselsättningslokaler m. m. Därjämte skulle en förläggning av en man-

lig avdelning till sjukhuset underlätta skötseln av anläggningen genom att arbeten såsom renhållning, snöskottning o. d. skulle kunna utföras av de manliga patienterna. På grund av sjukhusets isolerade läge har tillkomsten av manlig vårdpersonal även ansetts medföra ökad trygghet och trevnad för personalen i dess helhet.

Kommittén tillstyrker, att en särskild byggnad uppföres för samlings-sal och arbetslokal m. m. ävensom två bostadshus, inrymmande det ena 1 lägenhet om 3 rum och kök, 1 dubblett och 3 enkelrum samt det andra 2 lägenheter om 2 rum och kök.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till sammanlagt 665 000 kronor, varav 120 000 kronor för anordnande av vårdavdelningen och arbets-salar i ekonomibyggnadens tvättavdelning, 230 000 kronor för uppförande av byggnad för samlings-sal och arbetsterapilokaler, 235 000 kronor för uppförande av bostäder och 80 000 kronor för övriga arbeten. Kommittén hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 665 000 kronor för nämnda byggnadsarbeten.

Gådeå sjukhus i Härnösand

Anslutning av sjukhuset till länslasarettets värmecentral

Kommittén påpekar, att ångpannorna i sjukhusets panncentral, vilka är installerade år 1908, är förslitna och ej längre driftsäkra. Det har länge varit angeläget att avhjälpa ifrågavarande brister. Kommittén erinrar om, att redan i samband med ett av Kungl. Maj:t framlagt, av 1947 års riksdag godkänt förslag (prop. nr 244; riksd. skr. nr 352) rörande försäljning av viss del av sjukhusets markområde till Västernorrlands läns landsting för att bl. a. möjliggöra uppförande av ny panncentral för det intill sjukhuset gränsande lasarettet upptogs frågan om anslutning av sjukhuset till den planerade panncentralen. Föredragande departementschefen förordade därvid, att det fick ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan utredning förebragts angående de närmare villkoren för en sådan anslutning, träffa avgörande i frågan.

Kommittén upplyser, att panncentralen nu är färdigställd. Ur ekonomisk synpunkt är det enligt kommitténs mening för statsverket fördelaktigare att få behovet av ånga för sjukhuset tillgodosett från denna panncentral än att låta upprusta och driva den vid sjukhuset befintliga centralen. Sålunda kan besparingar påräknas såväl i fråga om personalkostnader som drift- och bränslekostnader. Enligt vad kommittén erfarit kommer medicinalstyrelsen att underställa Kungl. Maj:ts prövning avtal mellan kronan och landstinget rörande en sådan anslutning.

För att möjliggöra en anslutning av sjukhusets värmesystem till pann-

centralen erfordras dels anordnande av en kulvert med ledningar från en vid gränsen mellan sjukhuset och lasarettet befintlig kopplingsbrunn fram till sjukhusets pannhus och dels vissa av inkopplingen betingade ändringar inom pannhuset. Kommittén föreslår, att nämnda åtgärder kommer till utförande.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till 35 000 kronor. Kommittén hemställer, att Kungl. Maj:t måtte anvisa nämnda belopp för budgetåret 1955/56.

Renovering av administrationsbyggnaden m. m.

Kommittén föreslår, att sjukhusets administrationsbyggnad upprustas. Till stöd för detta förslag anför kommittén.

Administrationsbyggnaden vid sjukhuset är uppförd år 1845 och inrymde ursprungligen Norrlands första egentliga psykiatriska sjukhus. Byggnadens mittparti är uppfört i två våningar, till vilket äro anslutna två flyglar, uppförda i en våning. Mittpartiet inrymmer i bottenvåningen en lägenhet om 4 rum och kök för intendenten samt expeditioner och sjukhuskontor. Sistnämnda lokaler äro otillräckliga. Våningen 1 trappa omfattar bostad för överläkare. I vardera flygeln finnes en lägenhet om 6 rum och kök. Byggnaden, som är uppförd av trä, befinner sig i dåligt skick. Sålunda äro bl. a. golvbjälklagen i bottenvåningen så dåliga, att bostäderna i flyglarna ha måst utdömas och stå nu oanvända. Centralvärmeledning saknas. Därest sjukhusanläggningen skall bibehållas är en renovering av administrationsbyggnaden ofrånkomlig.

Enligt gällande generalplan för sinnessjukvårdens utbyggande beräknades, att sjukhuset framdeles skulle nedläggas. I kommitténs betänkanden den 18 december 1954 angående bl. a. plan för upprustning m. m. av sjukhusen för psykiskt efterblivna föreslås emellertid, att sjukhuset upprustas och tillsvidare användes för vård av sistnämnda klientel så snart platstillgången inom sinnessjukvården medger detta. Med hänsyn till att anläggningen i enlighet härmed kan beräknas komma att utnyttjas under avsevärd tid framåt föreligger behov av administrationslokaler och läkarbostäder.

Enligt av kommittén utarbetat förslag till modernisering av byggnaden beräknas i bottenvåningen kunna inrymmas expeditioner för läkare och föreståndarinna, skrivbiträde samt bibliotek och sjukhuskontor jämte två bostäder om 5 rum och kök. Våningen 1 trappa anses böra bibehållas såsom överläkarbostad, vilken dock bör minskas så att våningen även kan inrymma en dubblett med kokvrå. För att möjliggöra byggnadens anslutning till sjukhusets värmesystem föreslås, att en kulvert anordnas mellan byggnaden och sjukhusets huvudbyggnad.

Kostnaden för de föreslagna arbetena har beräknats till sammanlagt 425 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Frösö sjukhus vid Östersund**Uppförande av upptagningspaviljong**

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1954 års riksdag (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266), att en upptagningspaviljong skulle uppföras vid sjukhuset för en kostnad av högst 1 275 000 kronor samt anvisade för budgetåret 1954/55 ett belopp av 700 000 kronor för påbörjande av paviljongen.

Genom beslut den 21 maj 1954 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta utföra nämnda byggnadsarbeten för en kostnad av högst 1 275 000 kronor samt ställde för budgetåret 1954/55 ett belopp av 700 000 kronor till styrelsens förfogande för arbetenas påbörjande.

Kommittén upplyser, att arbetena påbörjats under hösten 1954 och beräknas bli slutförda under nästa budgetår. För detta budgetår skulle således erfordras återstoden av den beräknade kostnaden (1 275 000 — 700 000), 575 000 kronor.

Kommittén föreslår vidare, att ifrågavarande paviljong anslutes till sjukhusets kulvertsystem. Kommittén anför härom.

Förslaget om uppförande av nämnda paviljong innefattade ej någon kulvertförbindelse mellan paviljongen och sjukhuset i övrigt. Sedan arbetet med den av 1952 års riksdag beslutade ombyggnaden av sjukhusets administrationsbyggnad och nu ifrågavarande upptagningspaviljong påbörjats, har det emellertid varit möjligt att närmare undersöka förutsättningarna för anordnande av en dylik kulvert. Det har därvid framkommit, att terrängförhållandena medge anslutning för rimliga kostnader av såväl administrationsbyggnaden som upptagningspaviljongen till sjukhusets kulvertsystem. Enligt kommitténs mening bör en kulvert anordnas mellan paviljong 2 och upptagningspaviljongen med avgreningskulvert till administrationsbyggnaden.

Kostnaderna för anordnandet av kulverten har beräknats till 125 000 kronor. För slutförande av upptagningspaviljongen samt anordnande av ifrågavarande kulvert skulle sålunda krävas sammanlagt (575 000 + 125 000) 700 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Komplettering av värmedistributionsnätet m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1952 års riksdag, att vid sjukhuset skulle uppföras bl. a. intendents- och läkarbostäder samt familjebostäder för annan personal. Bostäderna skulle försörjas med värme och varmvatten från sjukhusets panncentral. Riksdagen anvisade även medel för därav betingad omläggning av värmeledningssystemet, vilken i huvudsak avsåg nya matarledningar från panncentralen via paviljongerna 4, 6 och 10—11 fram till bostadsområdet. Någon omläggning av ledningarna till övriga paviljonger vid sjukhuset ansågs då icke behövlig.

Kommittén förordar nu, att värmedistributionssystemet kompletteras samt att vissa planeringsarbeten utföres. *Kommittén* anför härom följande.

Befintliga ledningar, som förgrena sig mot paviljongerna 3 och 5, ha emellertid visat sig vara i så dåligt skick att en omläggning av dem är ofrånkomlig. I samband med dessa arbeten måste en viss komplettering av panncentralens utrustning komma till stånd. På grund av ökad belastning på panncentralen bör sålunda möjligheterna att ackumulera varmvatten genom installation av en ny varmvattenberedare bättre tillgodoses.

Förutom ovannämnda bostäder ha vid sjukhuset tidigare uppförts två läkarbostäder. Samtliga bostäder äro belägna inom ett särskilt för ändamålet avsett område. Hur detta område i sin helhet skulle utformas kunde icke närmare bedömas vid tidpunkten för planeringen av de två första läkarbostäderna. På grund härav var det icke möjligt att närmare förutse behovet av vägar och planeringsarbeten för att kommunikationsmöjligheterna till området skulle bli tillfredsställande. Då förhållandena nu kunna överblickas förordar *kommittén*, att erforderliga väg- och planeringsarbeten inom området utföras.

Kostnaderna för nu angivna arbeten uppgår till sammanlagt 105 000 kronor, varav 45 000 kronor för omläggning av värmeledningar, 30 000 kronor för komplettering av panncentralen och 30 000 kronor för planeringsarbeten. *Kommittén* hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas 105 000 kronor för berörda ändamål.

Umedalens sjukhus vid Umeå

Anordnande av kloreringsanläggning

Kommittén erinrar om att det av 1949 års riksdag fattade beslutet om uppförande av tuberkulospaviljongerna vid sjukhuset förutsatte, att avloppsvattnet från paviljongerna skulle inledas i avloppsnätet utan föregående rening. Med stöd av medicinalstyrelsens cirkulär den 31 mars 1952 rörande rening av avloppsvatten från sjukvårdsinrättningar har hälsovårdsnämnden i Umeå landskommun påfordrat, att avloppsvattnet från avdelningarna skall kloreras. Med beaktande härav föreslår *kommittén*, att en kloreringsanläggning anordnas för tuberkulosavdelningen.

Kostnaderna för anläggningen har beräknats till 100 000 kronor. *Kommittén* hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Omläggning av vissa värmeledningar

Kommittén upplyser om att värmeförsörjningen i bostadshusen nr:ris 17—20 samt 24 a, b och c är i hög grad otillfredsställande, närmast beroende på att serviceledningarna mellan husen nr 16 och 17 är för klena dimensionerade. För att undanröja dessa olägenheter och samtidigt möjliggöra anslutning av eventuella framtida nybyggnader inom ifrågavarande bo-

stadsområde bör enligt kommitténs mening ledningarna mellan byggnaderna 16 och 17 utbytas mot ledningar med större dimension. I samband med ledningsbytet och därmed sammanhängande friläggning av ledningarna föreslås vidare, att kablar nedlägges i värmekulvertarna för att möjliggöra en framtida installation av fjärrmanövrering från panncentralen av till värmesystemet hörande pumpar och fläktar.

Kostnaderna för arbetena har beräknats till sammanlagt 30 000 kronor. Kommittén hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Furunäsets sjukhus vid Piteå

Ombyggnad av personalbostadshuset nr 24

Under återopande av vad kommittén inledningsvis anfört hemställer *Kommittén*, att för ombyggnad av det i propositionen nr 127/1954 såsom beredskapsarbete föreslagna personalbostadshuset nr 24 måtte för nästa budgetår anvisas 185 000 kronor.

Komplettering av panncentral och värmedistributionsnät m. m.

Med bifall till av Kungl. Maj:t framlagt förslag beslöt 1950 års riksdag (prop. nr 113; riksd. skr. nr 209) en utökning av panncentralen vid sjukhuset för en beräknad kostnad av 625 000 kronor. Arbetena omfattade tillbyggnad av pannhuset, installation av en högtrycksångpanna med tillhörande utrustning samt uppförande av kolsilo jämte ny kolgård.

Kommittén föreslår, att kolgården och värmedistributionsnätet utökas samt att panncentralens utrustning moderniseras i vissa delar. Till stöd för dessa förslag anför kommittén.

Vid utförandet av kolgården har det ansetts nödvändigt att göra en fribärande takkonstruktion och öka takhöjden över kolgården för att underlätta framforslingen av kol till kolsilon. Härigenom skulle även lagringsutrymmena ökas, vilket erfordras dels på grund av tillkomsten av paviljongen för senila patienter och anslutningen till det centrala värmesystemet av vissa bostadshus vid sjukhuset och dels vid bifall till det förslag om anslutning av ytterligare byggnader till det centrala värmesystemet, som kommittén i det följande framlägger.

I samband med panncentralens utvidgning och utrustning är det önskvärt, att vissa norr om centralen belägna byggnader, nämligen pumphus, stall och garage samt gamla verkstadshuset m. fl. byggnader anslutas till det nya värmesystemet. Vidare bör de två från panncentralen utgående huvudmatarledningarna sammanbindas. En sådan sammanbindning är angelägen ur säkerhetssynpunkt, då man därigenom gör det möjligt att föra fram värme från två håll. Sammanbindningsledningen erfordras även för att tillgodose uppvärmningen av vissa bostadshus, vilka nu endast äro försedda med kakelugnar och som framdeles avses bli moderniserade.

Den beslutade utökningen av panncentralen innefattade icke någon modernisering av centralens utrustning med cirkulationspumpar, motströmsapparater, varmvattenberedare m. m. Denna äldre utrustning är numera otidsenlig. Den är även otillräcklig till följd av de ytterligare byggnader, som tillkommit eller beslutats sedan utökningen av panncentralen planlades. Utrustningen bör sålunda förnyas. Härjämte bör den från centralen utgående huvudledningen utbytas och anordningar vidtagas för att öka möjligheterna att tillfredsställande reglera värmeförbrukningen inom olika delar av sjukhuset.

Kostnaderna för arbetena uppgår till sammanlagt 380 000 kronor, varav 65 000 kronor för utökning av kolgården, 90 000 kronor för anslutning av vissa byggnader till panncentralen och 225 000 kronor för utbyte av viss utrustning i panncentralen m. m. Kommittén hemställer, att 380 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår.

Elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus

Kommittén föreslår — efter samråd med byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen — att elektriska arbeten utföres vid vissa sinnessjukhus under nästa budgetår. Förslagen innebär följande.

Psykiatriska sjukhuset. Större delen av huvudbyggnaden samt ekonomibyggnaden med undantag av kökslokalerna matas f. n. med 110 V likström från 2 växelströmsdrivna motorgeneratorer. Likströmsinstallationerna äro mycket föråldrade och i dåligt skick. Belysningen inom vårdavdelningarna är otillräcklig och behöver moderniseras och utökas. Befintliga matarkablar skulle emellertid ej tåla en högre belastning. Med hänsyn härtill och då sjukhuset kan beräknas vara i användning ännu åtskilliga år är det nödvändigt att nyinstallationer utföras. Av ekonomiska skäl bör en övergång från likström till växelström komma till stånd. Installationerna böra utföras med avseende på en sådan övergång.

Vidare är den nuvarande ytterbelysningsanläggningen otillräcklig. Den bör därför kompletteras.

Kommittén föreslår, att som en första etapp utföras ändring och komplettering av kabelnät och centraler (9 000 kronor), installation av central och gruppledning för motorer i snickarverkstaden m. m. (1 000 kronor) samt påbörjande av utbyte och komplettering av ytterbelysningsanläggning (15 000 kronor).

För budgetåret 1955/56 bör sålunda anvisas (9 000 + 1 000 + 15 000) 25 000 kronor.

Ulleråkers sjukhus. Vid sjukhuset pågår f. n. komplettering och utökning av ytterbelysningsanläggningen. Totalkostnaderna för arbetena ha beräknats till 71 000 kronor. För budgetåret 1954/55 anvisades till omläggningar inom södra sjukhusområdet 29 000 kronor samt till vissa arbeten inom norra området 5 000 kronor eller tillhoppa 34 000 kronor.

Av tekniska skäl har det visat sig lämpligt att för de anvisade medlen i första hand färdigställa ytterbelysningen inom norra sjukhusområdet. I samband med de pågående byggnadsarbetena ha belysningskablar bl. a.

kunnat nedläggas i kabelgravar, som erfordrats för andra ledningar. Härigenom ha vissa besparingar kunnat genomföras. För omläggning inom det södra sjukhusområdet har beräknats 20 000 kronor.

Sjukhuset inköper större delen av sitt el-kraftbehov från Älvkarleby kraftverk och kraften levereras från kraftverkets tertiärstation i Ultuna. Överföringslinjen mellan tertiärstationen och sjukhusets panncentral, där fördelningscentral finnes, består av en cirka 350 m lång kabel och en cirka 1 750 m lång friledning. Då effektförlusten i detta överföringssystem är stor, bör man övergå till kraft av 20 kV spänning. Härför kräves bl. a. anordnande av en ny mottagningsstation. Stationen bör placeras vid panncentralen. Kostnaderna ha beräknats till 35 000 kronor.

Ett antal äldre byggnader vid sjukhuset förses i avvaktan på ombyggnad med likström, vilken alstras av likströmsmaskiner i gamla maskinhuset. För tillsyn av dessa maskiner erfordras särskild personal, varigenom kostnaden för den elektriska kraften blir förhållandevis hög. Kommittén föreslår, att en likriktare insättes i gamla maskinhuset, varigenom strömkostnaderna skulle nedbringas. För en sådan installation kräves ett belopp av 25 000 kronor.

Sammanlagt skulle sålunda de elektriska arbetena vid sjukhuset för nästa budgetår uppgå till en kostnad av (20 000 + 35 000 + 25 000) 80 000 kronor.

Sundby sjukhus. I enlighet med av Kungl. Maj:t framlagt förslag (prop. nr 113) beslöt 1950 års riksdag, att mottagningsstationerna för elektrisk kraft i maskinhuset och paviljong II skulle renoveras för en kostnad av 70 000 kronor samt att en spänningsomläggning till 380 V skulle genomföras inom ekonomibyggnaden, bageriet och snickeriverkstaden för en beräknad kostnad av 20 000 kronor. Härjämte anvisade riksdagen 5 000 kronor för vissa utredningar rörande den elektriska utrustningen vid sjukhuset.

Vidare har 1954 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t (prop. nr 127; riksd. skr. nr 266) anvisat 23 000 kronor till vissa omläggningar för att möjliggöra mottagande av högspänd kraft av 6 kV spänning.

I skrivelse den 25 november 1954 har byggnadsstyrelsen meddelat, att följande elektriska arbeten därjämte måste utföras i samband med att sjukhuset övergått till 6 kV spänning, nämligen ny transformatorstation i paviljong XII, jordkablar för lågspänningsdistribution från transformatorstationerna i maskinhuset vid paviljong XII och i paviljong II till sjukhusets olika byggnader, spänningsomläggning inom paviljongerna I, II, V, VI, VII, XIV och XVI samt bostadshus för sjukhuschef, överläkare och intendent, kablar har även framdragits till paviljongerna III, IV, XI, XII—XIII och XV. Dessa arbeten ha dragit en kostnad av 79 000 kronor. Styrelsen har hemställt, att detta belopp ställes till dess förfogande.

Kommittén hemställer, att 79 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår för bestridande av nämnda utgifter.

Ryhovs sjukhus. 1954 års riksdag har å riksstaten för budgetåret 1954/55 anvisat 79 000 kronor för utförande av vissa elektriska arbeten vid sjukhuset. Vidare har samma riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 20 000 kronor för samma ändamål. Arbetena omfattade i huvudsak komplettering och ombyggnad av sjukhusets mottagningsstation och förstärkning av eldistributionsnätet inom bostadsområdet. Ifrågavarande arbeten hade beräknats draga en kostnad av 106 000 kronor.

Vid sjukhuset finnes en gaseldad stekköksanläggning. Med hänsyn till att gaspriset är högt och att gasdistributionen så småningom kommer att

upphöra, är en övergång till eldrift önskvärd. För elektrifieringen av stekköket erfordras matarkabel från transformatorstationen och gruppledningar samt nya stekskåp, stekbord och elspis. Kostnaden härför beräknades till omkring 43 000 kronor. Det har vidare visat sig, att det nuvarande ventilationssystemet i köket ej är tillfredsställande. Samtidigt med att nya stekköksapparater installeras bör därför ventilationen förbättras bl. a. genom installation av elektriskt drivna fläktar. Kostnaden för dessa arbeten har beräknats till 10 000 kronor.

De totala kostnaderna ha sålunda beräknats till (106 000 + 43 000 + 10 000) 159 000 kronor. Genom vissa besparingar har det visat sig möjligt att utföra samtliga arbeten för en beräknad kostnad av 119 000 kronor.

För slutförande av ovan nämnda arbeten bör alltså anvisas (119 000 — 79 000 — 20 000) 20 000 kronor.

Restads sjukhus. Den alltmer höjda belastningen på 380-voltsnätet inom sjukhusets mottagningsstation medför, att den befintliga transformatorn på 200 kVA måste dubblas och högspänningsställverk och lågspänningsfördelning kompletteras. Med hänsyn härtill bör den elektriska anläggningen utökas med bl. a. en ny transformator på 200 à 300 kVA.

Kostnaderna för anskaffning och installation av denna transformator m. m. ha beräknats till 20 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Pärby sjukhus. För påbörjande av arbetena med komplettering av ytterbelysningen vid sjukhuset för en beräknad kostnad av 25 000 kronor har för budgetåret 1953/54 anvisats 10 000 kronor. För arbetenas slutförande föreslår kommittén, att för nästa budgetår anvisas 15 000 kronor.

Västra Marks sjukhus. Elektrifieringen av stekköket, renoveringen av vissa byggnader och uppförandet av intendentbostaden ha medfört behov av en utökning av sjukhusets elförsörjning genom anordnande av en större transformator. Kostnaderna för denna transformator jämte anslutningsledningar m. m. ha beräknats till 16 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Frösö sjukhus. För påbörjande av det nya belysningsnätets utbyggnad anvisades 29 000 kronor för budgetåret 1954/55. De totala kostnaderna för belysningsnätets utbyggnad ha med nuvarande priser beräknats uppgå till 59 000 kronor. För färdigställande av ytterbelysningsnätet inom hela sjukhusområdet erfordras sålunda ytterligare (59 000 — 29 000) 30 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

Umedalens sjukhus. Den elektriska kraften till sjukhuset levereras f. n. med 5 kV spänning. I samband med en framtida omläggning av leveransspänningen till 10 kV erfordras omläggningar av sjukhusets matnings-system och högspänningsanläggningar.

Enligt verkställd utredning erfordras om- och utbyggnad av sjukhusets mottagningsstation, uppsättande av provisorisk mellantransformator för matning av befintliga understationer samt omkoppling av transformatorer jämte vissa provisoriska anordningar under ombyggnadstiden. Erforderliga omläggnings- och ändringsarbeten i vad avser distributionsnät och mottagningsstation framgår närmare av bilagda ritningar.

Kostnaderna för genomförande av de föreslagna arbetena ha beräknats till sammanlagt 75 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästa budgetår.

För elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus skulle i enlighet med förslagen för nästa budgetår erfordras sammanlagt (25 000 + 80 000 + 79 000 + 20 000 + 20 000 + 15 000 + 16 000 + 30 000 + 75 000) 360 000 kronor.

Utredningsmedel

Kommittén uppskattar med beaktande av det ökade antalet utredningar, vilket sammanhänger med den fortgående upprustningen av sinnessjukhusen, samt kostnaden för fortsatta utredningar rörande det beslutade sjukhuset i Falköping det för kommitténs verksamhet erforderliga beloppet under nästa budgetår till 300 000 kronor.

Departementschefen

Statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande har den 18 december 1954 avgivit betänkande med förslag till reviderad generalplan för sinnessjukvården och plan för upprustning m. m. av sjukhusen för psykiskt efterblivna. Sistnämnda plan har jag i det föregående upptagit till behandling. Kommitténs förslag till reviderad generalplan för sinnessjukvården är f. n. föremål för remissbehandling. Jag har sålunda ännu icke kunnat taga ställning till de förslag, som framförts i denna del av betänkandet. Den reviderade generalplanen torde komma att underställas 1956 års riksdag. Jag vill emellertid redan nu lämna några sakuppgifter, hämtade ur betänkandet.

Enligt en av kommittén lämnad redovisning uppgick sålunda år 1953 det fastställda antalet vårdplatser till 18 185 och antalet exspektanter till närmare 1 700. Överbeläggningen utgjorde cirka 3 100. Omsättningen av patienter uppgick under året till i genomsnitt 52 procent. Samtidigt vårdades emellertid på ifrågavarande sjukhus cirka 1 600 lättskötta sinnessjuka, för vilkas vård landstingen har att svara, samt i runt tal 500 psykiskt efterblivna och närmare 270 psykopater. De sistnämnda båda kategorierna avses böra vårdas på särskilda anstalter. Sammanlagt skulle sålunda ej mindre än omkring (1 600 + 500 + 270) 2 400 vårdplatser för egentligt sinnessjuka vara belagda med patienter, som bör vårdas på andra anstalter. En av kommittén verkställd prognos rörande behovet av vårdplatser vid de egentliga statliga sinnessjukhusen ger vid handen, att det år 1970 skulle behövas cirka 23 000 platser.

I jämförelse härmed må erinras om, att i den nu gällande generalplanen räknats med 18 000 rationellt anordnade vårdplatser vid utgången av år 1965. Det har därvid förutsatts, att nyssnämnda kategorier sjuka — lättskötta sinnessjuka, psykiskt efterblivna och vissa psykopater — vårdas på för dem avsedda anstalter samt att omsättningen av patienterna uppgår till 45 procent ävensom att antalet i familjevård vårdade patienter ökas till omkring 5 procent.

Utan att vilja taga ställning till riktigheten av de av kommittén gjorda beräkningarna vill jag dock framhålla, att de framlagda siffrorna synes ge stöd åt den av mig tidigare uttalade uppfattningen, att beräkningen av platsbehovet enligt den nuvarande generalplanen är för låg. Det är därför angeläget, att man vid upprustningen väl tillvaratager alla möjligheter att öka vårdkapaciteten inom denna gren av sjukvården. Främst torde detta nu kunna ske genom en ökning av antalet vårdplatser samt genom en intensifiering av familjevården.

Kommitténs förslag till byggnadsarbeten innebär, att för nästa budgetår skulle erfordras ej mindre än i runt tal 36,5 miljoner kronor. Med hänsyn till den återhållsamhet, som bör iakttagas i fråga om investeringar, anser jag mig icke kunna tillstyrka, att ett så stort belopp anvisas för nästa budgetår. Vissa av de av kommittén föreslagna byggnadsåtgärderna torde därför få upptagas till prövning till ett kommande budgetår.

De av kommittén föreslagna arbetena omfattar bl. a. uppförande av åtta nya vårdpaviljonger och ombyggnad av fem befintliga ävensom utbyggnad av en sekundäravdelning, varigenom antalet vårdplatser skulle ökas med 552 till följd av nybyggnaderna men samtidigt minskas med 197 platser genom ombyggnaderna. Nettotillskottet skulle alltså utgöra 355 platser. Vidare räknar kommittén med att de fem sista av de i Gullberna sjukhus ingående paviljongerna skall kunna börja uppföras under nästa budgetår. Av dessa förslag anser jag mig nu kunna förorda uppförande av två nya vårdpaviljonger vid vartdera av S:t Sigfrids och S:ta Gertruds sjukhus samt av en paviljong vid vartdera av Birgittas och S:t Jörgens sjukhus. Dessa förslag ansluter sig, såsom kommittén framhållit, i allt väsentligt till gällande generalplan samtidigt som de omfattar vissa av de byggnadsåtgärder, vilka förutsatts i betänkandet. Härjämte tillstyrker jag, att för nästa budgetår anvisas 500 000 kronor till anordnande av vårdavdelning m. m. vid sekundäravdelningen i Olofsfors. Vidare bör för ombyggnad av paviljong nr 42 och för anordnande av arbetsterapilokaler m. m. vid S:t Lars' sjukhus för nästa budgetår beräknas ett belopp av 510 000 kronor. Antalet nya vårdplatser skulle i enlighet härmed uppgå till 444 i nybyggnaderna. Till följd av den förordade ombyggnaden minskas emellertid platstillskottet med 59 till 385. Genom de föreslagna begränsningarna i byggnadsprogrammet minskas medelsbehovet för nästa budgetår med tillhoppa 2 865 000 kronor. Då det är angeläget att takten i byggnadsarbetena vid Gullberna sjukhus bibehålles — med nuvarande takt kan sjukhuset vara uppfört vid årsskiftet 1957—58, d. v. s. två år tidigare än som ursprungligen beräknats — tillstyrker jag, att för de fortsatta arbetena med själva sjukhuset anvisas 7,5 miljoner kronor för nästa budgetår.

Vad angår kommitténs övriga förslag vill jag framhålla angelägenheten av, att möjligheterna att i den öppna marknaden anskaffa bostäder för personalen vid S:t Sigfrids sjukhus väl tillvaratages. Enligt vad jag under

hand erfarit föres sådana förhandlingar mellan kommittén och Växjö stad. Förslagen till anordnande vid Mariebergs sjukhus av en värmeledningskulvert samt utvidgning av kolgården vid Furunäsens sjukhus är jag ej beredd att nu tillstyrka. Detta innebär, att det av kommittén angivna medelsbehovet för nästa budgetår skulle minska med sammanlagt 220 000 kronor. I fråga om förslaget att renovera administrationsbyggnaden vid Gådeå sjukhus, vilket av kommittén beräknats framdeles bli ianspråktaget för vård av psykiskt efterblivna, vill jag framhålla, att detta torde kunna ske först efter åtskilliga år. Oavsett tidpunkten härför torde en upprustning av administrationsbyggnaden nu vara nödvändig. Beträffande äskandena av medel till elektriska arbeten vid Sundby sjukhus har jag funnit det anmärkningsvärt, att byggnadsstyrelsen låtit utföra vissa sådana arbeten utan att ha bemyndigande därtill. Då emellertid arbetena varit nödvändiga, tillstyrker jag likväl, att medel anvisas till bestridande av kostnaderna.

I övrigt anser jag mig kunna godtaga kommitténs förslag såväl med avseende på byggnadsföretagens utformning som kostnadsberäkningarna, vilka grundar sig på prisläget den 1 juli 1954.

För innevarande budgetår har till byggnadsarbeten vid vissa statens sinnessjukhus m. m. i riksstaten upptagits ett investeringsanslag av 24 735 000 kronor. Detta anslag torde för nästa budgetår böra uppräknas till i runt tal 28 500 000 kronor. Av kommittén föreslagna, av mig nu godtagna byggnadsobjekt, som ej rymmas inom denna ram, torde i händelse av ett försämrat arbetsmarknadsläge få igångsättas med utnyttjande av den av riksdagen äskade fullmakten för Kungl. Maj:t att meddela beslut om utförande av arbeten för sysselsättning av arbetslösa.

Såsom sysselsättningsarbeten bör enligt min mening ifrågakomma följande av kommittén föreslagna byggnadsåtgärder, nämligen ombyggnad av paviljongerna n:ris 12 och 15 samt anslutning av vissa byggnader till panncentralen vid Ulleråkers sjukhus, om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden vid Sundby sjukhus, utvidgning av verkstadsbyggnad vid Birgittas sjukhus, uppförande av snickeriverkstad m. m. vid S:t Olofs sjukhus i Visby, uppförande av personalbostäder vid Vipeholms sjukhus, uppförande av bostadshus för ogift personal, ombyggnad av paviljong nr 5 och anslutning av vissa personalbostadshus till panncentralen vid S:ta Maria sjukhus, samt ombyggnad av personalbostadshuset nr 24 vid Furunäsens sjukhus. I enlighet härmed skulle de av kommittén äskade beloppen för dessa byggnadsarbeten — tillhopa 2 680 000 kronor — ej anvisas under anslaget för nästa budgetår.

Medel för övriga av mig förordade arbeten torde böra anvisas på kapitalbudgeten. Medelsanvisningen till omläggning av värmesystemet och uppförande av vårdpaviljongerna n:ris 57 och 58 vid S:t Sigfrids sjukhus ävensom uppförande av två vårdpaviljonger vid S:ta Gertruds sjukhus samt av personalbostäder vid Gullberna sjukhus torde dock för nästa budgetår kunna

begränsas till resp. 100 000, 100 000, 100 000 och 1 700 000 kronor eller med sammanlagt 2 250 000 kronor.

I likhet med kommittén beräknar jag för nästa budgetår till utredningsmedel för kommitténs del 300 000 kronor samt till kostnader för utredningar rörande uppförande av ett sjukhus för psykiskt efterblivna i mellersta Sverige 100 000 kronor.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat, skulle anslaget för nästa budgetår bestämmas till (36 497 000 — 2 865 000 — 220 000 — 2 680 000 — 2 250 000) 28 482 000 kronor.

III. Utrustning av nya sinnessjukhus

Förslag

Med skrivelse den 11 februari 1955 har medicinalstyrelsen avgivit slutligt förslag angående anslaget till Utrustning av nya sinnessjukhus.

Styrelsen har därvid till en början hemställt om medel för utrustning av vissa nytillkommande och ombyggda lokaler vid statens sinnessjukhus. Här om anföres i huvudsak följande.

Ulleråkers sjukhus i Uppsala. För påbörjandet av utrustning efter ombyggnad av norra mansavdelningens norra flygelbyggnad anvisades för budgetåret 1953/54 100 000 kronor. Sjukhusdirektionen har till 199 300 kronor kostnadsberäknat den erforderliga utrustningen, vilket belopp centrala sjukvårdsberedningen ansett kunna begränsas till 183 800 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att ytterligare i runt tal (183 800 — 100 000) 83 000 kronor anvisas för utrustningens fullföljande.

För utrustning av den andra av de två i tuberkulosavdelningen ingående paviljongerna, vilken beräknas bli färdig för inflyttning omkring nästa budgetårsskifte, har direktionen beräknat 132 600 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen har tillstyrkt ett belopp av 114 400 kronor. Därvid har beredningen utgått från att sjukhusets centralförråd skulle tillföra paviljongen utrustning med linne, gång- och sängkläder intill ett belopp av omkring 14 000 kronor. Medicinalstyrelsen anser det icke vara försvarligt att uttunna sjukhusets förråd av ifrågavarande persedlar, vilka äro avsedda att ersätta förslitna och kasserade persedlar vid befintliga vårdavdelningar. Styrelsen föreslår därför, att i runt tal (114 400 + 14 000) 128 000 kronor anvisas.

Vid sjukhuset pågår även uppförande av ny administrationsbyggnad, vilken beräknas bli tagen i bruk under nästa budgetår. Enligt direktionens beräkningar erfordras för utrustning av ifrågavarande lokaler sammanlagt 88 000 kronor. Härvid har dock icke medtagits kostnader för elektrisk armatur, elektriska ur- och signalanordningar m. m. Granskning av utrustningsförslaget har ännu ej verkställts av centrala sjukvårdsberedningen. Medicinalstyrelsen föreslår, att ett preliminärt belopp av 70 000 kronor anvisas.

Slutligen pågår uppförande av paviljongerna nr 65 och 66. Utrustningskostnaden för dessa paviljonger har av sjukhusdirektionen beräknats till

182 000 kronor. Utrustningsförslaget avses senare bli kompletterat med kostnaderna för elektrisk armatur, elektriska ur- och signalanordningar m. m. Förslaget har ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Enligt medicinalstyrelsens mening bör för påbörjande av utrustningen preliminärt anvisas 150 000 kronor.

I enlighet härmed bör för utrustning vid sjukhuset anvisas ett belopp av (83 000 + 128 000 + 70 000 + 150 000) 431 000 kronor.

Sundby sjukhus vid Strängnäs. Vid sjukhuset pågår uppförande av ett bostadshus för ogift personal. Byggnaden, som inrymmer 6 dubletter och 24 enkelrum, beräknas bli färdigställd under nästa budgetår. Detaljerat utrustningsförslag från sjukhuset föreligger ej ännu, men direktionen har anmält ett medelsbehov av 50 000 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att 35 000 kronor preliminärt anvisas för denna utrustning.

Birgittas sjukhus i Vadstena. För innevarande budgetår har preliminärt anvisats 75 000 kronor för utrustning av en sekundäravdelning för ålderspsykosor. Av direktionen avgivet utrustningsförslag slutar på 86 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen har uppskattat medelsbehovet till 78 500 kronor. Medicinalstyrelsen tillstyrker, att ytterligare (78 500 — 75 000) 3 500 kronor anvisas till ändamålet.

För utrustning av en vårdpaviljong DV har direktionen hemställt om 61 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker 58 000 kronor. Styrelsen föreslår, att detta belopp anvisas.

Vid sjukhuset pågår uppförande av verkstäder i anslutning till panncentralen (mekanisk och elektrisk verkstad samt smedja). För utrustning av verkstäderna äskar sjukhusdirektionen 88 570 kronor. Utrustningsförslaget har ännu icke detaljgranskats av centrala sjukvårdsberedningen. I avvaktan på denna granskning bör enligt medicinalstyrelsens mening 50 000 kronor preliminärt anvisas.

Medicinalstyrelsen beräknar sålunda behovet av medel för sjukhuset till (3 500 + 58 000 + 50 000) 111 500 kronor.

Västra Ny sjukhus. För innevarande budgetår har preliminärt anvisats ett belopp av 30 000 kronor till viss utrustning av den nyuppförda panncentralen och den s. k. ekonomibygnaden. Efter granskning av ett av sjukhusdirektionen avgivet utrustningsförslag å 38 000 kronor tillstyrker centrala sjukvårdsberedningen, att 37 300 kronor anvisas. Medicinalstyrelsen föreslår, att ytterligare (37 300 — 30 000) 7 300 kronor ställas till förfogande.

I tidigare från sjukhuset ingivna utrustningsförslag har icke upptagits kostnadsberäkningar för installation av elektrisk armatur i ovannämnda byggnader och ej heller i f. d. jordbruksavdelningens huvudbyggnad. I sistnämnda byggnad skola inrymmas 7 personalrum, för vilka utrustning tidigare icke begärts. Direktionen har numera överlämnat utrustningsförslag för sådan armatur och för personalrummen enligt vilket skulle krävas 26 200 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen anser att beloppet kan sänkas till 25 700 kronor. Styrelsen tillstyrker, att detta belopp anvisas.

Enligt det anförda bör för utrustning vid sjukhuset anvisas sammanlagt (7 300 + 25 700) 33 000 kronor.

Ryhovs sjukhus i Jönköping. En byggnad för medicinskt centrum beräknas bli färdigställd under nästa budgetår. I samband därmed skola vissa lokaler i administrationsbyggnaden omändras till expeditioner. Något förslag till utrustning föreligger ännu icke, men direktionen för sjukhuset har

anmält ett medelsbehov av 150 000 kronor. Enligt styrelsens mening bör preliminärt anvisas 120 000 kronor för ändamålet.

S:t Lars' sjukhus i Lund. För innevarande budgetår har preliminärt anvisats 266 000 kronor för utrustning av två nyuppförda tuberkulospaviljonger. Enligt ett av sjukhusdirektionen avgivet förslag belöpa sig utrustningskostnaderna till 340 000 kronor. Efter granskning av förslaget har centrala sjukvårdsberedningen funnit att beloppet bör begränsas till 295 000 kronor. I enlighet härmed föreslår styrelsen, att ytterligare (295 000 — 266 000) 29 000 kronor ställas till förfogande för slutförandet av ifrågasvarande utrustning.

Vid sjukhuset pågår vidare uppförande av vårdpaviljongerna nr 83 och nr 84, vilka beräknas bli vagna i bruk under första halvåret 1956. Enligt ett av sjukhusdirektionen avgivet förslag skulle kostnaderna för utrustning av paviljongerna uppgå till 260 000 kronor. Förslaget har emellertid ännu ej slutgranskats av centrala sjukvårdsberedningen. Styrelsen anser sig därför f. n. endast kunna föreslå preliminärt anvisande av 230 000 kronor.

Medicinalstyrelsen beräknar sålunda det sammanlagda behovet av medel för sjukhuset till (29 000 + 230 000) 259 000 kronor.

S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg. Vid sjukhuset pågår ombyggnad av ekonomibyggnaden. Den erforderliga utrustningen för byggnaden har av direktionen kostnadsberäknats till 205 286 kronor. I avvaktan på centrala sjukvårdsberedningens detaljgranskning av förslaget anser sig medicinalstyrelsen böra föreslå, att 160 000 kronor tills vidare anvisas.

I samband med nämnda ombyggnad av ekonomibyggnaden moderniseras inom densamma belägna bostadsrum för ogift personal. För komplettering av möbelbeståndet i dessa bostadsrum och för utrustning av omklädnings- och toalettrum för personal samt för elektrisk armatur har vid sjukhuset beräknats 18 492 kronor. Styrelsen föreslår, att 15 000 kronor preliminärt anvisas.

För utrustning vid sjukhuset bör alltså anvisas ett sammanlagt belopp av (160 000 + 15 000) 175 000 kronor.

S:t Jörgens sjukhus i Göteborg. Arbetena med uppförande av en panncentral med verkstäder beräknas bli slutförda innevarande år. Sjukhusdirektionen har föreslagit, att till utrustning av lokalerna anvisas 63 778 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen har tillstyrkt ett belopp av 47 500 kronor, och styrelsen föreslår, att detta belopp anvisas.

Restads sjukhus i Vänersborg. Vid sjukhuset skall uppföras en upptagningspaviljong med två vårdavdelningar om vardera 28 platser. Medel för utrustning av paviljongen torde erfordras under nästa budgetår. Utrustningsförslag föreligger ännu icke. För beräkning av medelsbehovet har medicinalstyrelsen utgått från vad som tidigare anvisats för utrustning av en motsvarande paviljong vid Mariebergs sjukhus — sammanlagt 142 000 kronor. Styrelsen anser, att 135 000 kronor preliminärt bör anvisas.

Sekundäravdelningen i Uddevalla. För utrustning av avdelningar, vilka inrymmer 2 vårdavdelningar om vardera 54 patienter har direktionen för Restads sjukhus enligt upprättat utrustningsförslag beräknat 292 540 kronor. Efter granskning av förslaget har centrala sjukvårdsberedningen ansett ett belopp av 255 500 kronor vara tillfyllest. Medicinalstyrelsen föreslår, att ett till 255 000 kronor avrundat belopp ställes till förfogande.

Mariebergs sjukhus i Kristinehamn. En nyuppförd vårdpaviljong beräknas bli tagen i bruk under innevarande år. Enligt ett av sjukhusdirektionen avgivet förslag skulle för utrustning av paviljongerna erfordras 200 000 kronor. Efter granskning av förslaget har centrala sjukvårdsberedningen funnit, att beloppet bör begränsas till 176 000 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att detta belopp anvisas.

Vid sjukhuset pågår vidare ombyggnad av vårdpaviljongerna n:ris 15 och 16 med 72 platser i vardera paviljongen. Direktionen för sjukhuset har äskat 336 000 kronor för av ombyggnaden föranledd utrustning. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker ett belopp av 302 000 kronor. Medicinalstyrelsen anser, att sistnämnda belopp bör anvisas.

Slutligen pågår vid sjukhuset uppförande av två vårdpaviljonger med vardera 56 platser. Utrustningsförslag för dessa byggnader föreligger ännu icke. Det oaktat bör enligt styrelsens mening medel ställas till sjukhusets förfogande under nästa budgetår för påbörjande av paviljongernas utrustning. Totalkostnaderna härför uppskattar styrelsen till cirka 285 000 kronor och föreslår att under budgetåret 1955/56 140 000 kronor preliminärt anvisas.

Sammanlagt bör sålunda enligt styrelsens mening för utrustning vid sjukhuset anvisas (176 000 + 302 000 + 140 000) 618 000 kronor.

Västra Marks sjukhus i Örebro. Ekonomibygnaderna äro föremål för modernisering och arbetena härmed väntas bli slutförda under nästa budgetår. Sjukhusdirektionen har beräknat kostnaderna för utrustning av byggnaderna till 85 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen tillstyrker ett belopp av 68 000 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att detta belopp anvisas.

Säters sjukhus. Till den nyutrustning, som erfordras genom ombyggnad av centralkök och personalmatsalar har tidigare preliminärt anvisats sammanlagt 125 000 kronor. Enligt ett vid sjukhuset upprättat utrustningsförslag beräknas hela utrustningskostnaden uppgå till 158 500 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen beräknar för sin del totalkostnaden till 135 000 kronor. I anslutning till sistnämnda beräkning föreslår medicinalstyrelsen, att ytterligare (135 000 — 125 000) 10 000 kronor anvisas.

Enligt sjukhusdirektionens beräkning erfordras i samband med renovering av kyrksalen ett belopp av 11 600 kronor för nyutrustning av lokalen. Styrelsen föreslår, att 11 000 kronor anvisas.

Vid sjukhuset pågår även uppförande av en upptagningspaviljong med 56 vårdplatser. Ett för utrustning av denna paviljong utarbetat förslag har kostnadsberäknats till 139 000 kronor. Förslaget har emellertid ännu icke granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Enligt medicinalstyrelsens mening bör preliminärt anvisas 100 000 kronor för att påbörja anskaffandet av utrustningen.

Direktionen för sjukhuset har vidare upprättat utrustningsförslag beträffande två nya vårdpaviljonger om vardera 56 platser. Förslaget, som avser ett belopp av 240 000 kronor, är föremål för granskning av centrala sjukvårdsberedningen. Byggnadsarbetena med dessa paviljonger torde fortskrida i sådan takt, att anskaffande av utrustning bör påbörjas under budgetåret 1955/56. Styrelsen föreslår, att 120 000 kronor preliminärt anvisas.

I enlighet med det anförda bör sålunda för utrustning vid sjukhuset anvisas (10 000 + 11 000 + 100 000 + 120 000) 241 000 kronor.

Gådeå sjukhus i Härnösand. Genom förhyrning avses det kommunala sinnessjukhuset i Härnösand fr. o. m. den 1 juli 1955 bli anslutet till Gådeå sjukhus. Härigenom beräknas 62 nya vårdplatser bli disponibla. Enligt avtal med Härnösand stad kommer viss staden tillhörig inventarieutrustning att få disponeras av staten. Det är emellertid nödvändigt, att avdelningarna utrustas med sänglinne, gångkläder, duktyg och viss köksattiralj. Medelsbehovet härtill har av sjukhuset uppskattats till cirka 35 000 kronor. Medicinalstyrelsen anser sig dock tills vidare endast kunna tillstyrka, att ett belopp av 20 000 kronor preliminärt anvisas för ändamålet.

Frösö sjukhus vid Östersund. För utrustning till den under ombyggnad varande administrationsbyggnaden m. m. har för innevarande budgetår anvisats 60 000 kronor. Enligt ett av sjukhusdirektionen numera avlämnat förslag skulle hela utrustningskostnaden uppgå till 192 000 kronor. Förslaget har ännu icke slutligt granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Enligt styrelsens mening bör ytterligare medel ställas till förfogande, då ombyggnadsarbetena beräknas bli slutförda under hösten 1955. Medicinalstyrelsen föreslår därför, att ytterligare 90 000 kronor preliminärt anvisas för denna utrustning.

Vid sjukhuset pågår vidare uppförandet av en upptagningspaviljong med 56 vårdplatser. Denna beräknas vara färdigställd i juli 1956. Utrustningsförslag beträffande paviljongen föreligger ännu icke, men sjukhusdirektionen har anmält ett anslagsbehov av 137 000 kronor. Medicinalstyrelsen tillstyrker, att 100 000 kronor preliminärt anvisas.

För utrustning vid sjukhuset bör sålunda anvisas sammanlagt (90 000 + 100 000) 190 000 kronor.

Umedalens sjukhus vid Umeå. För den ena i tuberkulosavdelningen ingående paviljongen, som beräknas bli färdigställd vid nästa budgetårsskifte, har direktionen avgivit ett utrustningsförslag å 163 000 kronor. Centrala sjukvårdsberedningen har efter granskning av förslaget tillstyrkt ett belopp av 143 000 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att detta belopp anvisas.

Furunäsets sjukhus vid Piteå. En vid sjukhuset nyuppförd vårdpaviljong för ålderspsykosor och senila patienter med två avdelningar om vardera 48 vårdplatser beräknas kunna tagas i bruk under nästa budgetår. Sjukhusdirektionen har för utrustning av paviljongen överlämnat ett till 116 500 kronor kostnadsberäknat förslag. Håri ingå icke kostnader för belysningsarmatur, radioutrustning och viss erforderlig köksattiralj. Centrala sjukvårdsberedningen har uppskattat utrustningskostnaderna till 110 500 kronor. Medicinalstyrelsen föreslår, att 110 000 kronor anvisas.

Direktionen har sedermera ingivit ett kompletterande utrustningsförslag, beträffande belysningsarmatur m. m. för paviljongen. I detta förslag har även uppförts belysningsarmatur och viss tyngre köksutrustning för det tidigare ombyggda centralkökets räkning. Medel för anskaffande av sistnämnda utrustning ha ej anvisats tidigare. Utrustningsförslaget, som upptager ett belopp av 44 000 kronor, granskas f. n. av centrala sjukvårdsberedningen. I avvaktan på slutförandet av denna granskning bör enligt styrelsens mening preliminärt anvisas 25 000 kronor.

I enlighet härmed beräknar medicinalstyrelsen behovet av medel för sjukhuset till sammanlagt (110 000 + 25 000) 135 000 kronor.

Gullberna sjukhus i Karlskrona. Uppförandet av sinnessjukhuset har nu fortskridit så långt, att utrustning av vissa lokaler synes böra påbörjas

under loppet av nästa budgetår. Redan nu äro byggnader för kök, matsalar, panncentral med verkstäder, administrationslokaler m. m. färdigställda och under hösten 1956 beräknas sex vårdpaviljonger vara färdiga att tagas i bruk, ävensom ett bostadshus för ogift personal.

Medicinalstyrelsen föreslår, att för anskaffande av utrustning till de färdigställda byggnaderna samt till personalbostadshuset för budgetåret 1955/56 preliminärt anvisas ett belopp av 450 000 kronor.

Vidare erinrar styrelsen, att för innevarande budgetår har under förevarande anslag anvisats särskilda medel — 100 000 kronor — för anskaffning av modern medicinsk utrustning till sjuksjukhusen. Detta belopp har ej visat sig till fullo täcka medelsbehovet för inköp och komplettering av sådan apparatur. Det är enligt styrelsens mening angeläget, att förenämnda anskaffning och komplettering successivt får fortsätta. Styrelsen hemställer därför, att ett till 150 000 kronor förhöjt belopp måtte anvisas för dylikt ändamål under nästa budgetår.

Medelsbehovet för nästa budgetår skulle alltså enligt styrelsen uppgå till sammanlagt (431 000 + 35 000 + 111 500 + 33 000 + 120 000 + 259 000 + 175 000 + 47 500 + 135 000 + 255 000 + 618 000 + 68 000 + 241 000 + 20 000 + 190 000 + 143 000 + 135 000 + 450 000 + 150 000) 3 617 000 kronor.

Departementschefen

I och med att om- och nybyggnadsarbeten vid de statliga sjuksjukhusen slutföres uppkommer behov av att utrusta lokaler. Vissa av de byggnader, för vilkas utrustning medicinalstyrelsen beräknat medel under förevarande anslag för nästa budgetår, torde emellertid ej bli färdigställda i sådan tid, att medel till utrustningskostnader för dem behöver anvisas för sagda budgetår. Till dem torde höra paviljongerna nr 65 och 66 vid Ulleråkers sjukhus, upptagningspaviljongen vid Restads sjukhus, två nya vårdpaviljonger vid Mariebergs sjukhus, upptagningspaviljongen och två nya vårdpaviljonger vid Sätters sjukhus samt upptagningspaviljongen vid Frösö sjukhus. Vidare torde av samma skäl det för Gullberna sjukhus beräknade beloppet å 450 000 kronor kunna för nästa budgetår begränsas till 250 000 kronor. Kungl. Maj:t torde dock böra erhålla beställningsbemyndigande intill ett belopp, motsvarande återstoden av den beräknade kostnaden, d. v. s. 200 000 kronor.

Vissa av de övriga av medicinalstyrelsen beräknade beloppen för utrustning är preliminära. Då de slutliga kostnaderna otvivelaktigt kommer att överstiga de preliminärt beräknade beloppen och då jag i dessa delar ej funnit anledning till erinran mot medicinalstyrelsens beräkningar, anser jag mig kunna tillstyrka dessa förslag. Anslaget torde sålunda för nästa budgetår böra uppföras med (250 000 + 83 000 + 128 000 + 70 000 + 35 000 + 111 500 + 33 000 + 120 000 + 259 000 + 175 000 + 47 500 + 255 000 + 176 000 + 302 000 + 68 000 + 10 000 + 11 000 + 20 000 + 90 000 + 143 000 + 135 000 + 150 000) 2 672 000 kronor,

IV. Om- och utbyggnadsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka

Förslag

I skrivelse den 31 augusti 1954 har *byggnadsstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

För utförande av panncentral jämte verkstäder och transformatorstation, administrationsbyggnad samt vissa yttre arbeten, utgörande en första byggnadsetapp i en utrustning av statens anstalt för fallandesjuka har 1953 och 1954 års riksdagar anvisat sammanlagt (1 000 000 + 600 000) 1 600 000 kronor. Arbetena har efter Kungl. Maj:ts uppdrag påbörjats av byggnadsstyrelsen och styrelsen beräknar att desamma skall vara avslutade under hösten 1955.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 september 1953 med hemställan om anvisande för budgetåret 1954/55 av ytterligare medel för arbetena framhöll styrelsen att i anslutning till arbetena borde såsom en andra byggnadsetapp den nuvarande kontorsbyggnaden ombyggas till bostadsbyggnad till föreståndarinnor m. m. och ombyggnad ske av »Hoppet» — skolhem för pojkar. I etappen skulle vidare ingå uppförande av ett nytt skolhem för pojkar och flickor om 52 platser, observationsavdelning, bostadshus, för intendent och andre läkare, varjämte vissa yttre arbeten skulle utföras. Kostnaderna för den andra etappen beräknades till 1 920 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, som i ärendet samrått med medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till den andra etappen av om- och utbyggnadsarbetena vid statens anstalt för fallandesjuka för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 1 920 000 kronor.

Departementschefen

Såsom byggnadsstyrelsen anfört har 1953 och 1954 års riksdagar anvisat 1 000 000 resp. 600 000 kronor för uppförande av panncentral jämte verkstäder och transformatorstation, administrationsbyggnad ävensom kulvert för värmeledningar från panncentralen till administrationsbyggnaden, utvändiga ledningar och planering för sistnämnda byggnad.

Byggnadsstyrelsen har nu föreslagit, att såsom en andra etapp i utrustningen av anstalten skulle beslutas ombyggnad av nuvarande administrationsbyggnaden till personalbostäder och av skolhemmet för pojkar — »Hoppet» — samt uppförande av ett nytt skolhem, observationsavdelning, bostadshus för läkare och intendent ävensom utförande av vissa yttre arbeten för en beräknad kostnad av 1 920 000 kronor.

För egen del vill jag erinra om att medicinalstyrelsen den 30 juni 1954 erhållit uppdrag att verkställa utredning rörande epileptikervårdens ord-

nande. Något definitivt förslag angående epileptikervården vid statens anstalt för fallandesjuka har styrelsen ännu icke avgivit. Denna anstalts framtida utformning är sålunda f. n. oviss. Jag är med hänsyn härtill nu ej beredd att tillstyrka ett så vittgående förslag som det av byggnadsstyrelsen framlagda. I avvaktan på medicinalstyrelsens utredning förordar jag allenast, att den nuvarande administrationsbyggnaden ombygges till personalbostäder. Från byggnadsstyrelsen har jag under hand inhämtat, att kostnaderna för detta arbete kan uppskattas till 60 000 kronor.

V. Utrustning av statens anstalt för fallandesjuka

Förslag

I skrivelse den 11 februari 1955 har medicinalstyrelsen anfört bl. a.

För om- och utbyggnad av statens anstalt för fallandesjuka i Jönköping har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 juni 1953 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att som första byggnadsetapp låta uppföra bl. a. panncentral jämte verkstäder samt administrationsbyggnad. Direktionen för anstalten har med anledning härav inkommit med förslag till anskaffande av viss utrustning. Dessa förslag belöpa sig sammanlagt till 197 700 kronor. Efter detaljgranskning av förslagen anser centrala sjukvårdsberedningen, att ett belopp av 174 000 kronor torde vara tillräckligt för ändamålet.

Vid avgivandet av nämnda förslag angav direktionen, att den senare skulle inkomma med utrustningsplan för vissa behandlingslokaler såsom tandklinik, operationsrum och ljusbehandlingsrum. Medelsbehovet enligt denna plan, som numera föreligger, utgör 16 300 kronor.

Styrelsen föreslår, att — i avbidan på närmare granskning av planen — 10 000 kronor tills vidare preliminärt anvisas.

Under återopande av det anförda hemställer medicinalstyrelsen, att för utrustning vid statens anstalt för fallandesjuka måtte för nästa budgetår anvisas ett belopp av (174 000 + 10 000) 184 000 kronor.

Departementschefen

Såsom jag anfört under kap. IV i denna proposition pågår vid statens anstalt för fallandesjuka uppförande av bl. a. panncentral- och verkstäder samt ny administrationsbyggnad. Enligt vad jag under hand inhämtat beräknar byggnadsstyrelsen, att dessa arbeten skall vara avslutade under hösten innevarande år. Frågan om utrustning av dessa lokaler är sålunda aktuell under nästa budgetår. Då medel för en sådan upprustning ej finnes anvisade, bör för ändamålet å riksstaten för nästa budgetår under elfte huvudtiteln upptagas ett särskilt anslag. Detta anslag, som bör vara av reservationsanslags natur, torde benämnas Statens anstalt för fallandesjuka: Utrustningskostnader.

Medicinalstyrelsens beräkning av utrustningskostnaderna för nästa budgetår har ej givit mig anledning till erinran. Jag förordar därför, att anslaget bestämmas till 184 000 kronor.

VI. Hemställen

I det föregående har jag framlagt till en plan för modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen för psykiskt efterblivna, avsedd att tjäna som en allmän riktlinje för det framtida utbyggandet av dessa sjukhus.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat skulle under anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1955/56 anvisas medel för följande ändamål:

	Kronor
<i>Uppförande av ett sjukhus i mellersta Sverige</i>	100 000
<i>Ullåkers sjukhus:</i>	
Ombyggnad av norra mansavdelningen	400 000
Uppförande av administrationsbyggnad	350 000
Uppförande av två paviljonger för oroliga patienter	1 300 000
Komplettering av utrustning i panncentralen	115 000
Vissa kostnader i samband med markbyte	60 000
<i>Sundby sjukhus:</i>	
Uppförande av personalbostäder	470 000
<i>Birgittas sjukhus:</i>	
Uppförande av vårdpaviljong C II	1 025 000
Uppförande av administrationsbyggnad	660 000
Uppförande av paviljong C III	600 000
<i>Ryhovs sjukhus:</i>	
Uppförande av medicinskt centrum m. m.	380 000
<i>S:t Sigfrids sjukhus:</i>	
Uppförande av panncentral jämte kolgård och verkstäder	1 020 000
Uppförande av personalbostäder	240 000
Omläggning av värmesystemet	100 000
Uppförande av paviljongerna n:ris 57 och 58 m. m.	100 000
<i>S:ta Gertruds sjukhus:</i>	
Uppförande av två vårdpaviljonger	100 000

Gullberna sjukhus:

Uppförande av ekonomibyggnader och vårdpaviljonger m. m.	7 500 000
Uppförande av personalbostäder	1 700 000

S:t Lars' sjukhus:

Uppförande av paviljongerna nr 83 och nr 84	1 500 000
Ombyggnad av vårdpaviljong nr 42 och anordnande av arbets- terapilokaler m. m.	510 000

S:ta Maria sjukhus

Ombyggnad av ekonomibyggnaden	500 000
-----------------------------------------	---------

S:t Jörgens sjukhus:

Uppförande av vårdpaviljong nr 1	900 000
--------------------------------------------	---------

Restads sjukhus:

Uppförande av upptagningspaviljong	425 000
Anordnande av försäljningslokal och vänthall	95 000
Anordnande av avloppsledning m. m.	35 000

<i>Anordnande av sekundäravdelning i Uddevalla</i>	<i>275 000</i>
--------------------------------------------------------------	----------------

Mariebergs sjukhus:

Ombyggnad av vårdpaviljongerna nr:ris 15 och 16	682 000
Uppförande av två vårdpaviljonger	1 620 000
Anordnande av en kulvert	60 000

Sätters sjukhus:

Uppförande av upptagningspaviljong	650 000
Uppförande av två vårdpaviljonger	2 000 000
Komplettering av reningsverket	140 000

Sekundäravdelningen i Olofsfors:

Anordnande av vårdavdelning m. m.	500 000
-------------------------------------------	---------

Gådeå sjukhus:

Anslutning av sjukhuset till länslasarettets värmecentral	35 000
Renovering av administrationsbyggnaden m. m.	425 000

Frösö sjukhus:

Uppförande av upptagningspaviljong	700 000
Komplettering av värmedistributionsnätet m. m.	105 000

Umedalens sjukhus:

Anordnande av kloreringsanläggning	100 000
Omläggning av vissa värmeledningar	30 000

Furunäsets sjukhus:

Komplettering av panncentral och värmedistributionsnät m. m.	315 000
Elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus	360 000
Utredningsmedel	300 000

Summa kronor 28 482 000

Sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1955/56 för nu föreslagna arbeten m. m. skulle alltså uppgå till 28 482 000 kronor.

Med avseende å de anvisade medlen torde få gälla, att de i det föregående angivna fördelningarna icke skall vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål kunna ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat.

För utrustning av nya sinnessjukhus, om- och utbyggnad av statens anstalt för fallandesjuka samt utrustning av sistnämnda anstalt skulle slutligen anvisas resp. 2 672 000, 60 000 och 184 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. besluta

a) att i mellersta Sverige skall uppföras ett sjukhus för vård av psykiskt efterblivna;

b) att vid Sundby sjukhus vid Strängnäs skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag verkställas om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden för en beräknad kostnad av högst 1 150 000 kronor;

c) att vid Birgittas sjukhus i Vadstena skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras paviljong C III för en beräknad kostnad av högst 1 465 000 kronor;

d) att vid S:t Sigfrids sjukhus i Växjö skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras vårdpaviljongerna n:ris 57 och 58 m. m. för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 590 000 kronor;

e) att vid S:t Sigfrids sjukhus i Växjö skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag verkställas omläggning av värmesystemet för en beräknad kostnad av högst 450 000 kronor;

f) att vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras två vårdpaviljonger för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 330 000 kronor;

g) att vid Gullberna sjukhus i Karlskrona skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras personalbostäder för en beräknad kostnad av högst 2 570 000 kronor;

h) att vid S:t Lars' sjukhus i Lund skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag verkställas ombyggnad av vårdpaviljong nr 42 och anordnas arbetsterapilokaler m. m. för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 2 260 000 kronor;

i) att vid S:t Jörgens sjukhus i Göteborg skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag uppföras vårdpaviljong nr 1 för en beräknad kostnad av högst 2 815 000 kronor;

j) att vid sekundäravdelningen i Olofsfors skall i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag anordnas vårdavdelning m. m. för en beräknad kostnad av högst 665 000 kronor;

II. godkänna övriga nya byggnadsföretag, som jag i det föregående förordat skola upptagas såsom beredskapsarbeten;

III. under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1955/56 anvisa

a) till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.* ett investeringsanslag av 28 482 000 kronor;

b) till *Statens anstalt för fallandesjuka: Om- och utbyggnadsarbeten* ett investeringsanslag av 60 000 kronor;

IV. under elfte huvudtiteln för budgetåret 1955/56 anvisa

a) till *Utrustning av nya sinnessjukhus* ett reservationsanslag av 2 672 000 kronor;

b) till *Statens anstalt för fallandesjuka: Utrustningskostnader* ett reservationsanslag av 184 000 kronor;

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å utrustning för Gullberna sjukhus i Karlskrona intill ett belopp av 200 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Ake Eklöf

Antalet intagna och anmälda exspektanter sommaren 1954

Alder	Psykiskt efterblivna, som tillika är															Höggradigt psykiskt efterblivna som				Summa
	blinda		döva		höggradigt vanföra		epileptiska		asociala		hypersexuella		svårskötta i övrigt		är i behov av vård å specialanstalt		lider av tuberkulos i smittsamt skede			
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
0—5	10	1	—	—	5	8	5	10	1	—	—	—	3	6	8	6	—	—	63	
5—10	3	6	8	—	26	24	17	14	1	—	—	—	9	13	65	45	—	—	231	
10—15	5	3	2	—	21	21	21	17	4	1	2	3	19	13	119	75	—	—	326	
15—20	2	3	6	—	13	19	21	10	33	5	10	5	27	16	137	66	1	—	374	
20—25	3	2	4	3	18	15	18	17	71	23	8	7	42	21	131	69	8	2	462	
25—30	3	1	1	3	11	11	13	12	45	12	8	13	43	28	140	77	3	2	426	
30—35	1	1	2	3	8	16	20	21	52	11	5	9	55	24	127	107	2	5	469	
35—40	3	2	2	2	11	7	20	14	41	18	10	6	48	31	126	91	2	1	435	
40—45	2	1	1	1	4	6	12	18	44	9	5	3	42	56	106	96	1	2	409	
45—50	4	1	2	1	9	4	14	13	34	6	11	3	36	42	88	56	—	—	324	
50—55	3	4	—	3	5	3	7	10	30	3	7	2	29	37	67	45	—	—	255	
55—60	—	2	1	—	3	2	6	3	31	5	2	—	18	31	49	34	3	—	190	
60—65	—	2	—	2	1	2	2	5	24	1	1	2	19	16	30	28	—	—	137	
65—70	1	2	2	2	1	1	1	1	15	3	1	—	13	17	16	14	1	2	93	
70—75	3	1	—	—	1	1	1	3	4	1	2	—	11	9	8	8	—	—	53	
75—80	—	—	—	—	—	2	1	—	1	1	1	—	—	3	7	4	5	—	25	
80—85	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	1	2	—	—	8	
85—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
	46	32	31	21	137	143	179	168	433	99	73	53	417	370	1 222	824	21	14	4 283	

Sammanställning över kommitténs förslag till utbyggnad

Patientkategori resp. sjukhus	Erforderligt platsantal år 1970 enl. prognos	Föreslagna platser			Erforderliga byggnads- åtgärder		
		i bef. bygg- nader	i ny- bygg- nader	summa	platser i bef. bygg- nader	platser i nybygg- nader	summa
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Höggradigt vanföra:</i>							
Nytt sjukhus i mellersta Sverige..	313	—	279	279	—	279	279
<i>Asociala imbecilla och hypersexuella:</i>							
Västra Ny		205	—	205	—	—	—
Salberga		222	—	222	222	—	222
Västra Mark		152	—	152	152	—	152
Totalt antal platser för denna patientkategori	774			579			374
<i>Svårskötta i övrigt:</i>							
Källshagen		292	—	292	292	—	292
Salberga (barn)			64	64	—	64	64
Västra Mark		52	256	308	52	256	308
Brotorp		35	—	35	35	—	35
Totalt antal platser för denna patientkategori	888			699			699
<i>Höggradigt psykiskt efterblivna:</i>							
Vipeholm		818	—	818	528	—	528
Källshagen		212	—	212	212	—	212
Nytt sjukhus i mellersta Sverige..		—	704	704	—	704	704
Gådeå sjukhus		252	—	252	252	—	252
Umedalens sjukhus		104	—	104	104	—	104
Totalt antal platser för denna patientkategori	2 272			2 090			1 800
Summa	4 247	2 344	1 303	3 647	1 849	1 303	3 152

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid.
I. Upprustning och utbyggnad av statens sjukhus för psykiskt efterblivna m. m.	2
Inledning	2
Kommitténs utredning	4
Nuvarande förhållanden	4
Behandlingen av psykiskt efterblivna	9
Behovet av vårdplatser	10
Platsbehovets tillgodoseende	14
Kostnadsberäkningar	16
Yttranden	17
Framställning av kommittén	19
Departementschefen	19
II. Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	24
Inledning	24
Förslag	24
Ulleråkers sjukhus i Uppsala	24
Ombyggnad av norra mansavdelningen	24
Uppförande av administrationsbyggnad	25
Uppförande av två paviljonger för oroliga patienter	25
Ombyggnad av paviljongerna n:ris 12 och 15	26
Komplettering av utrustning i panncentralen	26
Anslutning av vissa byggnader till panncentralen	27
Vissa kostnader i samband med markbyte	27
Sundby sjukhus vid Strängnäs	28
Uppförande av personalbostäder	28
Om- och tillbyggnad av administrationsbyggnaden	29
Birgittas sjukhus i Vadstena	29
Uppförande av vårdpaviljong C II	29
Uppförande av administrationsbyggnad	30
Uppförande av paviljong C III	30
Utvidgning av verkstadsbyggnad	30
Ryhovs sjukhus i Jönköping	31
Uppförande av medicinskt centrum m. m.	31
S:t Sigfrids sjukhus i Växjö	31
Uppförande av panncentral jämte kolgård och verkstäder	31
Uppförande av personalbostäder	32
Omläggning av värmesystemet	33
Uppförande av paviljongerna n:ris 57 och 58 m. m.	33

	Sid.
S:t Gertruds sjukhus i Västervik	34
Uppförande av två vårdpaviljonger	34
S:t Olofs sjukhus i Visby	36
Uppförande av snickeriverkstad m. m.	36
Gullberna sjukhus i Karlskrona	36
Uppförande av ekonomibyggnader och vårdpaviljonger m. m.	36
Uppförande av personalbostäder	37
S:t Lars' sjukhus i Lund	38
Uppförande av paviljongerna nr 83 och 84	38
Ombyggnad av vårdpaviljong nr 42	39
Anordnande av arbetsterapilokaler m. m.	39
Vipeholms sjukhus i Lund	40
Uppförande av personalbostäder	40
S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg	41
Ombyggnad av ekonomibyggnaden	41
Uppförande av bostadshus för ogift personal	41
Ombyggnad av paviljong nr 5	41
Anslutning av vissa personalbostadshus till panncentralen	41
S:t Jörgens sjukhus i Göteborg	42
Uppförande av vårdpaviljong nr 1	42
Restads sjukhus i Vänersborg	43
Uppförande av upptagningspaviljong	43
Anordnande av försäljningslokal och vänthall	43
Uppförande av två vårdpaviljonger	43
Anordnande av avloppsledning m. m.	44
Anordnande av sekundäravdelning i Uddevalla	45
Mariebergs sjukhus i Kristinehamn	46
Ombyggnad av vårdpaviljongerna nr:ris 15 och 16	47
Uppförande av två vårdpaviljonger	47
Anordnande av vissa kulvertar	46
Sätters sjukhus	48
Uppförande av upptagningspaviljong	48
Uppförande av två vårdpaviljonger	48
Komplettering av reningsverket	49
Sekundäravdelningen i Olofsfors	49
Anordnande av vårdavdelning m. m.	49
Gådeå sjukhus i Härnösand	50
Anslutning av sjukhuset till länslasarettets värmecentral	50
Renovering av administrationsbyggnaden m. m.	51
Frösö sjukhus vid Östersund	52
Uppförande av upptagningspaviljong	52
Komplettering av värmedistributionsnätet m. m.	52

	Sid.
Umedalens sjukhus vid Umeå.....	53
Anordnande av kloreringsanläggning.....	53
Omläggning av vissa värmeledningar.....	53
Furunäsets sjukhus vid Piteå.....	54
Ombyggnad av personalbostadshuset nr 24.....	54
Komplettering av panncentral och värmedistributionsnät m. m.....	54
Elektriska arbeten vid vissa statens sinnessjukhus.....	55
Utredningsmedel.....	58
Departementschefen.....	58
III. Utrustning av nya sinnessjukhus.....	61
Förslag.....	61
Departementschefen.....	66
IV. Om- och utbyggnadsarbeten vid statens anstalt för fallandesjuka.....	67
Förslag.....	67
Departementschefen.....	67
V. Utrustning av statens anstalt för fallandesjuka.....	68
Förslag.....	68
Departementschefen.....	68
VI. Hemställan.....	69
Bilagor.....	73